

การประยุกต์ใช้อุดมการณ์ประชานิยมฝ่ายซ้าย ในพรรคการเมือง: กรณีศึกษาในประเทศสเปน กรีซ และไทย

ภูริพัทธ์ เครือนพรัตน์*

อรรถสิทธิ์ สิทธิดำรง**

Received: 23 July 2023

Revised: 15 January 2024

Accepted: 5 August 2024

บทคัดย่อ

งานวิจัยชิ้นนี้เป็นการศึกษาการประยุกต์ใช้ทฤษฎีและยุทธศาสตร์ของการเมืองแบบประชานิยมฝ่ายซ้าย กับพรรคการเมืองในสามประเทศ โดยการเลือกประเทศเป็นกรณีศึกษานั้น เป็นการเลือกกรณีศึกษาจากพรรคการเมืองที่นำทฤษฎีดังกล่าวไปปฏิบัติ และได้รับอิทธิพลจากเฮอร์เนสโต ลาคลาว และซอองตาล มูฟ ซึ่งได้แก่ 1. พรรคโปเดมอส ในประเทศสเปน 2. พรรคซิริซา ในประเทศกรีซ และ 3. พรรคอนาคตใหม่ในประเทศไทย ซึ่งเป็นการศึกษาผ่านงานวิจัย หนังสือ และบทสัมภาษณ์ ในกรณีของพรรคโปเดมอสและซิริซา

* นักวิชาการ, สำนักนวัตกรรมเพื่อประชาธิปไตย, สถาบันพระปกเกล้า; อีเมล: phuriphat.kr@kpi.ac.th

** ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., สำนักวิชารัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์, มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์

และศึกษาผ่านเอกสาร และทำการสัมภาษณ์เชิงลึกในกรณีพรรคอนาคตใหม่ โดยเป็นการศึกษาถึงบริบททางการเมืองของประเทศนั้นๆ อันเป็นเงื่อนไขให้เกิดประชานิยมฝ่ายซ้าย จากนั้นศึกษาการก่อตัวของพรรคการเมืองต่างๆ ว่าเกิดขึ้นสอดคล้องกับความเป็น “ประชาชน” ตามแบบของประชานิยมได้อย่างไร และหยิบเอากรอบคิดต่างๆ เช่น ห่วงโซ่แห่งความเท่าเทียม (chain of equivalence) nodal point หรือการหลอมรวมความต้องการของประชาชน (articulation of demand) ว่ามีการนำมาปรับใช้กับบริบททางการเมืองของพรรคการเมืองในประเทศนั้นๆ ได้อย่างไร ซึ่งบทสรุปพบว่า การเกิดขึ้นของประชานิยมฝ่ายซ้ายนั้น เกิดจากความต้องการเปลี่ยนแปลงของประชาชนโดยรวมในประเทศนั้นๆ ซึ่งอาจมีสาเหตุที่แตกต่างกัน เช่น อาจมีสาเหตุจากทั้งปัญหาทางเศรษฐกิจ ปัญหาทางการเมืองที่ไม่เป็นประชาธิปไตย หรือความเหลื่อมล้ำหรือความไม่ยุติธรรมทางสังคม จากนั้นจึงส่งผ่านความต้องการนี้ไปสู่พรรคการเมืองที่เป็นตัวแทนที่แท้จริงของประชาชนโดยรวม ซึ่งเป็นสถาบันทางการเมืองที่จะเป็นเครื่องมือที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงในระบบรัฐสภาหรือการเมืองในระบบได้ พรรคการเมืองเหล่านั้นจึงต้องนำเสนอนโยบายเพื่อหาเสียงที่ตรงกับความต้องการของประชาชน และสร้างปฏิกิริยาร่วม เพื่อสร้างอัตลักษณ์ของประชาชน อาจสรุปได้ว่าการชนะเลือกตั้งและถืออำนาจรัฐนั้น อาจไม่ใช่ตัวชี้วัดความสำเร็จของประชานิยมฝ่ายซ้าย เนื่องจากข้อจำกัดของความเป็นรัฐ หากแต่ความสำเร็จอาจไม่ใช่สิ่งที่ทำได้ในระยะเวลาอันสั้น หรือเป็นความสำเร็จในระยะสั้น แต่เป็นความสำเร็จที่ได้ปลุกชีวิตของความเป็นการเมืองขึ้นอีกครั้งในรัฐ โดยประชาชนนั่นเองที่มีบทบาทสำคัญในการทำให้การเมืองมีความเป็นการเมือง

คำสำคัญ: ประชานิยม, ประชานิยมฝ่ายซ้าย, ประชาชน, ความเหลื่อมล้ำ, โปเดมอส, ซีรีซ่า, อนาคตใหม่

Practicing Left-Populism in Political Parties: The Case of Spain, Greece and Thailand

Phuriphat Kruanopparatana***

Attasit Sittidumrong****

Abstract

This research is the study of the application of the theory and strategy of Left-wing populist politics with three political parties in three countries. Cases were picked by parties that revealed that they are the adherents of Left-wing populist theories/strategies influenced by Ernesto Laclau and Chantal Mouffe. The case studies were these political parties in three countries: 1. Podemos in Spain 2. Syriza in Greece and 3. Future Forward Party in Thailand. The study was conducted via previous research, academic books, and recorded interviews in the case of Podemos and Syriza. And through both documents and conducted in-depth interviews on the case of the Future Forward Party. The research begins with the political context of the countries, which is a

*** Researcher, The Office of Innovation for Democracy, King Prajadhipok's Institute;
Email: phuriphat.kr@kpi.ac.th

**** Assistant Professor, Dr, School of Political Science and Public Administration,
Walailak University.

condition for left-wing populism. Then the formation of the said political parties and see how they construct the “people” in the term of populism. Moreover, the adoption of concepts such as the chain of equivalence, the nodal point, or the articulation of demand of the people, to see how they are applied to the political context of the political party in each country. In conclusion, the research found that the emergence of Left-wing populism is a product of the demand to change from the people in that country. Which may have different causes, for example, it may be caused by both economic problems, undemocratic political problems or inequality or injustice. Then the “people” will pass these demands onto political parties that truly represent the “people” as a whole. Thus, those political parties must present policies to campaign for elections that meet the needs of the people, to line out political frontiers, in order to create ‘popular identity’. Once they are entrusted to come into power, it will prove whether those political parties implement changes to those problems. It could be concluded that winning elections and holding power may not be a measure of the success of left-wing populism. Due to the limitations of being the state’s power. However, success may not be achieved in a short period of time. But it was success that revived the political life of the state. It is the people who play an important role in making politics politicized.

Keywords: populism, left-wing populism, people, inequality, Podemos, Syriza, the Future Forward Party

1. บทนำ

ประชานิยมนั้นเดิมทีและในปัจจุบันกลายเป็นคำที่สื่อถึงการต่อต้านค่านิยมประชาธิปไตย ด้วยการขึ้นมามีอำนาจของผู้นำฝ่ายขวา เช่น โดนัลด์ ทรัมป์ ของสหรัฐอเมริกา การลงประชามติของประชาชนในสหราชอาณาจักร เพื่อออกจากสหภาพยุโรปภายใต้การหาเสียงของพรรคอนุรักษนิยม การขึ้นมามีอำนาจของวิคเตอร์ ออร์บัน จากฮังการี แอร์ โบลซานาโร ของบราซิล หรือ แม้แต่เอโดแกนในตุรกี เป็นต้น ซึ่งเหล่านี้เป็นผู้นำที่ได้รับความนิยมเชิงตัวบุคคล ประกอบกับมีนโยบายที่สุดโต่งในนามของชาตินิยม เชื้อชาติ หรือ ศาสนา จึงทำให้เข้าใจได้ว่าการเคลื่อนไหวของปรากฏการณ์ประชานิยมนี้มีความสัมพันธ์กับอุดมการณ์อนุรักษนิยมสุดขั้ว หรือขวาจัด (radical right)¹ กระนั้น ความเข้าใจต่อประชานิยมดังกล่าวก็เป็นเพียงแค่ความเข้าใจด้านเดียว เพราะควบคู่ไปกับชุดความหมายที่สัมพันธ์กับคุณค่าแบบอนุรักษนิยม/ขวาจัด ประชานิยมยังสื่อไปถึงการเคลื่อนไหวแบบซ้ายสุดขั้วหรือ radical left ซึ่งนำเสนอขึ้นมาโดยเออร์เนสโต ลาคาลาและชองตาล มูฟสองนักทฤษฎีการเมืองชาวอาร์เจนตินาและเบลเยียม ผู้เล็งเห็นช่องทางในการนำการเมืองประชานิยมมาเป็นยุทธศาสตร์/ยุทธวิธีขับเคลื่อนวาระทางการเมืองแบบก้าวหน้า โดยทฤษฎีการเมืองแบบประชานิยมฝ่ายซ้ายที่ลาคาลาและมูฟคิดค้นขึ้นมานั้นจะเริ่มต้นจากการตั้งคำถามกับแนวทางแบบมาร์กซิสต์ดั้งเดิมซึ่งให้ความสำคัญกับชนชั้นกรรมาชีพ ด้วยการขยับเป้าหมายของการต่อสู้จากการปฏิวัติทางชนชั้นผ่านการยึดอำนาจปกครองของรัฐ มาสู่การต่อสู้ในระบอบประชาธิปไตย

¹ ดู Cas Mudde, "The Populist Zeitgeist," *Government and Opposition*, Vol. 39, No. 4 (March 2004), 542-63.; Jan-Werner Muller, *What is Populism?*, (London: Penguin Books, 2017).; Yascha Mounk, *The People VS. Democracy: Why Our Freedom in Danger & How To Save It*, (Harvard: Harvard University Press, 2018).; Takis Pappas, *Populism and Liberal Democracy*, (Oxford: Oxford University Press, 2019).

ภายใต้การขับเคลื่อนวาระที่มุ่งผนวกอัตลักษณ์อันหลากหลายของผู้คน (ไม่ว่าจะเป็นชนชั้นล่าง, กรรมกร, ผู้หญิง, เพศที่สาม, คนผิวสี ฯลฯ) ภายใต้ชื่อ “ประชาชน” เข้าต่อการกับการครอบงำของชนชั้นนำและเทคโนโลยีที่มักปฏิเสธพลังและสิทธิทางการเมืองของประชาชน²

จริงอยู่ แม้ทฤษฎีและข้อเสนอทางการเมืองของลาคลาวและมูฟอาจถูกวิพากษ์วิจารณ์จากนักทฤษฎีมาร์กซิสต์จำนวนไม่น้อย แต่ก็เป็นที่น่าสนใจว่าทฤษฎีดังกล่าวกลับกลายเป็นต้นน้ำที่ให้แรงบันดาลใจแก่พรรคการเมืองหลายๆ พรรคที่มุ่งขับเคลื่อนสังคมด้วยวาระทางการเมืองอันก้าวหน้า หนักแน่น ไม่ว่าจะเป็นพรรคโปเดมอสในสเปน, พรรคซิริซาในกรีซ, หรือพรรคอนาคตใหม่ในประเทศไทย แต่อะไรคือเนื้อหาสำคัญในทฤษฎีประชานิยมฝ่ายซ้าย? ทฤษฎีดังกล่าวมีพัฒนาการอย่างไร เมื่อถูกนำมาประยุกต์ใช้ผ่านพรรคการเมืองในประเทศต่างๆ แล้ว ทฤษฎีประชานิยมฝ่ายซ้ายนี้ได้รับการปรับเปลี่ยนไปอย่างไร? อะไรคือขีดจำกัดทางทฤษฎีเมื่อเผชิญหน้ากับบริบทเฉพาะทางการเมืองของแต่ละประเทศ และพรรคการเมืองที่ประยุกต์ทฤษฎีนี้มีแนวทางปรับตัว/รับมือกับข้อจำกัดดังกล่าวอย่างไร?

งานวิจัยชิ้นนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อชี้ให้เห็นถึงความน่าสนใจและความเป็นไปได้ของการศึกษาแนวทางการปรับประยุกต์ใช้ทฤษฎีการเมืองแบบประชานิยมฝ่ายซ้ายผ่านการทำความเข้าใจบทบาทและแนวทางกลยุทธ์ของพรรคการเมืองต่างๆ ทั้งในต่างประเทศและประเทศไทย ทั้งนี้เพื่อแสดงให้เห็น

² ประเด็นเรื่องการก่อตัวของทฤษฎีการเมืองประชานิยมแบบซ้ายโดยลาคลาวและมูฟนั้นจะเป็นประเด็นที่ผู้วิจัยนำเสนออย่างละเอียดอีกครั้งในงานวิจัยชิ้นนี้ อย่างไรก็ตามหากผู้ใดสนใจแนวทางการคิดหรือพัฒนาของทฤษฎีดังกล่าวอย่างคร่าวๆ สามารถดูได้ใน Ernesto Laclau, “An Interview with Ernesto Laclau: Questions from David Howarth,” in *Ernesto Laclau: Post-Marxism, Poplism, and Critique*. David Howarth (Edited), (Oxon: Routledge, 2015), 257-271.; Ernesto Laclau, “Theory, Democracy, Socialism,” in *New Reflections on the Revolution of Our Time*, (London: Verso, 1990), 197-245.

เห็นถึงพลวัตและการสลายเส้นแบ่งระหว่างภาคทฤษฎีกับภาคปฏิบัติการทางการเมือง ที่ทฤษฎีซึ่งก่อตัวภายใต้บริบททางการเมืองเฉพาะนั้น สามารถมีอิทธิพลต่อสังคมการเมืองที่หลากหลายได้

2. จากการเคลื่อนไหวเพื่อชนชั้นกรรมาชีพสู่การเคลื่อนไหวเพื่อสร้างประชาชน: เออร์เนสโต ลาคลาว, ชองตาล มูฟ และ การรื้อสร้างลัทธิมาร์กซ์เพื่อประชานิยมฝ่ายซ้าย

เออร์เนสโต ลาคลาว (Ernesto Laclau) และชองตาล มูฟ (Chantal Mouffe) เป็นผู้บุกเบิกแนวทางการเคลื่อนไหวแบบประชานิยมฝ่ายซ้าย ซึ่งเป็นความพยายามในการก้าวข้ามทางตันในทฤษฎีฝ่ายซ้ายกระแสหลักในขณะนั้น ซึ่งอยู่ภายใต้วิธีคิดแบบลัทธิมาร์กซ์ดั้งเดิม (Orthodox Marxism) ทฤษฎีประชานิยมฝ่ายซ้ายของทั้งสองจึงแยกไม่ขาดจากการทำความเข้าใจแนวคิดแบบหลังลัทธิมาร์กซ์ (Post-Marxism) โดยเฉพาะการตั้งคำถามกับการวิเคราะห์โดยใช้ความขัดแย้งทางเศรษฐกิจเป็นตัวกำหนดปัจจัยต่างๆ ทางสังคม ตลอดจนการจัดวางชนชั้นกรรมาชีพเป็นตัวแทนพลังแห่งการเปลี่ยนแปลงเพื่อบรรลุเป้าหมายทางการเมืองแบบฝ่ายซ้าย

ในที่นี้จึงจะกล่าวถึงอิทธิพลทางทฤษฎีที่มีผลต่อลาคลาวและมูฟที่ส่งผลให้ทั้งคู่คิดค้นแนวทางทฤษฎีการเมืองของตนขึ้นมา และจะกล่าวถึงทฤษฎีหลังลัทธิมาร์กซ์ซึ่งเป็นทฤษฎีที่ทั้งคู่นำเสนอเพื่อก้าวข้ามทางตันจากในครั้งแรก โดยหัวใจสำคัญของทฤษฎีหลังลัทธิมาร์กซ์ดังกล่าว ก็คือการเคลื่อนฐานการวิเคราะห์จากเดิมที่ให้ความสำคัญกับความขัดแย้งทางเศรษฐกิจไปสู่การทำความเข้าใจไวยากรณ์ทางการเมือง เช่นเดียวกับการย้ายฐานการเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงสังคมจากเดิมที่ขับเคลื่อนผ่านชนชั้นกรรมาชีพไปเป็นองคาพยพทางการเมืองที่เรียกว่ากันว่า “ประชาชน” อันจะกลายเป็นหัวใจสำคัญในทฤษฎีประชานิยมฝ่ายซ้ายต่อมา

2.1 ขีดจำกัดและการข้ามผ่านขีดจำกัดทางทฤษฎีในลัทธิ มาร์กซ์แบบดั้งเดิม: อุดมการณ์และการข้ามผ่านตัวแปรทางเศรษฐกิจ

ลาคลาวได้ให้สัมภาษณ์ในช่วงปี ค.ศ.1988 ว่าตัวเขาไม่ได้พิจารณาความคิดแบบหลังลัทธิมาร์กซ์ของตนว่าเป็นเรื่องของการต่อต้าน/ปฏิเสธ มากเท่ากับเป็นเรื่องของการยกระดับและปรับรูปแบบทางทฤษฎีของลัทธิมาร์กซ์ให้สอดคล้องไปกับสถานการณ์และความจำเป็นของยุคสมัย³ คำว่าหลังลัทธิมาร์กซ์ จึงไม่ควรถูกเข้าใจว่าเป็นการทอดทิ้งหรือปฏิเสธลัทธิมาร์กซ์ แต่ควรได้รับความเข้าใจว่าเป็นหนึ่งในความพยายามของผู้ที่เติบโตภายใต้ลัทธิมาร์กซ์เองที่ต้องการปรับเปลี่ยนและทำให้แนวคิด/ทฤษฎีของลัทธิมาร์กซ์ยังทันสมัยใช้งานได้ในยุคของตน

ด้วยเหตุนี้ การทำความเข้าใจรากฐานทางความคิดและจุดยืนซึ่งตั้งคำถามจนนำไปสู่การบุกเบิกทฤษฎีการเมืองแบบหลังลัทธิมาร์กซ์ของลาคลาวและมูฟ จึงไม่อาจแยกขาดจากการทำความเข้าใจบริบทของยุคสมัยที่กำกับเส้นขอบฟ้าความคิดของทั้งคู่ โดยเฉพาะบริบททางการเมืองซึ่งผลให้ทั้งลาคลาวและมูฟ มองเห็นขีดจำกัดทางทฤษฎีของลัทธิมาร์กซ์ที่ไม่สามารถตอบสนองไปกับสถานการณ์ทางการเมืองในขณะนั้นได้ โดยสถานการณ์ทางการเมืองดังที่วาทนี้ก็คือความไร้อำนาจของฝ่ายซ้ายในการผนวกและประสานความไม่พอใจของผู้คนทั่วไปในสังคมการเมืองเพื่อขับเคลื่อนขบวนการที่มุ่งล้มล้างระบอบการเมืองอันไม่เป็นธรรมภายใต้การนำของพวกเขา สำหรับลาคลาวแล้ว ความไร้อำนาจดังกล่าวจะปรากฏให้เห็นเป็นรูปธรรมผ่านประสบการณ์อันล้มเหลวของตัวเขาในฐานะอดีตนักกิจกรรมชาวอาร์เจนตินา ผู้เป็นส่วนหนึ่งของขบวนการเคลื่อนไหวปีกซ้ายแห่งพรรคสังคมนิยมฝ่ายซ้ายแห่งชาติ (*El Partido Socialista de la Izquierda Nacional*: PSIN) ในช่วง

³ Ernesto Laclau, "Building a New Left," in *New Reflections on the Revolution of Our Time*, (London: Verso, 1990), 179.

ทศวรรษ 1960 ซึ่งแม้จะมีเป้าหมายที่มุ่งปลดปล่อยประเทศอาร์เจนตินาจากระบอบทุนนิยมที่กดขี่และเป็นต้นตอความของเหลื่อมล้ำภายในประเทศ แต่กลับไม่สามารถเชื่อมต่ovarะทางการเมืองของพรรคเข้ากับความต้องการของชาวอาร์เจนตินา จนเปิดช่องให้ขบวนการเคลื่อนไหวของชนชั้นกลางภายใต้การนำของนักการเมืองเผด็จการฝ่ายขวาย่างนายฮวน เปรอน (Juan Peron) สามารถช่วงชิงและผนวกความไม่พอใจข้างต้นเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในขบวนการเคลื่อนไหวแบบอำนาจนิยมของตนได้เป็นผลสำเร็จ⁴

แม้อาจกล่าวได้ว่าประสบการณ์อันล้มเหลวในฐานะนักกิจกรรมทางการเมืองของลาคาลาสดังที่กล่าวไปนั้น อาจเป็นผลมาจากบริบททางการเมืองเฉพาะของประเทศอาร์เจนตินา ทว่าตัวลาคาลาเองกลับมองเห็นว่าความล้มเหลวที่ขบวนการเคลื่อนไหวฝ่ายซ้ายของตนไม่สามารถประสานและเชื่อมต่ovarะทางการเมืองเข้ากับความต้องการของชาวอาร์เจนตินาได้นั้น จะมีสาเหตุมาจากความคับแคบทางยุทธศาสตร์ของขบวนการที่ผูกขาดเป้าหมายทางการเมืองของตนเข้ากับผลประโยชน์ของชนชั้นกรรมาชีพ จนเพิกเฉยกลยุทธ์การรณรงค์ทางการเมืองเพื่อสร้างแนวร่วมและประสานความร่วมมือกับชาวอาร์เจนตินาที่อาจไม่ได้นิยามตนเองว่าอยู่ในชนชั้นกรรมาชีพ⁵ ในแง่นี้ ความล้มเหลวของขบวนการเคลื่อนไหวฝ่ายซ้ายในอาร์เจนตินา (ตามที่ลาคาลามีประสบการณ์ตรง) จึงมีเพียงแต่เป็นผลจากลักษณะเฉพาะภายใต้บริบทของสังคมการเมืองอาร์เจนตินาเท่านั้น หากแต่ยังเป็นภาพสะท้อนถึงปัญหาทางทฤษฎีของลัทธิมาร์กซ์ซึ่งคอยกำหนดแนวทางยุทธศาสตร์การเคลื่อนไหวของพรรคการเมืองฝ่ายซ้ายในขณะนั้น นั่นก็คือการยึดเอาประโยชน์ของชนชั้นกรรมาชีพเป็นแกนกลางภายใต้แนวทางการ

⁴ Ernesto Laclau, "Theory, Democracy, and Socialism," in *New Reflections on the Revolution of Our Time*, Cited, 199-200.

⁵ Ibid., 199.

วิเคราะห์แบบเศรษฐกิจกำหนด (economic determinism) ที่อาศัยความขัดแย้งระหว่างชนชั้นจากความสัมพันธ์บนการถือครองปัจจัยการผลิตมาเป็นตัวกำกับรูปแบบและแนวทางในการเคลื่อนไหว⁶ ดังที่ลาคลาวได้ชี้ให้เห็นว่าปัญหาทางทฤษฎีตรงนี้จะมิเพียงปรากฏในบริบททางการเมืองเฉพาะของประเทศอาร์เจนตินา แต่ยังเป็นปัจจัยเบื้องหลังความไร้นัยยะของขบวนการเคลื่อนไหวฝ่ายซ้ายในสังคมการเมืองตะวันตก ที่ไม่สามารถเชื่อมต่อกับวาระทางการเมืองของตนเข้ากับความไม่พอใจในสภาพสังคมและเศรษฐกิจของเหล่านิสิต/นักศึกษาจนก่อให้เกิดเป็นการเคลื่อนไหว (และจลาจล) ครั้งใหญ่ในปี ค.ศ. 1968 ตลอดไปจนถึงการละเลยแนวร่วมที่ขบวนการฝ่ายซ้ายไม่สามารถเชื่อมต่อกับตนเองเข้ากับขบวนการเคลื่อนไหวในทศวรรษต่อมา ซึ่งมีลักษณะเป็นขบวนการเคลื่อนไหวแบบใหม่ที่ไม่ได้อาศัยปัจจัยด้านชนชั้นมาเป็นเกณฑ์ขับเคลื่อนมากเท่ากับปัจจัยด้านเพศสภาพ เชื้อชาติ และสีผิว ฯลฯ⁷

การตั้งคำถามต่อปัญหาความคับแคบทางทฤษฎีในลัทธิมาร์กซ์ของลาคลาวนี้ นอกจากจะเป็นผลมาจากการทบทวนถึงประสบการณ์ทางการเมืองอันล้มเหลวของเขาแล้ว ยังสะท้อนถึงรากฐานทางทฤษฎีที่พุ่มพักความคิดและการประเมินสถานการณ์ต่างๆ ของตัวเขาเองด้วย กล่าวคือ แม้จะนิยามตนเองเข้ากับขบวนการเคลื่อนไหวทางการเมืองแบบฝ่ายซ้าย แต่ลาคลาวก็ไม่เคยโอบรับแนวทางทฤษฎีแบบลัทธิมาร์กซ์ดั้งเดิมที่ให้ความสำคัญกับการวิเคราะห์สถานการณ์ทางการเมืองผ่านปัจจัยความขัดแย้งทางเศรษฐกิจเป็นหลัก เพราะแนวทางที่มีอิทธิพลจริงๆ ต่อความคิดของตัวเขานั้นกลับเป็นแนวทางภายใต้จารีตลัทธิมาร์กซ์แบบโครงสร้างนิยมของหลุยส์ อัลธุสแซร์ (Louis Althusser) นักปรัชญาคนสำคัญชาวฝรั่งเศส ผู้เล็งเห็นถึงความเป็นเอกเทศของไวยากรณ์และกลไกการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองที่อาจมีความสัมพันธ์ แต่ก็

⁶ Ibid.

⁷ Laclau, *Building a New Left*, Cited, 179-180.

มิได้อยู่ภายใต้การกำหนดจากความขัดแย้งทางเศรษฐกิจ ดังที่ลาคลาวได้กล่าว
ย่ำว่ารากฐานดั้งเดิมที่ส่งผลในการก่อตัวทางความคิดและโลกทัศน์ทางทฤษฎี
ของตัวเขานั้นจะมาจากปรัชญาลัทธิมาร์กซ์ของอัลธูซเซอร์ โดยเฉพาะแนวคิด
เรื่อง “การกำหนดเชิงซ้อน” หรือ overdetermination ซึ่งเป็นแนวคิดรากฐานที่
ช่วยให้ตัวเขาสามารถจำแนกมรรควิธีในการวิเคราะห์สถานการณ์ทางการเมือง
ออกจากกรอบการวิเคราะห์แบบเศรษฐกิจกำหนดของลัทธิมาร์กซ์ดั้งเดิม⁸

สำหรับอัลธูซเซอร์นั้น ได้มีการวิเคราะห์สังคมการเมืองของมาร์กซ์ที่
แตกต่างไปจากวิธีการวิเคราะห์ของนักปรัชญารุ่นก่อนอย่างเฮเกล (Georg
Wilhelm Friedrich Hegel) ผู้ให้ความสำคัญกับเอกภาพในไวยากรณ์ของ
ความขัดกัน (logics of contradiction) ภายใต้ปฏิบัติการของกฎแห่งวิภาษวิธี
กล่าวคือแม้เฮเกลและมาร์กซ์อาจให้ความสำคัญกับวิภาษวิธีผ่านการยอมรับ
ถึงนิमितขององค์รวมทางสังคม (social totality) อันเป็นหัวใจสำคัญในไวยากรณ์
ที่ขับเคลื่อนกฎแห่งวิภาษวิธี แต่อัลธูซเซอร์จะพิจารณาว่านิमितที่มาร์กซ์มีต่อ
องค์รวมทางสังคมนั้นจะแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญจากนิमितในเรื่องเดียวกันนี้
ของเฮเกล เพราะในขณะที่เฮเกลจะสรุปเหตุการณ์และการคลี่คลายทาง
ประวัติศาสตร์ผ่านไวยากรณ์ความขัดแย้งของความคิด (Idea) และจิตสากล
ซึ่งส่งผลลดทอนตัวแปรและความซับซ้อนที่ปรากฏในรูปของประสบการณ์ภาค
ปฏิบัติ (practical experience) จากเหตุการณ์เหล่านั้น มาร์กซ์ (ตามสายตา
ของอัลธูซเซอร์) กลับพิจารณาความสูงงอมทางประวัติศาสตร์ (ซึ่งนำไปสู่การ
แตกหักกับเงื่อนไขทางการเมืองก่อนหน้านี้จนก่อเกิดเป็นสถานการณ์ปฏิวัติ)
ว่ามีได้เกิดขึ้นผ่านการถือครองปัจจัยการผลิตตามกรอบทฤษฎีตั้งต้นของตนแต่
เพียงอย่างเดียว หากแต่เป็นผลจากการผสมกันของความขัดแย้งหลายระดับ
ที่ต่างก็กำหนดซ้อนทับซึ่งกันและกัน (overdetermine) อันเป็นส่วนหนึ่งใน

⁸ Ibid., 178-179.; Laclau, *Theory, Democracy, and Socialism*, Cited, 199.

ภาคปฏิบัติที่ผู้อยู่ในเหตุการณ์สามารถมีประสบการณ์ถึง ไม่ว่าจะเป็นความขัดแย้งของการครอบครองปัจจัยการผลิต ความขัดแย้งภายในกลุ่มผลประโยชน์ทางการเมืองต่างๆ หรือความขัดแย้งภายในอุดมการณ์ที่คอยกำกับแบบแผนความสัมพันธ์ของผู้คนในสังคมขณะนั้น ฯลฯ⁹

อัลธุสเซอร์เองได้ปฏิเสธลักษณะแบบเศรษฐกิจกำหนดที่ลดทอนความขัดแย้งทางการเมืองให้กลายเป็นเพียงความขัดแย้งจากการถือครองปัจจัยการผลิตแต่เพียงอย่างเดียว และได้ให้ความสนใจกับการทำงานของอุดมการณ์ซึ่งมีความเป็นอิสระจากปัจจัยเชิงเศรษฐกิจ และเปลี่ยนผู้คนให้กลายเป็นผู้ตกอยู่ใต้อำนาจ (subject) ผู้เป็นหุ่นเชิดที่สมยอมกับกระบวนการกดขี่ต่างๆ ด้วยถูกทำให้มีสำนึกอันผิดพลาด (misrecognition) ว่ากำลังดำรงชีวิตภายใต้ความสัมพันธ์ทางสังคมที่ถูกต้องเหมาะสม ทั้งๆ ที่แท้จริงแล้วความสัมพันธ์ดังกล่าวคือความสัมพันธ์อันไม่เท่าเทียมที่ตนเองเป็นฝ่ายที่ถูกกดขี่ขูดรีด¹⁰ ซึ่งแม้ว่าอัลธุสเซอร์นั้นศึกษาความเป็นอุดมการณ์โดยที่อุดมการณ์นั้นไม่ตกอยู่ภายใต้การกำกับของความขัดแย้งทางเศรษฐกิจ แต่ก็ยังไม่หลุดพ้นจากอิทธิพลทางความคิดที่ให้ความสำคัญกับปัจจัยทางเศรษฐกิจได้อยู่ดี เพราะทฤษฎีของอัลธุสเซอร์กลับมีขีดจำกัดทางทฤษฎีที่จัดวางให้ไวยากรณ์ของอุดมการณ์ยังคงเป็นส่วนหนึ่งในวิถีการผลิตที่กำหนดความขัดแย้งทางเศรษฐกิจระหว่างชนชั้น¹¹ ไวยากรณ์ของอุดมการณ์ตามแนวทางการวิเคราะห์แบบอัลธุสเซอร์ (เมื่อพิจารณา

⁹ Louis Althusser, "Contradiction and Overdetermination: Notes for an Investigation," in *For Marx*, (London: Verso, 2005), 89-115.

¹⁰ ดูตัวอย่างการวิเคราะห์อุดมการณ์ที่ลาลาวาประยุกต์ใช้แนวทางของอัลธุสเซอร์ได้ใน Ernesto Laclau, "Fascism and Ideology," in *Politics and Ideology in Marxist Theory*, (London: Verso, 1979), 81-142. สำหรับการวิเคราะห์อุดมการณ์ในแบบของอัลธุสเซอร์เพิ่มเติมได้ใน Louis Althusser, *On the Reproduction of Capitalism: Ideology and Ideological State Apparatuses*. G.M. Goshgarian, Translated, (London: Verso, 2014), 256-266.

¹¹ Ernesto Laclau, *The Rhetorical Foundations of Society*, (London: Verso, 2014), 5.

จากสายตาของลาคลาว) จึงเป็นไวยากรณ์ที่ถูกกำกับผ่านการดำรงอยู่ของชนชั้น รวากับว่าการดำรงอยู่ของชนชั้น เป็นการดำรงอยู่ตามธรรมชาติที่คอยกำหนดเนื้อหาของอุดมการณ์ตลอดจนอัตลักษณ์ของผู้ที่ตกอยู่ภายใต้อุดมการณ์ดังกล่าว¹² นั่นจึงไม่แปลกที่แม้จะยอมรับว่าได้รับอิทธิพลจากอัลธูแซร์ แต่ลาคลาวก็ยังคงมองเห็นขีดจำกัดทางทฤษฎีในมรรควิธีที่อัลธูแซร์ใช้เพื่อศึกษากลไกการทำงานของอุดมการณ์ซึ่งสำหรับลาคลาวแล้ว อุดมการณ์ดังกล่าวจะไม่ใช่อะไรเลยนอกจากไวยากรณ์ทางการเมือง (political logic) ซึ่งเป็นไวยากรณ์ที่มีเพียงแต่ควรเป็นอิสระจากการกำหนดของปัจจัยทางเศรษฐกิจ แต่ยังมีบทบาทสำคัญในการก่อรูปของสำนึกและอัตลักษณ์ทางการเมืองให้กับบุคคลต่างๆ¹³

นี่จึงเป็นต้นเหตุที่ส่งผลให้ลาคลาวและมูฟพัฒนาทฤษฎีการเมืองโดยอาศัยกรอบการวิเคราะห์เพื่อรวบยอดไวยากรณ์ทางการเมืองภายใต้แนวคิดเรื่องอำนาจนำหรือ Hegemony ของอันโตนิโอ กรัมสกี (Antonio Gramsci) นักปรัชญาลัทธิมาร์กซ์ชื่อดังชาวอิตาลี ดังที่ลาคลาวได้เคยยอมรับว่าหลังจากที่เผชิญหน้ากับขีดจำกัดทางทฤษฎีในมรรควิธีของอัลธูแซร์แล้ว ตัวเขาก็ได้หันมาสนใจศึกษาแนวคิดเรื่องอำนาจนำของกรัมสกีตามแนวทางที่มูฟ ผู้เป็นทั้งเพื่อนร่วมงานและคูชีวิตของเขาได้นำเสนอเอาไว้¹⁴แน่นอน การที่ลาคลาวและมูฟหันมาให้ความสำคัญกับแนวคิดเรื่องอำนาจนำของกรัมสกีนั้น ย่อมสัมพันธ์อย่างแยกไม่ออกจากบริบทของสหราชอาณาจักรในช่วงทศวรรษ 1970 อันเป็นประเทศที่ทั้งลาคลาวและมูฟได้เคลื่อนย้ายถิ่นฐานจากบ้านเกิดของตนเพื่อลงหลักปักฐานพัฒนากรอบความคิดทางวิชาการเพื่อแก้ปริศนาความล้มเหลวของฝ่ายซ้ายดังที่ได้กล่าวไปก่อนหน้านี้ โดยเฉพาะความนิยมของ

¹² Laclau, *Fascist and Ideology*, Cited, 104-106.

¹³ Laclau, *The Rhetorical Foundations of Society*, Cited, 5.

¹⁴ Ibid., 5-6.

ปัญญาชน/นักวิชาการฝ่ายซ้ายขณะนั้นที่มีต่อแนวคิดเรื่องอำนาจนำของกรั้มซี อาทิ ข้อเสนอทางการเมืองของสจวร์ต ฮอลล์ (Stuart Hall) นักวิชาการด้านวัฒนธรรมศึกษาผู้เป็นบรรณาธิการของวารสาร *New Left Review* ที่นำเอาแนวคิดเรื่องอำนาจของกรั้มซีไปปรับประยุกต์เพื่อทำความเข้าใจความอ่อนแอของขบวนการฝ่ายซ้ายในสหราชอาณาจักรรวมไปถึงกลยุทธ์ของฝ่ายอนุรักษ์นิยมที่มีชัยเหนือฝ่ายซ้ายผ่านชัยชนะอันถล่มทลายจากการเลือกตั้งของนางมาร์กาเร็ต แทตเชอร์ (Margaret Thatcher)¹⁵

ทว่า แม้แนวคิดเรื่องอำนาจนำของกรั้มซีจะเริ่มเป็นที่นิยมในกลุ่มนักวิชาการฝ่ายซ้ายในสหราชอาณาจักรขณะนั้น แต่ในขณะนี้นักวิชาการคนอื่นๆ อาจมุ่งเน้นการนำเอาแนวคิดดังกล่าวไปใช้ทำความเข้าใจลักษณะทางวัฒนธรรมที่รองรับบรรยากาศทางการเมืองที่กำลังเปลี่ยนไป ลาดาลวและมูฟกลับใช้แนวคิดเรื่องอำนาจมาเป็นกุญแจสำหรับแก้ปัญหาความคับแคบภายในแนวคิดเรื่องอุดมการณ์ของอัลดูแซร์ ดังบทความชิ้นสำคัญของมูฟ ซึ่งมุ่งนำเสนอประเด็นว่าแนวคิดเรื่องอำนาจนำของกรั้มซีนั้นแท้จริงแล้วจะไม่ใช่อะไรเลยนอกจากคำอธิบายถึงไวยากรณ์ทางการเมืองที่กำกับภาคปฏิบัติการของอุดมการณ์ กล่าวคือ ในขณะที่กรั้มซีจะกล่าวถึงอำนาจนำว่าเป็นเครื่องมือสำคัญที่ช่วยให้ขบวนการเคลื่อนไหวของชนชั้นกรรมาชีพสามารถขยายแนวร่วมผ่านบทบาทของปัญญาชน (ของขบวนการ) ที่นำเสนอและเผยแพร่ชุดความคิด/ความรู้ต่อสังคมการเมืองจนกำหนดวาระทางสังคม/ศีลธรรม ทำให้สมาชิกของชนชั้นอื่นๆ คล้อยตามเป้าหมายของชนชั้นกรรมาชีพที่มุ่งปฏิวัติเปลี่ยนแปลงระบอบการเมืองที่เป็นอยู่ มูฟกลับมองว่าการสร้างอำนาจนำผ่านบทบาทของปัญญาชนเพื่อเผยแพร่ชุดความคิด/ความรู้ดังกล่าว นั้น ก็คือปฏิบัติการทางการเมืองในการสร้างโลกทัศน์ที่ส่งผลต่อการก่อรูปของ

¹⁵ ดูเพิ่มเติมได้ใน Perry Anderson, *The H-Word: The Peripeteia of Hegemony*, (London: Verso, 2017), 85-99.

องค์ประธานจนทำให้สมาชิกของชนชั้นต่างๆ มองโลกในแบบเดียวกัน ไม่ต่างไปจากคำอธิบายถึงอุดมการณ์ตามมรรควิธีของอัลธูแซร์ที่ให้ความสำคัญกับการก่อรูปขององค์ประธานดังที่อธิบายไปก่อนหน้านี้¹⁶

แน่นอน ข้อพิจารณาของมูฟฟ์ที่นำเสนอว่าแนวคิดเรื่องอำนาจนำของกรรมซึ่งเป็นเรื่องเดียวกันกับคำอธิบายถึงแบบแผนและกลไกการทำงานของอุดมการณ์นั้น นับเป็นข้อพิจารณาที่มีนัยสำคัญต่อแวดวงการศึกษากลไกการทำงานของอุดมการณ์ เพราะข้อพิจารณาดังกล่าวมีเพียงแต่ท้าทายฐานะอันยิ่งใหญ่ของอัลธูแซร์ในฐานะผู้บุกเบิกการศึกษากลไกการทำงานของอุดมการณ์¹⁷ แต่ยังสร้างชุดคำอธิบายที่ช่วยปลดปล่อยกลไกการทำงานของอุดมการณ์ออกจากอิทธิพลของการวิเคราะห์ภายใต้ความขัดแย้งทางเศรษฐกิจได้อย่างสมบูรณ์ ดังที่มูฟฟ์ได้นำเสนอให้เห็นว่าเมื่อพิจารณาผ่านกรอบวิเคราะห์เรื่องอำนาจนำของกรรมที่ อุดมการณ์จะไม่ใช่มวลผลิตภายใต้ความขัดแย้งทางชนชั้นอีกต่อไป หากแต่คือชุดของความคิด/ความรู้ถึงกฎเกณฑ์ต่างๆ ของโลกซึ่งเป็นผลจากปฏิบัติการทางการเมืองของการเชื่อมต่อ (articulation) ที่ปัญญาชนกลุ่มหนึ่งได้เชื่อมเอาบางองค์ประกอบในชุดความคิด/ความรู้ของกลุ่มต่างๆ ในสังคมมาต่อเข้ากับชุดความคิด/ความรู้ของตนบนทิศทางที่เอื้อประโยชน์ให้กับฝ่ายที่ตนสังกัด

ดังนั้น หัวใจสำคัญของไวยากรณ์ทางการเมืองที่กำกับการทำงานของอุดมการณ์คือการเชื่อมต่อซึ่งประกอบไปด้วยการตัดการเชื่อมต่อ (dis-articulation) ที่ปัญญาชนจะตัดบางองค์ประกอบภายในอุดมการณ์เดิมที่ดำรง

¹⁶ Chantal Mouffe, "Hegemony and Ideology in Gramsci," in *Chantal Mouffe: Hegemony, Radical Democracy, and the Political*, (Ed.) James Martin, (Oxon: Routledge, 2013), 23-31.

¹⁷ ด้วยการชี้ให้เห็นว่ากรรมที่ต่างหากที่เป็นผู้เข้าใจกลไกการทำงานของอุดมการณ์ก่อนที่อัลธูแซร์จะเล็งเห็นความสำคัญและนำเสนอกรอบทฤษฎีเพื่อทำความเข้าใจอุดมการณ์อย่างเป็นเรื่องเป็นราวในภายหลัง ดู Ibid., 41.

อยู่ในสังคม ก่อนจะใส่องค์ประกอบอื่นๆ เพื่อสร้างการเชื่อมต่อใหม่ (re-articulation) จนทำให้ได้อุดมการณ์ชุดใหม่ ที่แม้อาจไม่ได้นำเสนอ กฎเกณฑ์ใหม่ของโลกในแบบพลิกฟ้าคว่ำดิน แต่ก็เพียงพอที่จะหันเหและทำให้ ผู้คนในสังคมการเมืองเกิดโลกทัศน์และความเข้าใจต่อปรากฏการณ์ต่างๆ ในสังคมที่แตกต่างไปจากเดิม¹⁸ ในแง่นี้ อุดมการณ์ตามที่ผู้นำเสนอผ่าน แนวคิดเรื่องอำนาจนำของกรัมนี จึงไม่ได้ขึ้นอยู่กับหรือเป็นส่วนหนึ่งของความ สัมพันธภาพที่ได้ปัจจัยทางเศรษฐกิจ หากแต่เป็นเรื่องของความสามารถทางการ เมืองในการเชื่อมต่อ/ตัดการเชื่อมต่อ/สร้างการเชื่อมต่อใหม่ ที่จะได้ขึ้นอยู่กับ คุณสมบัติทางชนชั้นแต่อย่างใด

ด้วยเหตุนี้ จึงไม่ใช่เรื่องแปลกที่แม้แรงงานดาลใต้ตั้งต้นในการพัฒนา ทฤษฎีการเมืองแบบหลังลัทธิมาร์กซ์ของลาคลาวและมูฟจะมาจากมรดกวิธีในการ ศึกษาอุดมการณ์ของอัลธุสเซอร์ แต่แก่นแกนทางความคิดอันเปรียบได้กับ กระดูกสันหลังทางทฤษฎีของทั้งคู่กลับวางอยู่บนแนวคิดของกรัมนีเรื่องอำนาจ นำ อันเป็นแนวคิดที่นอกจากจะปลดปล่อยคำอธิบายถึงกลไกการทำงานของ อุดมการณ์จากอิทธิพลของวิธีคิดที่ยึดเศรษฐกิจเป็นปัจจัยกำหนดแล้ว ยังนำ เสนอกรอบวิเคราะห์ที่ช่วยรวบยอดไวยากรณ์ทางการเมืองเบื้องหลังกลไกการ ทำงานของอุดมการณ์ดังกล่าวให้ปรากฏเด่นชัดตามไปด้วย อย่างไรก็ตาม ควร กล่าวในที่นี้ว่าแม้จะเป็นรากฐานที่ลาคลาวและมูฟใช้ปรับเปลี่ยนและยก ระดับทฤษฎีของมาร์กซ์จนก่อเกิดเป็นแนวคิดแบบหลังลัทธิมาร์กซ์ แต่ก็ต้องไม่ สลิวว่าการกล่าวถึงอำนาจนำของกรัมนีนั้น ถึงที่สุดแล้วก็คือการกล่าวถึงภายใต้ บริบททางยุทธศาสตร์ที่มุ่งให้พรรคคอมมิวนิสต์ประสบความสำเร็จในทางการเมือง ดังนั้น ทั้งๆ ที่อุดมการณ์ภายใต้กำกับจากแนวคิดเรื่องอำนาจนำของกรัมนี อาจไม่จำเป็นต้องมีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับการต่อสู้ทางชนชั้น (ดังที่มูฟได้แสดง

¹⁸ Ibid., 35-37.

ให้เห็น) แต่ก็ย่อมเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ที่ตัวกรรมตัวเองจะยังพิจารณาประเด็นนี้ว่าเป็นส่วนหนึ่งของการต่อสู้ทางชนชั้นที่มีชนชั้นกรรมาชีพเป็นตัวแสดงหลัก¹⁹

2.2 วาทกรรม การเชื่อมต่อ และอำนาจนำในฐานะแกนกลางของแนวคิดแบบหลังลัทธิมาร์กซ์

ในงานเขียนเรื่อง *Hegemony and Socialist Strategy* (1985) อันเป็นงานเขียนที่บุกเบิกและจัดวางเส้นทางทฤษฎีการเมืองแบบหลังลัทธิมาร์กซ์ ลาคลาวและมูฟได้ชี้ให้เห็นว่าด้วยอิทธิพลจากวิธีคิดเชิงยุทธศาสตร์ที่ให้ความสำคัญกับการปลดแอกของชนชั้นกรรมาชีพ จึงทำให้แนวคิดเรื่องอำนาจนำถูกจำกัดศักยภาพไว้ภายใต้เพดานความคิดซึ่งยึดเงื่อนไขทางเศรษฐกิจเป็นปัจจัยกำหนด²⁰ ด้วยเหตุนี้ บทเป้าหมายของการสถาปนาแนวทางการศึกษาแบบหลังลัทธิมาร์กซ์ที่เน้นปลดปล่อยไวยากรณ์ทางการเมืองออกจากกำกับของวิธีคิดแบบเศรษฐกิจกำหนด หัวใจสำคัญจึงเป็นการปลดปล่อยแนวคิดเรื่องอำนาจนำจากพันธนาการทางทฤษฎีของลัทธิมาร์กซ์ดั้งเดิม การปลดปล่อยซึ่งทั้งคู่เล็งเห็นว่าสามารถเป็นไปได้ผ่านการประยุกต์ใช้แนวคิดเรื่องวาทกรรมหรือ discourse ซึ่งเป็นแนวคิดของมิเชล ฟูโกต์ (Michel Foucault)

กรอบแนวคิดเรื่องวาทกรรมอันหมายถึงปฏิบัติการของอำนาจภายใต้เป้าหมายสำคัญอย่างการผลิตสร้างตัวตนหรือ subject ให้มีวิถีชีวิตและโลกทัศน์สอดคล้องไปตามแนวทางที่อำนาจบงการ²¹ อย่างไรก็ตาม แม้วาทกรรมอาจเป็นแนวคิดของฟูโกต์ที่ได้รับความนิยม มีผู้นำไปประยุกต์ใช้กัน

¹⁹ Ibid., 42.

²⁰ Ernesto Laclau and Chantal Mouffe, *Hegemony and Socialist Strategy: Towards a Radical Democratic Politics*, (London: Verso, 1985), 65-78.

²¹ ผู้สนใจสามารถดูสรุปความเข้าใจตรงนี้ได้ใน Michel Foucault, "Truth and Power," in *Power: Essential Works of Foucault 1954-1984* (Volume 3), Robert Hurley and others (translated), (Ed.) James Faubion, (London: Penguin Books, 2020), 111-133.

อย่างแพร่หลาย แต่คำอธิบายถึงวาทกรรมของฟูโกต์ตามที่ลาคลาวและมูฟเลือกมาประยุกต์ใช้นั้น จะเป็นคำอธิบายในช่วงทศวรรษ 1960 ซึ่งเป็นช่วงที่แนวคิดเรื่องวาทกรรมยังไม่ได้คลี่คลายไปเป็นความเข้าใจเรื่องปฏิบัติการของอำนาจ หากแต่จะยังคงเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับปฏิบัติการทางภาษา (discursive practice) ที่ส่งผลต่อการประกอบสร้างชุดความรู้อันจะส่งผลกำหนดอัตลักษณ์ ตัวตน ตลอดจนนิยามความจริงของสรรพสิ่งต่างๆ ดังที่ลาคลาวได้อธิบายให้เห็นว่าตามทัศนะของเขาแล้ว หัวใจสำคัญในแนวคิดเรื่องวาทกรรมของฟูโกต์ก็คือปฏิบัติการทางภาษาที่ผลิตสร้างความรู้ซึ่งส่งผลก่อร่างเป็นความหมายให้กับสรรพสิ่งและโลก²² ซึ่งสิ่งที่อยู่เบื้องหลังวาทกรรมนั้นจะไม่ใช่อะไรเลยนอกจากปฏิบัติการทางภาษาที่วางอยู่บนการเชื่อมต่อ (articulation) สร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบต่างๆ จนก่อให้เกิดเป็นชุดกติกา (regularity) ที่กำหนดทิศทางการใช้ชีวิตของผู้คนในสังคมการเมือง ไม่ว่าจะเป็นความคิดรวบยอด (concept) ที่ถูกนำเสนอผ่านข้อความ (statement) ประเด็น (object) ที่ชุดภาษาในข้อความทำหน้าที่เป็นรูปสัญลักษณ์หมายถึงหรือสถานะและที่ท่าของผู้ที่นำข้อความไปพูด (modalities of enunciation) ตลอดจนสถาบันที่ให้การรองรับบทบาทและสถานะของผู้พูดข้างต้น²³

วาทกรรมในฐานะของปฏิบัติการทางภาษา (สำหรับลาคลาวและมูฟ) จึงเป็นสิ่งที่ถูกพิจารณาต่อมาว่าเป็นปฏิบัติการแห่งการเชื่อมต่อ หรือ articulatory practice²⁴ กล่าวคือถ้าความรู้และความจริงเป็นผลมาจากปฏิบัติ

²² Ernesto Laclau, "Discourse," in *A Companion to Contemporary Political Philosophy* (Second Edition), (Ed.) Robert Goodin, Philip Pettit and Thomas Pogge, (Sussex: Wiley Blackwell, 2012), 544-545.

²³ Michel Foucault, *The Archaeology of Knowledge*, Sheridan Smith (Translated), (London: Routledge, 1989), 80-84.

²⁴ Laclau and Mouffe, *Hegemony and Socialist Strategy: Towards a Radical Democratic Politics*, Cited, 91.

การทางภาษา สิ่งที่กำหนดว่าอะไรคือความรู้และความจริง ก็คงมีอาจเป็นเพียงแค่ภาษาหรือชุดข้อความที่มีเนื้อหาสื่อไปถึงคุณลักษณะของความรู้/ความจริง แต่จะต้องเป็นปฏิบัติการ (practice) ที่เชื่อมต่อการใช้ชุดข้อความดังกล่าว มีน้ำหนัก ในแง่นี้ ถ้าการเกิดขึ้นของชนชั้น (และความขัดแย้งทางชนชั้น) เป็นผลจากความเป็นปรปักษ์ระหว่างฝ่ายที่ถูกขูดรีดกับฝ่ายที่ขูดรีด (มากกว่าแค่ความขัดกันทางเศรษฐกิจระหว่างพลังการผลิตกับความสัมพันธ์ทางการผลิต) ก็คงไม่ใช่เรื่องแปลกที่ลาคลาวและมูฟจะพิจารณาแนวคิดเรื่องอำนาจนำเสียใหม่ว่าเป็นปฏิบัติการทางการเมืองซึ่งไม่ได้ผูกติดกับเป้าหมายเชิงชนชั้น (และเงื่อนไขทางเศรษฐกิจ) หากแต่จะสัมพันธ์กับการเชื่อมต่อ นั่นก็คือการช่วงชิงการนำผ่านการกำหนดปรปักษ์ร่วม หรือการกำหนดศัตรูร่วม อันจะนำไปสู่การเชื่อมต่อเพื่อเชื่อมต่อ ทำให้เกิดการสร้างอัตลักษณ์และกลุ่มก้อนสำหรับเคลื่อนไหวทางการเมืองต่อมา²⁵

ดังนั้น จุดมุ่งหมายของลาคลาวและมูฟ จึงเป็นไปเพื่อการสร้างการเชื่อมต่อระหว่างความต้องการที่หลากหลายของประชาชน จนเกิดเป็นอัตลักษณ์ทางการเมือง ภายใต้การกำหนดลักษณะของศัตรูร่วม ที่มีลักษณะอยู่ตรงกันข้ามกันของอัตลักษณ์นั้น กล่าวคือ ถ้าไวยากรณ์ทางการเมืองซึ่งเป็นหัวใจของความคิดแบบหลังลัทธิมาร์กซ์คือการใช้อำนาจนำในฐานะปฏิบัติการแห่งการเชื่อมต่อ แกนกลางของไวยากรณ์ดังกล่าวก็คงเป็นอย่างอื่นไปเสียมิได้นอกจากการสร้างภาวะที่ลาคลาวและมูฟเรียกว่าห่วงโซ่แห่งความเชื่อมโยงเท่าเทียม หรือ chain of equivalence ซึ่งก็คือภาวะที่อัตลักษณ์เฉพาะอันแตกต่างหลากหลายของกลุ่มต่างๆ ได้ถูกละวางผ่านการเชื่อมต่อที่เชื่อมให้แต่ละกลุ่มเหล่านี้ต่างก็มีอัตลักษณ์ทางการเมืองร่วมกันผ่านการกำหนดว่าใครหรืออะไรคือปรปักษ์ร่วมที่ทุกกลุ่มต้องร่วมมือกันต่อสู้²⁶

²⁵ Laclau and Mouffe, *Hegemony and Socialist Strategy: Towards a Radical Democratic Politics*, Cited, 121-122.

²⁶ Ibid., 113-115.

ในแง่นี้ นอกจากกำหนดปรักษ์ร่วมแล้ว การครองอำนาจนำตามที ลาคลาวและมูฟนำเสนอก็ยังต้องอาศัยการกำหนด nodal point หรือจุดยึด ทางอัตลักษณ์ในฐานะสัญลักษณ์ที่หยิบนี้นตัวตนทางการเมืองซึ่งจะเชื่อมร้อย ทุกๆ กลุ่มเข้าไว้ด้วยกันในฐานะของสิ่งที่จะต้องร่วมกันปกป้องจากภัยคุกคามที่มาจากปรักษ์²⁷ โดยคุณสมบัติสำคัญของสัญลักษณ์ที่จะทำหน้าที่เป็นจุดยึดทาง อัตลักษณ์ได้นั้นจะต้องเป็นรูปสัญลักษณ์ (signifier) ที่วางอยู่บนความกำกวม ของความหมายในแง่ที่ว่าด้านหนึ่งรูปสัญลักษณ์ดังกล่าวจะมีนัยสื่อถึงองค์ภาพพ ทั้งหมดของสังคม แต่ในขณะเดียวกันก็กลับไม่สามารถระบุและผูกขาด ความหมาย (signified) ขององค์ภาพพเหล่านั้น ซึ่งลาคลาวและมูฟได้ชี้ให้เห็นว่าความกำกวมดังที่ว่ามานี้คือเงื่อนไขสำคัญต่อปฏิบัติการของอำนาจนำ เพราะการมีนัยสื่อถึงองค์ภาพพทั้งหมดย่อมทำให้สัญลักษณ์ซึ่งทำหน้าที่เป็น จุดยึดทางอัตลักษณ์สามารถดึงดูดให้กลุ่มต่างๆ เข้าร่วมและรับการเชื่อมต่อ ภายใต้วงโซ่แห่งความเชื่อมโยงเท่าเทียม หากแต่ด้วยเหตุที่สัญลักษณ์ ดังกล่าวไม่อาจระบุและผูกขาดความหมาย ก็ย่อมหมายถึงโอกาสที่กลุ่มต่างๆ อาจก้าวขึ้นมาเป็นผู้นำด้วยการนำเสนอความหมายให้กับสัญลักษณ์ดังกล่าว (ซึ่งย่อมตามมาด้วยการกำหนดปรักษ์ต่อความหมายที่ถูกนำเสนอ) เฉกเช่นเดียวกับที่กลุ่มอื่นๆ เองก็อาจสามารถช่วงชิงการนำจากกลุ่มผู้นำเดิมด้วย การนำเสนอความหมาย (และปรักษ์) ใหม่แก่สัญลักษณ์เหล่านั้น²⁸

²⁷ Ibid., 98-99.

²⁸ นั่นจึงไม่ใช่เรื่องแปลกที่สถานะของจุดยึดทางอัตลักษณ์ตรงนี้จะคล้ายคลึงกับสิ่งที่นักวิชาการ ด้านสัญวิทยาเรียกว่าตัวหมายล่องลอยหรือ floating signifier ที่รูปสัญลักษณ์จะสามารถ เปลี่ยนความหมายของตนไปได้เรื่อยๆ กระนั้น ในสายตาของลาคลาวแล้วหากเทียบเคียง จุดยึดทางอัตลักษณ์เข้ากับกลไกการทำงานของสัญลักษณ์ จุดยึดดังกล่าวก็คงไม่ใช่รูปสัญลักษณ์ที่ ล่องลอย หากแต่คือสิ่งที่เรียกว่า “รูปสัญลักษณ์เกินความหมาย” หรือ empty signifier ซึ่งก็คือรูป สัญลักษณ์ที่สื่อไปถึงขีดจำกัดหรือคู่ตรงข้ามของระบบที่กำหนดการสื่อสาร (signifying system) ทั้งหมด ด้วยการชี้ให้เห็นขีดจำกัดที่การสื่อความหมายผ่านการทำงานในโครงสร้างระหว่างรูป สัญลักษณ์และความหมายสัญลักษณ์ไม่สามารถเกิดขึ้นมาได้ เพราะหัวใจสำคัญของจุดยึดทาง

ด้วยเหตุนี้ จึงอาจกล่าวสรุปได้ว่า ถ้าแกนหลักในวิธีคิดแบบหลังลัทธิ
มาร์กซ์คือการปลดปล่อยไวยากรณ์ทางการเมืองจากพันธนาการทางทฤษฎีที่

อัตลักษณ์นั้นจะไม่ใช่แค่การที่ตัวมันเองเป็นรูปสัญลักษณ์ที่ไม่ยึดติดกับความหมายใดๆ หากแต่
คือการเป็นรูปสัญลักษณ์ที่มีนัยสื่อถึงองค์ภาพทั้งหมดของสังคม (แม้อาจไม่สามารถกำหนด
ความหมายขององค์ภาพพต่างๆ ได้อย่างตายตัวก็ตาม) ผู้สนใจสามารถดูเพิ่มเติมทัศนะของ
ลาคลาวตรงนี้ได้ใน Ernesto Laclau, "Why do Empty Signifiers Matter to Politics?," in
Emancipation(s), (London: Verso, 1996), 36-46. อนึ่ง ควรกล่าวไว้ในที่นี้ว่า การพิจารณา
จุดยึดทางอัตลักษณ์ว่าเป็นรูปสัญลักษณ์เกินความหมายดังที่อธิบายไปนั้น ย่อมบ่งชี้ให้เห็นถึง
ร่องรอยทางความคิดแบบจิตวิเคราะห์ที่ลาคลาวและมุฟได้รับอิทธิพลจาก ฌาร์ก ลากอง
(Jacques Lacan) นักจิตวิเคราะห์คนสำคัญชาวฝรั่งเศส อย่างไรก็ตาม แม้อาจมีร่องรอย
ปรากฏ แต่ก็เป็นที่น่าเชื่อได้ว่าในขณะที่ทั้งคู่กำลังนำเสนอตัวแบบการวิเคราะห์ผ่านแนวคิดเรื่อง
วาทกรรมและการเชื่อมต่อใน *Hegemony and Socialist Strategy* นั้น ทั้งลาคลาวและมุฟยัง
คงไม่ได้ตระหนักถึงความคล้ายคลึงกันระหว่างข้อเสนอของตนกับแนวคิดทางจิตวิเคราะห์ของ
ลากอง หลักฐานที่ยืนยันประเด็นนี้ได้เด่นชัดที่สุดก็คือการที่ทั้งคู่เลือกอธิบายการสราง
อัตลักษณ์ทางการเมืองให้กับตัวตนหรือ subject ว่าเป็นเรื่องของการเชื่อมโยงเข้ากับตำแหน่ง
แห่งที่ที่ถูกผลิตสรางโดยวาทกรรม หรือที่เรียกว่า subject position แทนที่จะอธิบายตามแบบ
จิตวิเคราะห์ของลากองว่าเป็นเรื่องของการจัดวางและเร่งเร้าความปรารถนา (desire) อันเป็น
องค์ประกอบแกนกลางภายในโครงสร้างของตัวตนหรือ subject เอง ในแง่นี้จึงไม่ผิดนักที่การ
ขยับคำอธิบายของลาคลาวและมุฟในเรื่องการสรางตัวตนทางการเมืองจาก subject position
มาเป็น subject จะเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นในภายหลัง โดยเฉพาะหลังจากที่ทั้งคู่ได้อ่านข้อวิพากษ์จาก
สลาวอย ชิเช็ก (Slavoj Zizek) ซึ่งวิจารณ์ในประเด็นนี้หลังจากที่ทั้งคู่นำเสนอแนวคิดของตน
เองใน *Hegemony and Socialist Strategy* ไปแล้ว (ดู Slavoj Zizek, "Beyond discourse-
Analysis," *New Reflections on the Revolution of Our Time*, Cited, 249-260) ด้วยเหตุนี้
แม้อาจตระหนักถึงอิทธิพลที่ลาคลาวและมุฟได้รับจากลากอง แต่เมื่อพิจารณาว่าในช่วงที่
พัฒนากรอบโครงใหญ่ทางความคิดผ่านงานเขียนอย่าง *Hegemony and Socialist Strategy*
นั้น ทั้งคู่ยังไม่ได้รับหรือตระหนักถึงอิทธิพลของลากองจริงๆ ประกอบกับทิศทางภาพรวมของ
งานวิจัยชิ้นนี้ที่มุ่งจะนำเสนอทฤษฎีที่จะกลายเป็นตัวแบบทางยุทธศาสตร์ให้กับการขับเคลื่อน
และสรางพรรคการเมืองในทางปฏิบัติอันมาจากงานเขียนอย่าง *Hegemony and Socialist
Strategy* เป็นหลัก จึงเห็นควรที่จะละวางคำอธิบายถึงพัฒนาการทางความคิดที่ลาคลาวและ
มุฟจะพัฒนาความคิดของตนไปในแนวทางจิตวิเคราะห์ของลากองไว้แต่เพียงเท่านี้ ด้วย
คาดหวังว่าคณะผู้วิจัยจะมีโอกาสได้สวนและนำเสนอประเด็นความสัมพันธ์ทางความคิด
ระหว่างทฤษฎีการเมืองของลาคลาวและมุฟ กับแนวคิดจิตวิเคราะห์ของลากองในงานวิจัยอื่นๆ
ในอนาคตต่อไป

ยึดเงื่อนไขทางเศรษฐกิจเป็นแกนหลัก และถ้ารูปธรรมของการปลดปล่อยดังกล่าวคือการนำเสนอแบบแผนการทำงานของอำนาจนำเสียใหม่ว่าเป็นเรื่องของ การเชื่อมต่อผ่านการกำหนดจุดยึดทางอัตลักษณ์และปฏิกิริยัผู้เป็นภัยต่อจุดยึดทางอัตลักษณ์นั้นๆ ก็คงไม่ใช่เรื่องแปลกหากจะรวบยอดหัวใจสำคัญในวิธีคิดแบบหลังลัทธิมาร์กซ์คือการช่วงชิงการนำ ผ่านการนิยามความหมายของสัญลักษณ์ซึ่งมีนัยถึงองคาพยพทั้งหมดของสังคม ให้สอดคล้องไปกับแนวทางหรือวาระทางการเมืองที่ตนต้องการ

2.3 สรุป: จากหลังลัทธิมาร์กซ์สู่ประชานิยมฝ่ายซ้าย และพันธกิจของการสร้างประชาชน

งานวิจัยบทนี้ถูกเขียนขึ้นมาเพื่อนำเสนอที่มาและพัฒนาการทางความคิดของผู้ที่ได้ชื่อว่าเป็นกำเนิดทฤษฎีซ้ายประชานิยมอย่างเฮอร์เนสโต ลาคาลา และชองตาล มูฟ โดยเนื้อหาส่วนใหญ่ของบทนี้จะกล่าวถึงความพยายามของ ลาคาลาและมูฟในการยกระดับทฤษฎีการเคลื่อนไหวของฝ่ายซ้าย จากที่เคยตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของลัทธิมาร์กซ์ดั้งเดิมซึ่งเน้นเงื่อนไขทางเศรษฐกิจเป็นตัวกำกับ ไปสู่ทฤษฎีหลังลัทธิมาร์กซ์ที่ให้ความสำคัญกับไวยากรณ์ทางการเมือง ซึ่งก็คือปฏิบัติการของการครองอำนาจนำ ที่เน้นการเชื่อมต่อเพื่อสร้างอัตลักษณ์ร่วมหมู่ที่จะขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงในสังคมการเมืองผ่านการกำหนดจุดยึดทางอัตลักษณ์และปฏิกิริยัต่อดังกล่าว

นั่นจึงไม่แปลกที่การเคลื่อนไหวภายใต้กำหนดของทฤษฎีแบบหลังลัทธิมาร์กซ์จะไม่ใช่ว่าการเคลื่อนไหวซึ่งเน้นจิตสำนึกและความขัดแย้งทางชนชั้นเป็นหลัก ลาคาลาและมูฟจึงได้ชี้ให้เห็นถึงองค์ประกอบหนึ่งที่ดำรงอยู่ในแนวคิดเรื่องอำนาจนำของกรัมสกี ซึ่งแม้ตัวกรัมสกีอาจไม่ได้ยกระดับ แต่ทั้งคู่ก็เห็นถึงศักยภาพอันเปี่ยมล้นขององค์ประกอบดังกล่าว นั่นก็คือการดำรงอยู่ของ populism หรือพลังประชานิยม อันเป็นพลังซึ่งเป็นแกนหลักในการก่อตัวของอัตลักษณ์ทางการเมืองที่ผสมผสานดำรงอยู่ร่วมกันกับองคาพยพต่างๆ ในสังคม

การเมือง²⁹ ดังที่มูฟเคยชี้ให้เห็นอย่างน่าสนใจว่าถ้าตัดความจำเป็นทางยุทธศาสตร์ที่ต้องให้น้ำหนักกับการต่อสู้ทางชนชั้น รากฐานสำคัญในแนวคิดเรื่องอำนาจนำของกรัสม์ก็คือการดำรงอยู่ของสิ่งที่เรียกว่า national-popular หรือประชาชาติ ในฐานะพื้นที่และเงื่อนไขที่ทำให้การครองอำนาจนำประสบผลสำเร็จ ซึ่งก็คือการที่วาระทางการเมืองของกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งประสบผลสำเร็จ กลายเป็นวาระร่วมทางสังคมที่ “ประชาชน” ทุกคนเห็นด้วย³⁰

ในแง่นี้จึงอาจกล่าวแบบรวบยอดได้ว่าถ้าการเคลื่อนไหวในแบบหลังลัทธิมาร์กซ์ไม่ใช่การเคลื่อนไหวที่อาศัยชนชั้นเป็นพลังขับเคลื่อน การเคลื่อนไหวดังกล่าวก็คือการเคลื่อนไหวภายในพลังประชานิยมโดยมีเป้าหมายสำคัญคือการเชื่อมต่อเพื่อให้วาระทางการเมืองของกลุ่มหนึ่งได้รับการยอมรับจนกลายเป็นความต้องการของ “ประชาชน” แน่นนอน ข้อเสนอของลาคลาวและมูฟที่หันมาให้ความสำคัญกับประชาชนแทนที่ชนชั้นผู้ถูกขูดรีดนี้ย่อมเป็นเข็มทิศบ่งบอกทิศทางการเมืองของแนวคิดแบบหลังลัทธิมาร์กซ์ได้อย่างมีนัยสำคัญ เพราะการให้ความสำคัญกับประชาชนคงเป็นหลักฐานชั้นดีว่าสำหรับลาคลาวและมูฟ เป้าหมายในการต่อสู้ของฝ่ายซ้ายจะไม่ใช่เรื่องของการปฏิวัติหรือล้มล้างระบอบการเมืองปัจจุบันหากแต่จะเป็นการเคลื่อนไหวภายใต้เงื่อนไขของประชาธิปไตยซึ่งมีศูนย์กลางอยู่ที่อำนาจของประชาชน³¹

กระนั้น ควรทราบไว้ว่าแม้อาจให้ความสำคัญกับประชาชน แต่ลาคลาวและมูฟก็ไม่เคยพิจารณาว่าประชาชนคือตัวตนที่ดำรงอยู่จริงๆ เพราะ

²⁹ Laclau and Mouffe, *Hegemony and Socialist Strategy: Towards a Radical Democratic Politics*, Cited, 123.

³⁰ Mouffe, *Hegemony and Ideology in Gramsci*, Cited, 37.

³¹ สำหรับความสัมพันธ์ระหว่างประชาชนและหลักการขั้นพื้นฐานของประชาธิปไตย สามารถดูเพิ่มเติมได้ใน Andreas Kalyvas, “Constituent Power,” in *Political Concepts: A Critical Lexicon*, (Ed.) J.M. Bernstein, Adi Ohir, and Ann Laura Stoler, (New York: Fordham University Press, 2018).

สำหรับทั้งคู่ ประชาชน จะไม่ใช่อะไรเลยนอกจากชื่อหรือรูปสัญลักษณ์ที่ถูกใช้เพื่อสื่อไปถึงความต้องการของผู้คนทั้งหมดในสังคม ประชาชนจึงเป็นสิ่งที่ต้องถูกสร้างมากกว่าจะเป็นเรื่องของ “ตัวจริง” ผู้เป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยในระบบประชาธิปไตย³² การเคลื่อนไหวทางการเมืองแบบหลังลัทธิมาร์กซ์ซึ่งไม่ใช่การเคลื่อนไหวเพื่อเป็นตัวแทนของประชาชน แต่คือการเคลื่อนไหวที่มุ่งก่อร่างสร้างประชาชนผ่านปฏิบัติการแห่งอำนาจนำซึ่งเน้นการเชื่อมต่อวาระทางการเมืองของตนเองเข้ากับกลุ่มต่างๆ จนเข้าถึงพลังประชานิยม และสถาปนาเป็นการเคลื่อนไหวในนามของ “ประชาชน” ในท้ายที่สุด

นั่นจึงไม่แปลกที่สุดท้ายแล้ว การเคลื่อนไหวแบบหลังลัทธิมาร์กซ์จะถูกเข้าใจว่าเป็นการเคลื่อนไหวตามแนวทางของซ้ายประชานิยม ที่ให้ความสำคัญกับการก่อร่างสร้างประชาชนเพื่อดึงเอาพลังประชานิยมมาเป็นฐานสำคัญสำหรับเปลี่ยนแปลงและสร้างสังคมการเมืองที่สนองตอบต่อความปรารถนาของทุกคน และก็คงไม่แปลกอีกเช่นที่การเคลื่อนไหวดังกล่าวจะมีลักษณะคล้ายคลึงกับการเคลื่อนไหวของฝ่ายขวาลัทธิชาตินิยม ซึ่งเน้นขับเคลื่อนขบวนการผ่านการอ้างอิงกลับไปถึงพลังของประชาชนควบคู่ไปกับการจัดตั้งพรรคของประชาชนในฐานะพรรคของชาติ³³ อย่างไรก็ตาม แม้การเคลื่อนไหวแบบหลังลัทธิมาร์กซ์ อาจดูเป็นการเคลื่อนไหวแบบประชานิยมที่ขับเคลื่อนด้วยการกำหนดพรรคของประชาชน แต่การขีดเส้นเพื่อกำหนดพรรคของประชาชนดังกล่าว ก็กลับแตกต่างไปจากการเคลื่อนไหวของพวกเขาฝ่ายขวาลัทธิชาตินิยม เพราะในขณะที่การกำหนดพรรคของประชาชนตามแบบของฝ่ายขวาจะเป็นการกำหนดบนการแบ่งแยกตามเส้นแนวตั้งระหว่างพวกที่

³² Laclau and Mouffe, *Hegemony and Socialist Strategy: Towards a Radical Democratic Politics*, Cited, 138-139.

³³ ดูตัวอย่างการเคลื่อนไหวแบบฝ่ายขวาที่จัดวางให้พรรคของประชาชนมีลักษณะเป็นพรรคของชาติได้ใน Michael Mann, *The Dark side of Democracy: Explaining Ethnic Cleansing* (reprinted edition), (Cambridge: Cambridge University Press, 2004).

ร่วมชาติ ร่วมเผ่าพันธุ์เดียวกันกับพวกที่อยู่กันคนละเผ่าพันธุ์ คนละชาติ การกำหนดปณิธานของประชาชนตามแนวทางของลาคาลวและมูฟจะเป็นการกำหนดบนการแบ่งแยกแวนอนระหว่างคนส่วนใหญ่ในสังคมที่ถูกกดขี่กับอภิสิทธิ์ชนที่คอยกดขี่พวกเขา การเคลื่อนไหวประชานิยมแบบหลังลัทธิมาร์กซ์จึงไม่ใช่การเคลื่อนไหวที่อ้างอิงไปถึงความบริสุทธิ์ทางชาติพันธุ์ แต่จะเป็นการเคลื่อนไหวที่มุ่งล้มล้างอภิสิทธิ์ชน ด้วยการนำเสนอและเผยแพร่ให้ความเสมอภาคเป็นเป้าหมายปลายทางของทุกคนในสังคม

3. กรณีพรรคโปเดมอส (Podemos) ในประเทศสเปน

พรรคโปเดมอส (Podemos: po'ðemos) เป็นพรรคการเมืองในประเทศสเปน ที่ก่อตั้งขึ้นเมื่อปี ค.ศ. 2014 เป็นพรรคการเมืองที่ได้ชื่อว่าเป็นพรรคการเมืองที่เป็นประชานิยมฝ่ายซ้าย (left-wing populism) ที่มีชื่อเสียงที่สุดพรรคหนึ่งของโลก ซึ่งบริบททางการเมืองของสเปน ในช่วงก่อนการเกิดขึ้นของพรรคโปเดมอสนั้น มีปัญหาทั้งในด้านการเมืองและเศรษฐกิจ และเป็นเงื่อนไขในการเกิดขึ้นของพรรคการเมืองที่มีลักษณะเป็นประชานิยมฝ่ายซ้ายในลักษณะนี้

ในปี ค.ศ. 2011 หรือ พ.ศ. 2554 นั้น เป็นปีที่มีความสำคัญต่อการเคลื่อนไหวทางสังคม (social movement) ในรูปแบบการชุมนุมที่มีลักษณะต่อต้าน ไม่ว่าจะเป็นการต่อต้านรัฐ ต่อต้านทุนนิยม หรือต่อต้านความรุนแรง มีการชุมนุมที่สำคัญที่เป็นเสมือนสัญลักษณ์ของช่วงเวลานี้มากมาย ในหลายสถานที่ทั่วโลก ไม่ว่าจะเป็น Occupy Wall Street ที่เมืองนิวยอร์ก สหรัฐอเมริกา ขบวนการ *indignados* ในสเปน *aganaktismenoi* ในกรีซ อิตาลี อังกฤษ เยอรมนี ซึ่งมักจะมีเป้าหมายไปที่ตลาดหุ้น หรือสัญลักษณ์ของระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม ล้วนแล้วแต่เป็นการประท้วงของประชาชนเพื่อตอบโต้กับภาวะความเหลื่อมล้ำที่เกิดขึ้นทั่วไปในสังคมโลก และพุ่งเป้าไปยังนโยบายรัดเข็มขัด

และเข้มงวดทางเศรษฐกิจของรัฐบาล (anti-austerity policies) ซึ่งการเคลื่อนไหวนั้นมีเป้าหมายเพื่อการเปลี่ยนแปลงโลก โดยประชาชนที่มีจำนวนมากกว่ากลุ่มของผู้มีอำนาจและผู้ที่เกี่ยวข้องทรัพยากรส่วนมากของโลก จึงเป็นที่มาของขบวนการที่บอกว่าตนนั้นเป็นกลุ่ม 99 เปอร์เซนต์ ที่ไม่ได้เป็นเจ้าของทรัพยากรเหล่านั้น และถูกเอาเปรียบโดยคนเพียง 1 เปอร์เซนต์³⁴ ที่กุมทรัพยากรไว้ การชุมนุมประท้วงเหล่านี้ จึงเป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นและส่งผลทำให้เกิดแรงผลักดันทางการเมืองขึ้นเป็นอย่างมาก ถือเป็นปรากฏการณ์ที่ริเริ่มการเคลื่อนไหวที่สุดโต่ง (radical)³⁵ เพราะประชาชนเริ่มตั้งคำถามกับระบบการเมือง

³⁴ การใช้คำกล่าวที่เป็นคล้ายกับคำขวัญ ที่ว่า 99% ปะทะ 1% (99% vs 1%) เป็นการบ่งบอกว่าการต่อสู้นั้น เป็นการต่อสู้ของคนส่วนมาก และคนส่วนน้อย ซึ่งมีที่มาจาก การชุมนุม Occupy Wall Street ที่เมืองนิวยอร์ก สหรัฐอเมริกา ในปี 2011 ซึ่งเป็นการโต้ตอบต่อนโยบายรัดเข็มขัดและเสรีนิยมใหม่ โดยผู้ชุมนุมมักเรียกตัวเองว่าเป็นผู้ที่อยู่ใน 99% นั้น (We are the 99%) ข้อความดังกล่าวจึงมักปรากฏอยู่ในป้ายที่ใช้ในการชุมนุม ใบปลิว หรือเป็นโปสเตอร์ติดผนัง ซึ่งการต่อสู้สื่อความหมายว่า ผู้ชุมนุมที่เป็นตัวแทนที่หลอมรวมคนส่วนมากถึง 99% ที่มีรายได้ต่ำกว่า 1% อย่างชัดเจน และช่องว่างของรายได้ หรือ “จำนวนเงินในกระเป๋า” นั้นห่างกันอย่างมาก จึงแสดงถึงความไม่เท่าเทียมและความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจที่มีมาก จนคนเพียงแค่ 1% เท่านั้นที่ถือครองความมั่งคั่งและร่ำรวยนั่นเอง อย่างไรก็ตาม การใช้หน่วยเป็นร้อยละหรือเปอร์เซนต์นั้น ไม่ได้เป็นเพียงการบ่งบอกถึงรายได้แต่เพียงอย่างเดียว แต่ยังหมายถึงองค์ประกอบอื่นๆ ที่ทำให้พวก 1% นั้นมีความมั่งคั่ง และยังอยู่สถานะที่ร่ำรวยได้ ดู ‘Who Exactly Are the 1%?’, *The Economist*, accessed 25 January 2023, <https://www.economist.com/united-states/2012/01/21/who-exactly-are-the-1>. จึงที่เป็นมาของขบวนการประชานิยมฝ่ายซ้ายที่จะกล่าวถึงต่อไป เนื่องจากเป็นการใช้คู่ตรงข้ามระหว่างผู้มีอำนาจ/ชนชั้นที่มีจำนวนน้อย ที่ต่อสู้กับประชาชนคนธรรมดาสามัญที่มีจำนวนมากกว่า

³⁵ Katsambekis and Kioupiolis, *The Populist Radical Left in Europe*, (Routledge: Oxford, UK, 2019), xi. ซึ่งคำว่า “สุดโต่ง” ซึ่งผู้วิจัยที่ได้แปลจากภาษาอังกฤษคำว่า “radical” นั้น ในบริบทนี้ไม่ได้มีความหมายในเชิงลบที่หมายถึงกลุ่มหัวรุนแรงที่นิยมใช้ความรุนแรงในบริบทอื่นๆ หากแต่หมายถึง การพยายามยกระดับให้คุณค่าหนึ่งๆ นั้นมีความเข้มข้น (intensity) และมีความชัดเจนมากยิ่งขึ้น ซึ่งในบริบทของประชานิยมฝ่ายซ้ายที่จะกล่าวถึงในงานวิจัยชิ้นนี้ จะหมายถึงการทำให้คุณค่าของระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยนั้นเข้มข้นขึ้น ไม่ว่าจะเป็นประเด็นของเสรีภาพ ความเท่าเทียม หรือ ความยุติธรรม เป็นต้น

เดิมๆ ระบบเศรษฐกิจเดิมๆ นำไปสู่การเรียกร้องสิ่งใหม่ๆ และต้องการการเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่ ด้วยเหตุนี้จึงเกิดแนวทางทางการเมืองใหม่ๆ ที่เป็นข้อเสนอให้ประชาชนได้หนึ่งในนั้นก็คือพรรคการเมืองแนวใหม่ที่เสนอแนวทางออกให้กับประชาชนที่ต้องการการเปลี่ยนแปลง ซึ่งหนึ่งในนั้นก็คือพรรคฝ่ายซ้าย

โดยเฉพาะพรรคโปเดมอส ซึ่งการที่พรรคการเมืองในลักษณะประชานิยมซ้ายเหล่านี้ มักจะเกิดขึ้นหลังจากการชุมนุมเคลื่อนไหวของประชาชน หรือที่อาจเรียกว่าเป็นการเคลื่อนไหวทางสังคมที่มักเป็นการเคลื่อนไหวเพื่อต่อต้านการดำเนินนโยบายทางเศรษฐกิจแบบเสรีนิยมใหม่ (neo-liberalism) ของรัฐ อันเป็นปฏิกริยาต่อความไม่ยุติธรรมในสังคม แนวทางการเมืองแบบสถาบันทางการเมืองแบบดั้งเดิม ที่ต้องการระบบรัฐสภาและองค์กรทางการเมืองอื่นๆ เป็นกลไกในการบริหารงานเพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชนจึงไม่สามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนได้อย่างพึงพอใจ ประชาชนจึงอยากออกมาแสดงออกทางการเมืองโดยตรงมากยิ่งขึ้น และเมื่อประชาชนธรรมดาไม่สามารถมีส่วนร่วมและมีบทบาทในสถาบันทางการเมืองเหล่านั้นได้ หนทางที่ประชาชนนั้นสามารถแสดงออกถึงความต้องการได้นั้น ก็คือการชุมนุมประท้วง เพื่อบ่งบอกถึงความต้องการของประชาชน การเรียกร้องบนถนน จึงเป็นการสื่อสารของประชาชนที่ส่งไปยังผู้มีอำนาจ จึงอาจเรียกได้ว่า พรรคการเมืองเหล่านี้ เป็นพรรคการเมืองในรูปแบบที่เป็น “ประชานิยมฝ่ายซ้าย” กล่าวคือใช้ยุทธศาสตร์แบบประชานิยม แต่ใช้เนื้อหาที่มีความเป็นฝ่ายซ้าย ในแง่ของเสรีภาพ ความเท่าเทียม และประชาธิปไตย ในการดึงดูด/ควมรวบ/ก่อตัว ของประชาชนที่มาสันนิษฐาน เพื่อครองอำนาจนำในสังคม นำไปสู่การปกครองแบบประชาธิปไตยที่ยังรำลึก

(radical democracy)³⁶ ที่เป็นการทำให้คุณค่าของประชาธิปไตยอย่างเสรีภาพ และความเท่าเทียมกันมีความเข้มข้นมากขึ้น³⁷

เราจึงควรต้องมาพิจารณาว่า ในกรณีของพรรคโปเดมอส ที่ถือกำเนิดขึ้นในประเทศสเปนในทศวรรษ 2010 นั้น มีการก่อตัวขึ้นท่ามกลางบริบทและวิกฤตทางการเมืองและเศรษฐกิจอย่างไร ตลอดจนสามารถนำแนวคิดและอุดมการณ์ประชานิยมฝ่ายซ้ายไปปรับใช้ได้อย่างไร และวิธีการของพรรคโปเดมอสนั้น แตกต่างจากการพรรคการเมืองอื่นๆ ที่เคยมีมาในการเมืองในระบบประชาธิปไตยทั่วไปในแง่ที่ว่าสามารถสร้างคู่ขัดแย้งใหม่ ในฐานะอุดมการณ์ทางการเมืองได้อย่างไร

3.1 บริบททางการเมืองของประเทศสเปนก่อนการเกิดขึ้นของกระแสอุดมการณ์ประชานิยมฝ่ายซ้าย

หลังจากที่สเปนได้มีการเปลี่ยนแปลงจากระบบเผด็จการอำนาจนิยมมาเป็นประชาธิปไตยหลังจากสิ้นสุดยุคของฟรังซิสโก ฟรังโก (Francisco Franco) ในปี 1975 แล้ว การเปลี่ยนแปลงไปสู่ประชาธิปไตย (democratization) ก็เริ่มต้นขึ้น³⁸ ไม่ว่าจะเป็นการเลือกตั้งทั่วไปในปี 1977 หรือการลงประชามติรับรองการมีรัฐธรรมนูญในปี 1978 การเมืองของสเปนก็ดูจะลงหลักปักฐานเป็นประชาธิปไตย (democratic consolidation) เหมือนหลายประเทศในยุโรป

³⁶ Ernesto Laclau and Chantal Mouffe, *Hegemony and Socialist Strategy: Towards a Radical Democratic Politics*, 2nd edition, (London: Verso, 2001), 3.; Chantal Mouffe, *For a Left Populism*, (London ; New York: Verso, 2018).

³⁷ Íñigo Errejón and Chantal Mouffe, *Podemos: In the Name of the People*, (London: Lawrence and Wishart Ltd, 2016), 23.

³⁸ Juan Carlos Colomer Rubio, “‘Todo Está Casi Perdonado’ A Propósito de La Transición, Debate Historiográfico y Propuestas Metodológicas.”, *Studium: Revista de Humanidades*, No. 18 (2012), 257-72.

อันเป็นการสิ้นสุดช่วงเวลาเปลี่ยนผ่านของสเปน³⁹ เนื่องจากการปกครองที่อำนาจอธิปไตยนั้นมีที่มาจากประชาชน ระบอบการปกครองของประเทศสเปนนั้น จึงเป็นแบบกษัตริย์ภายใต้รัฐธรรมนูญ (constitutional monarchy) ส่วนหนึ่งก็เนื่องจากกษัตริย์ฮวน คาร์ลอส ที่ 1 (Juan Carlos I) นั้นมีบทบาทในการช่วยให้สเปนเปลี่ยนผ่านมาสู่ระบอบประชาธิปไตยมาได้ ไม่เพียงเท่านั้น กลุ่มทางสังคมและภาคประชาสังคมต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นพรรคฝ่ายค้านอย่าง พรรคคอมมิวนิสต์ กลุ่มสหภาพแรงงาน กลุ่มนักศึกษา หรือแม้แต่แรงงาน นักบวช ก็มีส่วนในการต่อต้าน “ระบอบฟรังโก” ด้วยกันทั้งสิ้น⁴⁰ ซึ่งนับว่าเป็นการเห็นพ้องต้องกันของประชาคมของสเปนในการเปลี่ยนผ่านดังกล่าว⁴¹

โดยรัฐธรรมนูญฉบับปี 1978 นั้น ได้มีการกำหนดระบบเศรษฐกิจที่มีตลาดเสรี และให้ความสำคัญกับทรัพย์สินส่วนบุคคล อย่างไรก็ตาม ระบบเศรษฐกิจยังคงเป็นระบบผสม เนื่องจากยังมีการให้อำนาจในการยึดทรัพย์สินบางอย่างได้เพื่อประโยชน์ส่วนรวม⁴² รัฐธรรมนูญดังกล่าวยังมีการเปิดโอกาสให้ผู้หญิงมีส่วนร่วมทางการเมืองได้มากขึ้น ถือเป็นการทำให้เกิดความเท่าเทียมระหว่างเพศขึ้นในสเปน ณ ขณะนั้น ทำให้ไม่มีการแบ่งแยกหรือการเลือกปฏิบัติระหว่างเพศ เช่น สิทธิในการถือครองที่ดินและทรัพย์สิน หรือสิทธิในการทำงาน ตลอดจนการเพิ่มบทบาทของผู้หญิงในสายเลือดของราชวงศ์⁴³ จึงสามารถกล่าวได้ว่า การมีขึ้นและได้รับการยอมรับของรัฐธรรมนูญฉบับนี้ เป็นเสมือนหมุดหมายในการลงหลักปักฐานของประชาธิปไตยในสเปนสมัยใหม่ แม้ว่าจะ

³⁹ Pamela Beth Radcliff, *Modern Spain: 1808 to the Present*, (Wiley-Blackwell, 2017), 250.

⁴⁰ Ibid., 253.

⁴¹ ณรจญา ตัญญาพัฒน์กุล, ‘อ่านสเปน กับ นุชธิดา ราศีวิสุทธิ’, *The 101 World* (blog), 22 October 2020, <https://www.the101.world/nuchthida-rasiwisut-interview/>.

⁴² Radcliff, *Modern Spain*, Cited, 260.

⁴³ Ibid.

มีการกล่าวว่า ยุคสมัยของการเปลี่ยนผ่านนั้นจบลงเมื่อเกิดการเปลี่ยนผ่านที่สงบสันติในปี 1982 เมื่อมีการเปลี่ยนรัฐบาลโดยการเลือกตั้งจากพรรค UCD (Union of the Democratic Centre) ไปสู่พรรค PSOE (Spanish Socialist Workers' Party) หลังจากปราศจากการรัฐประหารและอำนาจนอกระบบที่เกิดขึ้น⁴⁴ การลงหลักปักฐานจึงควรเกิดขึ้นหลังจากที่ระบบการเมืองนั้นมีความลงตัวแล้ว เช่น การเปลี่ยนแปลงรัฐบาลโดยกติกาทางการเมืองเอง เป็นต้น ดังนั้น ในทศวรรษ 1980 เป็นต้นมา นับว่าประชาธิปไตยนั้นก็กลายเป็นการปกครองที่เป็นบรรทัดฐานของสเปน

กระนั้นแม้ว่า สเปนจะมีรัฐธรรมนูญที่เป็นประชาธิปไตยและมีระบบการเมืองที่ค่อนข้างลงตัวแล้ว ปัญหาที่มักจะตามมาหลังจากที่รัฐหนึ่งๆ เปลี่ยนแปลงมาสู่ระบอบประชาธิปไตยก็คือปัญหาในการจัดการทรัพยากรทางเศรษฐกิจ จริงอยู่ว่าความเท่าเทียมทางเพศ สิทธิในการเลือกตั้ง สิทธิในการทำงาน หรือเสรีภาพขั้นพื้นฐานนั้นอาจเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานอันพึงมีพึงได้ของพลเมืองในรัฐที่มีการปกครองในระบอบประชาธิปไตย แต่ขณะเดียวกัน ประเด็นเรื่องเศรษฐกิจที่เป็นตัวกำหนดความเป็นอยู่ของปากท้องก็สำคัญไม่แพ้กัน ในปี 2008 เกิดวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจครั้งใหญ่ ซึ่งส่งผลกระทบกันทั่วโลก แม้ว่าวิกฤตทางการเงินนั้น จะเป็นผลมาจากการซื้อขายบ้าน และการจำนองที่อยู่อาศัย (mortgage) แต่สิ่งเหล่านั้นก็ปฏิเสธไม่ได้ว่าเป็นผลมาจากการดำเนินนโยบายเศรษฐกิจแบบเสรีนิยมใหม่ หรือการก่อตัวของอำนาจนำของเสรีนิยมใหม่ (neoliberal hegemonic formation)⁴⁵ ส่งผลให้เกิดปัญหาที่เปราะบาง

⁴⁴ Ibid., 261-262, 264.

⁴⁵ เป็นคำที่ Chantal Mouffe ใช้ในการก่อตัวของอุดมการณ์และการดำเนินนโยบายทางเศรษฐกิจแบบเสรีนิยมใหม่ ที่เริ่มมาตั้งแต่ทศวรรษ 1980 ซึ่ง Mouffe กล่าวว่า การก่อตัวขึ้นของเสรีนิยมใหม่ดังกล่าวจะตามมาด้วยการตอบโต้ของประชาชน ที่จะมาในรูปแบบของห้วงเวลาหรือจังหวะของประชานิยม เนื่องจากการก่อตัวของอำนาจนำของเสรีนิยมใหม่นั้นจะนำไปสู่สภาวะหลังการเมือง (post-politics) และสภาวะหลังประชาธิปไตย (post-democracy) ซึ่งเป็นสภาวะ

สองประการของสเปน คือ อัตราการว่างงานที่สูงขึ้น และความเหลื่อมล้ำที่สูงขึ้น⁴⁶ วิกฤตดังกล่าวส่งผลต่อความเชื่อมั่นของพรรคการเมืองที่มีเสียงข้างมาก และยังทำให้เสถียรภาพทางเศรษฐกิจและการเมืองของสเปนนั้นลดลง และทำให้เกิดการเคลื่อนไหว เช่น การชุมนุมของผู้คนตั้งแต่ระดับรากหญ้า⁴⁷

การเคลื่อนไหวของคนรากหญ้าง่าดังกล่าวส่งผลให้เกิดพรรคการเมืองสองพรรคขึ้น ได้แก่ พรรคโปเดมอส ที่เป็นฝ่ายซ้าย และพรรค Ciudadanos (Ciudadanos) ซึ่งเป็นฝ่ายขวากลาง (centre-right) พรรคโปเดมอสซึ่งก่อตั้งขึ้นในปี 2014 ได้รับการเลือกตั้งในสภาของสหภาพยุโรปราว 8% หรือเสียงโหวตกว่า 1,200,000 เสียง และในปี 2015 ในการเลือกตั้งทั่วไปในสเปน โปเดมอสได้เป็นอันดับสาม ได้ที่นั่งถึง 69 ที่นั่ง จาก 350 ที่นั่ง ซึ่งนับว่าสูงสำหรับพรรคใหม่ ด้านพรรคที่ได้อันดับที่หนึ่ง คือพรรค PP (People's Party – ซึ่งเป็นพรรคฝ่ายขวาของสเปน) นั้น ได้เพียง 123 ที่นั่ง ซึ่งเป็นจำนวนที่น้อยที่สุดของเสียงข้างมากในประวัติศาสตร์การเลือกตั้งสเปน ถัดมาพรรค PSOE [พรรคสังคมนิยมประชาธิปไตย – ซึ่งผู้ที่ถืออุดมการณ์ประชานิยมฝ่ายซ้ายนั้น ถือว่ายังเป็นซ้ายไม่พอ ดังนั้นจึงไม่ใช่ตัวแทนเสียงของพวกเขา] นั้น ได้ 90 ที่นั่ง ซึ่งพรรคโปเดมอสได้ถึง 69 ที่นั่ง และโปเดมอสยังได้ประกาศตัวเป็นพรรคทางเลือกของพรรคการเมืองฝ่ายซ้ายในสเปน ณ ขณะนั้น ทำให้ได้รับความนิยมจากประชาชนมากขึ้น แม้จะไม่ได้รับคะแนนนิยมเป็นอันดับแรก แต่

ทางการเมืองที่ความเป็นการเมืองไม่มีความหมาย การมีสภาไม่มีความหมาย การเลือกตั้งไม่มีความหมาย เพราะจะเลือกพรรคการเมืองชั่วคราว ไม่ว่าซ้ายหรือขวา ก็จะได้พรรคการเมืองที่ดำเนินนโยบายไม่ต่างกัน กล่าวคือปฏิบัติตามกลไกของเสรีนิยมใหม่ทั้งสิ้น ไม่ว่าใครมีอำนาจก็มีแนวทางคล้ายกัน ทางแก้งจึงคือการทำให้ความเป็นการเมืองนั้นกลับคืนมา โดยใช้กระบวนการที่เป็นการเมืองในการสร้างแนวทางทางการเมืองของประชาชน ทำให้ประชาธิปไตยนั้นยังรากลึกมากยิ่งขึ้น หรือที่เรียกว่า “radicalising democracy” โดยทำให้ประชาชนนั้นครองอำนาจให้ได้ ดู Mouffe, *For a Left Populism*, 11-12, 16-18.

⁴⁶ Radcliff, *Modern Spain*, Cited, 278.

⁴⁷ Ibid.

ปรากฏการณ์นี้ทำให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงฉากทัศน์ของการเมืองสเปน ที่ทำให้การเลือกตั้งไม่สามารถทำให้เกิดเสียงข้างมากในสภาได้ หน้าตาของสภา Congress of Deputies ซึ่งเป็นสภากลางของสเปนหลังจากการเลือกตั้งในเดือน ธันวาคม 2015 นั้น เป็นสภาที่แตกกระจาย ไม่เป็นเอกภาพที่สุดตั้งแต่มีการเลือกตั้งมา ส่งผลให้จัดตั้งรัฐบาลไม่ได้ ประธานสภาจึงต้องร่างพระราชกฤษฎีกาอาศัยพระราชอำนาจจากพระมหากษัตริย์ตามรัฐธรรมนูญ ในการยุบสภา

สุดท้ายถึงทำให้เกิดการเลือกตั้งขึ้นอีกครั้งในเดือนมิถุนายน 2016 การเลือกตั้งในครั้งนี้ ทำให้พรรค PP ได้คะแนนเสียงมากขึ้น เป็น 130 ที่นั่ง และพรรค PSOE ซึ่งเป็นอันดับสองได้ที่นั่งลดลง ขณะที่โปเดมอสที่นั่งคงที่ การเลือกตั้งครั้งนี้ ก็ยังไม่สามารถหาสูตรการจัดตั้งรัฐบาลที่ลงตัวได้ แม้ว่าจะมีการคิดสูตรรัฐบาลผสมที่รวบรวมชั่วคราวด้วยกัน และต่างขั้วออกมามากมาย แต่ด้วยทั้งอุดมการณ์ลึกๆ ที่แตกต่างกัน ก็ไม่สามารถทำให้ร่วมมือกันจัดตั้งรัฐบาลได้ การเมืองของการจัดตั้งรัฐบาลก็ดำเนินไปเป็นเวลากว่า 4 เดือน มีการลงคะแนนเสียงหลายครั้ง สรุปก็จบลงด้วยการสามารถจัดตั้งรัฐบาลของพรรค PP ด้วยเสียงสนับสนุน 170 เสียงรับรอง ต่อ 111 เสียงไม่รับรอง งดออกเสียง 68 เสียง และขาดประชุม 1 เสียง ซึ่งพรรค PSOE เป็นผู้งดออกเสียง

การเกิดขึ้นของโปเดมอสแม้จะไม่ได้เป็นรัฐบาลในครั้งแรกของการเลือกตั้ง และไม่เพียงแต่ทำให้การเมืองของสเปนนั้นต้องเผชิญกับความท้าทายเท่านั้น แต่ยังแสดงให้เห็นถึงการสะท้อนความต้องการของประชาชน ผ่านทางการสร้างนโยบาย ทำให้เห็นถึงการใช้ยุทธศาสตร์ของประชานิยมฝ่ายซ้ายที่ชูเรื่องความมั่นคงของประชาชน การสนับสนุนให้มีประชาธิปไตยทางตรง และมีความเป็นสังคมนิยมประชาธิปไตยมากขึ้น โดยการเปลี่ยนเสียงเรียกร้องบนท้องถนนให้เป็นเสียงที่ดัง และได้รับการรับฟังในสภา สามารถทำให้เสียงของประชาชนนั้นมีอำนาจได้จริงผ่านการเมืองแบบรัฐสภา

3.2 การก่อตั้งพรรค จากการก่อตัวของประชานิยมฝ่ายซ้าย

แม้ว่าการก่อตั้งพรรคโปเดมอสนั้น ไม่ได้เป็นผลพวงที่เกิดขึ้นอย่างตั้งใจของขบวนการการเคลื่อนไหว 15-M⁴⁸ อย่างไรก็ตามการเกิดขึ้นของพรรคโปเดมอสนั้น เป็นการยื่นข้อเสนอดต่อประชาคมการเมืองสเปนว่า จะเป็นพรรคการเมืองในฐานะ “เครื่องมือ” บนฐานของการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ซึ่งไม่ได้เป็นเพียงพรรคการเมืองแบบธรรมดาทั่วไป ที่เคยเกิดขึ้นมาก่อน ทั้งในประเทศสเปน และทั่วโลก แต่เป็นพรรคการเมืองที่เป็นเครื่องมือที่ใช้วิธีการในการให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ และเป็นศูนย์รวม/เอกภาพ/ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน อันเป็นการรวมพลังกันของประชาชนผู้ต่อต้านนโยบายรัดเข็มขัดอย่างเข้มงวด (anti-austerity) ในฝ่ายซ้าย⁴⁹ ต่อต้านการลดบทบาทของรัฐในการควบคุมกฎเกณฑ์ต่างๆ ของตลาด (market deregulation) และการแปรรูปให้เป็นเอกชนขององค์กรต่างๆ (privatisation) ถือเป็นการสร้าง “แนวหน้า” ทางการเมือง (political frontier)⁵⁰ ของฝ่ายซ้ายในสเปนในการเมืองรัฐสภา และเนื่องด้วยพรรคนั้นเป็นเครื่องมือที่เกิดขึ้นในระหว่างที่ประชาชนมีความต้องการ พรรคได้ทำหน้าที่ในการรวบรวมความต้องการของประชาชน และสร้างกลไก/ยุทธศาสตร์ในการชิงอำนาจนำของสังคมให้เป็นไปตามความต้องการของประชาชน การเกิดขึ้นของพรรคโปเดมอสจึงได้ฉกฉวยโอกาสที่มีพลังทางการเมืองของประชาชนจำนวนมากที่แสดงความต้องการออกมาผ่านทางกรชุมนุม มาทำการก่อตั้งพรรคการเมืองเพื่อช่วงชิงอำนาจนำในระบอบรัฐสภา

⁴⁸ Cristina Flesher Fominaya, *Democracy Reloaded: Inside Spain's Political Laboratory from 15-M to Podemos: Inside Spain's Political Laboratory from 15-M to Podemos*, (New York, NY: Oxford University Press, 2020), 221.

⁴⁹ Ibid.

⁵⁰ Mouffe, *For a Left Populism*, Cited, 20-21.

นอกจากนี้ พรรคโปเดมอสนั้นเป็นผลผลิตที่ตอบโจทยสำคัญทางการเมืองอย่างหนึ่งของการเมืองร่วมสมัย คือ เหตุใดการเคลื่อนไหวทางสังคมในรูปแบบใหม่ (New Social Movements) ที่วิพากษ์วิจารณ์ประชาธิปไตยแบบตัวแทน และเชื่อในความเป็นอิสระในการเคลื่อนไหวจากพรรคการเมืองและกลุ่มทางการเมืองต่างๆ เพื่อในการกระจายอำนาจในการเคลื่อนไหวของมวลชน จึงอำแขนรับพรรคโปเดมอสและกลุ่มพรรคการเมืองในแวดวงของโปเดมอส ในขณะที่ยังเชื่อมั่นในความเป็นอิสระอยู่? คำตอบแม้จะไม่ได้มีอยู่อย่างชัดเจน แต่ในสภาพความเป็นจริงคือ นักกิจกรรมบางคนที่เข้าร่วมในการเคลื่อนไหวกับโปเดมอสนั้น เสมือนเห็นทางสว่างว่าการเปลี่ยนแปลงที่แท้จริงและเป็นไปได้ นั้น ต้องทำในสถาบันทางการเมือง เช่น รัฐสภา เป็นต้น แต่กลุ่มที่เข้าร่วมพรรคการเมืองก็ยังไม่ได้ตัดสัมพันธ์กับการเคลื่อนไหวนอกสภาแต่อย่างใด⁵¹ จะเห็นได้ว่า การเกิดขึ้นของพรรคโปเดมอสนั้น เป็นการเกิดขึ้นมาอย่างคู่ขนานของการเคลื่อนไหวนอกสภาของประชาชนโดยตรง ขณะเดียวกันก็มีพรรคการเมืองไว้เป็นเครื่องมือของการเคลื่อนไหวในเชิงสถาบันทางการเมืองที่เป็นทางการ คือการเมืองในสภานั้นเอง หากการดำเนินยุทธศาสตร์ประชานิยมฝ่ายซ้าย คือ การช่วงชิงอำนาจนำของฝ่ายประชาชนที่ต้องการครองอำนาจนำเพื่อให้อำนาจทางการเมืองนั้น เป็นของประชาชนอย่างแท้จริง พรรคการเมืองซึ่งเป็นสถาบันทางการเมืองที่สำคัญ และได้รับการรับรองจากรัฐธรรมนูญย่อมเป็นอีกเครื่องมือหนึ่งที่สำคัญในการต่อสู้ของประชาชนอย่างมีความชอบธรรม พรรคการเมืองอย่างโปเดมอส จึงเป็นพรรคที่เรียกได้ว่าเป็นพรรคการเมืองแบบลูกผสม (hybrid party)⁵² ที่มีพันธมิตรของการเคลื่อนไหวทั้งในและนอกสภา เป็นการขับเคลื่อนวาระทางการเมืองร่วมกันในเวลาเดียวกัน ซึ่งทั้งพรรคการเมือง และการเคลื่อนไหวนั้นจะต้องเป็นตัวแทนของกันและกัน

⁵¹ Fominaya, *Democracy Reloaded*, Cited, 222.

⁵² Ibid., 224, 250.

3.3 การเปลี่ยนผ่านจากการเคลื่อนไหวบนท้องถนนสู่สถาบันทางการเมือง

ในขณะที่การเคลื่อนไหวของกลุ่ม 15-M และกลุ่มอื่นๆ ในสเปน ในขณะนั้น ซึ่งเป็นการเคลื่อนไหวทางสังคมแบบใหม่ (New Social Movement) นั้น เป็นการเคลื่อนไหวในลักษณะ autonomy ซึ่งมีความเป็นอิสระ แต่ในเวลาต่อมาได้มีการเปลี่ยนแปลงเป็นการเคลื่อนไหวเพื่อต้องการให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในทางสถาบันทางการเมืองและเศรษฐกิจ ดังนั้น สนามต่อสู่ทางการเมืองของการเคลื่อนไหวเหล่านั้นจึงต้องย้ายมาอยู่ที่สถาบันทางการเมือง เช่น รัฐสภา เป็นต้น⁵³ พรรคโปเดมอสจึงเกิดขึ้น เพื่อเป็นสถาบันทางการเมืองที่ยึดโยงกับฐานเสียงที่เป็นประชาชนและขณะเดียวกันก็ได้เชื่อมโยงกับอำนาจรัฐ ที่สามารถสร้างการเปลี่ยนแปลงของทั้งนโยบายและผลลัพธ์ต่างๆ ของประเทศได้ การก่อตั้งพรรคการเมืองเพื่อให้ได้ที่นั่งมากพอในสภา เพื่อเป็นตัวแทนเสียงของกลุ่มประชาชนเหล่านั้น เพื่อนำเสียงสะท้อนและความต้องการของประชาชนไปปฏิบัติจริง ให้เห็นผลลัพธ์ที่เป็นรูปธรรมจึงเป็นเรื่องที่สมเหตุสมผล และมีความเป็นไปได้ แม้ว่าจะมีผู้ชุมนุมและนักกิจกรรมที่ไม่เห็นด้วยกับแนวทางการเมืองแบบพรรคการเมือง และมองว่าพรรคการเมืองไม่ได้เป็นตัวแทนของพวกเขา⁵⁴

ในคำประกาศของพรรคในหลายครั้ง จะเอ่ยและอ้างถึงขบวนการ 15-M ตลอดมา เพื่อให้ผู้สนับสนุนขบวนการเข้าใจว่าพรรคการเมืองนี้เป็นตัวแทนเสียงของพวกเขาในการเมืองในระบบหรือการเมืองเชิงสถาบัน แต่ขณะเดียวกันพรรคก็สามารถบอกได้ว่าเป็นพรรคที่เป็นเฉพาะของ 15-M ทั้งนี้ก็เพราะพรรคนั้นต้องพูด “ในนามของประชาชน” นั่นก็หมายถึงประชาชนทั้งหมด ที่มีสิทธิเลือกตั้งและอาจเลือกลงคะแนนให้พรรค ไม่ได้หมายความว่า

⁵³ Ibid., 232.

⁵⁴ Ibid., 232-34.

เพียงแค่กลุ่มที่เข้าร่วมกับ 15-M เพียงกลุ่มเดียว เพราะก็เป็นเรื่องธรรมดาที่กลุ่มคนหลายกลุ่มมาทำงานร่วมกันจะมีความเห็นที่แตกต่างกัน แม้แต่เรื่องของการบริหารงานแบบแนวราบ หรือการบริหารงานแบบแนวตั้ง หรือบนลงล่าง แน่แน่นอนว่าการมีสถาบันทางการเมืองอย่างพรรคการเมืองนั้นต้องมีลำดับชั้นของโครงสร้าง แต่กลุ่มที่ต้องการความเท่าเทียมในการบริหารก็ยืนยันถึงหลักการ เป็นต้น⁵⁵

ดังนั้น การปรับตัวเข้ามาในสนามทางการเมืองในรูปแบบของสถาบัน จึงไม่สามารถทำตามแต่ความต้องการของกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง หรือขบวนการใดขบวนการหนึ่งได้ การพยายามให้ได้คะแนนเสียงจึงต้องพยายามที่จะรวบรวมคนกลุ่มอื่นๆ เข้าไปด้วยให้ได้มากที่สุด แต่ปัญหาก็จะตกลงมาอยู่ที่ว่า หากรวบรวมผู้คนจากมากมายหลายกลุ่มที่มีความหลากหลายแล้ว จะสามารถรักษาข้อเสนอและอุดมการณ์ที่ก่อกำเนิดมาตั้งแต่แรกได้หรือไม่ หากจะต้องลดทอนความเข้มข้นของอุดมการณ์และข้อเสนอของพรรคลงไป แล้วจะทำให้สูญเสียฐานเสียงที่ก่อตั้งมาหรือไม่ และจะเกิดความขัดแย้งของแนวทางของผู้คนในพรรคหรือไม่ หากเกิดแล้วจะแก้ไขปัญหาอย่างไร ฯลฯ ปัญหาเหล่านี้จึงตามมาเมื่อนำขบวนการในรูปแบบ autonomy เข้าสู่ความเป็นสถาบันทางการเมือง ที่ต้องเลือกแนวทางที่ชัดเจน และเป็นตัวแทนของประชาชนที่มีความแตกต่างหลากหลาย เพราะความคาดหวังของผู้สนับสนุนนั้นก็จะแตกต่างหลากหลายไปด้วย การที่บอกว่า “พรรคเป็นของทุกคน” หรือ การพูด “ในนามของทุกคน” เป็นองค์รวมนั้น จึงเกิดขึ้นได้ยาก

ภายหลังจึงได้มีการเปลี่ยนแปลงสมาชิกในพรรคมากมาย ผู้ร่วมก่อตั้งอย่างอิเกลเซียส (Iglesias) และเอเรซอน (Errejón) นั้นเกิดความไม่ลงรอยกัน ทั้งในเรื่องของวิธีการทำงาน และในเรื่องของอุดมการณ์ เช่น

⁵⁵ Ibid., 251-52.

ฟากเอเรฮอนนั้น เสนอแนวทางที่กระจายอำนาจลงไปให้มากขึ้นในพรรค เพื่อให้สามารถรักษาความสัมพันธ์และการเชื่อมต่อการเคลื่อนไหวทางสังคมของประชาชน เช่น 15-M ไว้ ทำให้เกิดการเปรียบเทียบว่าเอเรฮอน นั้นมีความเป็น “ซ้าย” น้อยกว่าอิกิลเซียส แต่แนวทางของ อิกิลเซียส เองนั้น เป็นแนวทางที่แม้ว่าจะ “ซ้ายกว่า” แต่ก็นิยมแนวทางที่มีการจัดการพรรคแบบ “บนลงล่าง” ซึ่งก็ยังถูกวิจารณ์ว่าไม่ได้มีการเปิดให้คนที่อยู่ด้านล่าง หรือผู้สนับสนุนนั้นได้มีส่วนร่วมอย่างแท้จริง ทำให้ขาดการสนับสนุนและความชอบธรรมจากกลุ่มที่นิยมการชุมนุมแบบอิสระ และ 15-M แม้ว่าจะชนะการลงประชามติก็ตาม⁵⁶ อย่างไรก็ดี ภายใต้การนำของ Iglesias นั้น ทำให้ความนิยมของพรรคลดน้อยลง บ้างอาจเรียกว่าเป็นการ “ถดถอยจากประชานิยม” เพราะประชาชนให้ความนิยมลดลง เนื่องจากยังมีปัญหาเรื้อรังตั้งแต่ปี 2015 เช่น การขาดการมีส่วนร่วมของประชาชน ขาดการจัดการวางรากฐานในพื้นที่ต่างๆ ในประเทศ การมีลำดับชั้น และการรวมศูนย์อำนาจของพรรค ความไม่ชัดเจนของอุดมการณ์ทางการเมือง ขาดการเอาใจฐานเสียง นอกจากนี้ยังขาดความชัดเจนในอุดมการณ์ที่ต่อต้าน “กลุ่ม 1%” ที่เป็นคู่ตรงข้ามใหม่ แต่กลับยังวนเวียนอยู่ในคู่ตรงข้ามแบบเดิม (ซ้าย-ขวา) และการเข้าร่วมกับพรรค “ซ้ายเก่า” ต่างๆ เช่น PSOE ทำให้ภาพของความเป็นซ้ายสุดขั้ว หรือซ้ายที่แตกต่างที่จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงนั้นลดลง ทำให้คะแนนนิยมต่ำลงไปด้วยนับจากปี 2015 -2018⁵⁷

⁵⁶ Ibid., 274-75.

⁵⁷ Giorgos Katsambekis and Alexandros Kioupkiolis, eds., *The Populist Radical Left in Europe*, Routledge Advances in European Politics, (London; New York: Routledge, 2019), 61-62.

ในการเลือกตั้งของสเปนในปี 2019 ซึ่งได้สร้างพันธมิตรการเลือกตั้งกับอีกสองพรรคการเมือง ในชื่อ Unidas Podemos นั้น ได้ไปเพียง 34 ที่นั่ง จาก 71 ที่นั่งที่เคยได้ในปี 2014 ซึ่งลดลงกว่าครึ่ง ในอีกฟากฝั่งเอเรซอนที่ย้ายไปอยู่พรรค Más Marid ได้ไป 3 ที่นั่ง⁵⁸ อย่างไรก็ตาม แม้ว่าจะได้ที่นั่งลดลงจากความนิยมของพรรคที่ลดลงไปด้วยนั้น แต่ในครั้งนี้ พรรคโปเดมอสนั้นได้เป็นรัฐบาลโดยการร่วมเป็นรัฐบาลผสมกับพรรค PSOE ซึ่งเป็นพรรคสังคมนิยมของสเปน ซึ่งอาจเรียกได้ว่าเป็น “ปีกซ้าย” ของสเปน ซึ่งเมื่อสำรวจจากข้อมูลประชากรศาสตร์ของผู้ที่ลงคะแนนให้โปเดมอสนั้น พบว่าเป็นผู้ที่มีอายุไม่มาก เมื่อเทียบกับผู้ที่เลือกพรรค PP ซึ่งเป็นพรรคฝ่ายขวาที่เป็นรัฐบาลในสมัยก่อนหน้า⁵⁹ แสดงให้เห็นว่าโปเดมอสนั้น ยังคงมีฐานเสียงที่เป็น “คนรุ่นใหม่” อยู่ซึ่งแม้จะมีคะแนนเสียงลดลง จากการจัดการภายในพรรค และคำวิพากษ์วิจารณ์ต่างๆ แต่สิ่งหนึ่งที่โปเดมอสยังยืนยันอยู่ คือการยืนยันในหลักการที่จะเปลี่ยนแปลงให้สเปนเป็นประชาธิปไตยมากขึ้น ที่ให้คุณค่าอย่างเสรีภาพ และความเท่าเทียมมากขึ้น ซึ่งการได้เข้าสู่อำนาจรัฐของโปเดมอสนั้น ก็เป็นที่น่าจับตามองต่อไปว่า โปเดมอสจะสามารถผลักดันวาระของ “ประชาธิปไตยที่ยังรากลึก” ได้มากน้อยแค่ไหน ในบทบาทที่พรรคโปเดมอสมีอำนาจรัฐ— ตามทฤษฎีและสมมติฐานที่พรรคได้วางเอาไว้

3.4 การสร้างคู่ตรงข้าม/ใช้อำนาจนำในการสลายคู่ตรงข้ามเดิม และสร้างคู่ตรงข้ามใหม่ได้อย่างไร

การนิยามคู่ตรงข้าม เช่น ใครสู้กับใครนั้น เป็นเรื่องสำคัญในการเมืองแบบประชาธิปไตย สิ่งที่สำคัญที่สุดอย่างหนึ่งคือการสร้างคู่ตรงข้าม การสร้างแนวหน้า หรือฝ่ายทางการเมืองที่มีลักษณะเป็นพวกเรา ปะทะ พวกเขา (Us versus Them) การเมืองประชาธิปไตยในรูปแบบทั่วไปอาจเป็น คนธรรมดาสามัญ

⁵⁸ Fominaya, *Democracy Reloaded*, Cited, 280.

⁵⁹ Ibid.

ปะทะ ชนชั้นสูงที่ถืออำนาจ หรือ คนดี ปะทะ คนชั่ว เป็นต้น แต่ในกรณีของพรรคโปเดมอสนั้น อีเกลเซียส ได้กล่าวว่าคนที่ปล้น “พวกเรา” ไปก็คือ กลุ่มคนรวย (The Rich) ซึ่งไม่ได้จ่ายภาษีมากเท่าที่ควรจะเป็น ปะทะกับประชาชนที่เสียผลประโยชน์

การจ่ายภาษีที่ไม่ยุติธรรมและความเหลื่อมล้ำระหว่างผู้มีรายได้สูงและต่ำของสเปน ทำให้พรรคโปเดมอสเห็นถึง “ชนชั้นสูงที่เอาเปรียบ” กับ “ประชาชนผู้ที่ถูกเอาเปรียบ” เป็นคู่ตรงข้ามกัน แน่แน่นอนว่า เมื่อพูดถึงประชาชนที่ถูกเอาเปรียบ จึงไม่ได้มีการแบ่งแยกกว่าเป็นประชาชนกลุ่มใด มีอุดมการณ์ทางการเมืองซ้ายหรือขวา หรือเป็นเพศใด เพราะหากเอารายได้เป็นตัวตั้ง ผู้ที่มีรายได้น้อยทั้งหมดจึงถูกเอาเปรียบจากกลุ่มคนรวย ดังนั้น กลุ่มคนรวยที่เป็นส่วนน้อย แต่ถือครองทรัพยากรอยู่มาก และยังไม่ได้มีการจ่ายภาษีอย่างเป็นธรรมจึงเป็นคู่ตรงข้ามกับประชาชนผู้ถูกเอาเปรียบ การเปลี่ยนแปลงสู่คู่ตรงข้ามใหม่ ที่ศัตรูของประชาชนคือชนชั้นสูง จึงเรียกได้ว่าเป็น nodal point หรือจุดที่มีความหมายใหม่ที่เป็นกระแสหลักของสังคมนั้นกลายมาเป็นความคิดที่ครอบงำ⁶⁰ ในสเปน ซึ่งโปเดมอสเชื่อว่าภารกิจของพวกเขาคือการสลาย nodal point เก่าเพื่อทำให้ความคิดแบบใหม่เข้าครอบงำแทนที่⁶¹ เช่น การตีความหมายของชาติใหม่ที่ไม่ใช่แบบฝ่ายขวาที่มุ่งอนุรักษ์สิ่งต่างๆ ให้เป็นแบบเดิม แต่ชาตินั้นหมายถึงสำนึกร่วมของประชาชน ชาติจึงจะขาดประชาชนไม่ได้ และการปกครองโดยประชาชนนั้นก็คือประชาธิปไตยนั่นเอง “ฝ่ายซ้าย” ในที่นี้จึงไม่จำเป็นต้องอยู่ตรงข้ามกับความเป็นชาตินิยม⁶² เป็นต้น การสร้างจุดเปลี่ยนที่เป็น nodal point จึงเป็นสิ่งสำคัญในการสร้างการเมืองแบบประชานิยมในการเอาชนะคู่ตรงข้าม

⁶⁰ Laclau and Mouffe, *Hegemony and Socialist Strategy*, Cited, 112.

⁶¹ Errejón and Mouffe, *Podemos*, Cited, 40.

⁶² Ibid., 87.

พรรคโปเดมอสจึงหยิบยกเอาทฤษฎีอำนาจนำ และทฤษฎีประชาชนนิยม ฝ่ายซ้ายมาประยุกต์ใช้เป็นยุทธศาสตร์ของพรรคในการมองการเมืองของสเปน และรวบรวมประชาชนมาเพื่อเปลี่ยนแปลงให้รัฐมีความเป็นประชาธิปไตยมากขึ้น และสามารถที่จะทำให้ระบบเศรษฐกิจมีความเป็นธรรมกับประชาชนได้มากขึ้น

การแบ่งขั้วทางการเมืองเป็นซ้ายและขวานั้น ทางพรรคโปเดมอสเห็นว่าเป็นการแบ่งคู่ตรงข้ามแบบเดิม แต่ไม่ได้หมายความว่า พวกเขาปฏิเสธว่าคู่ตรงข้ามแบบซ้ายและขวานั้นไม่มีอีกต่อไป ซึ่งด้าน เอะเรฮอน ได้อธิบายในบทสนทนาของเขากับซอลดา ลูฟ ว่า การแบ่งขั้วแบบซ้าย/ขวานั้น แน่นนอนว่ายังมีอยู่ทั่วไปเช่นในยุโรป แต่ไม่ใช่ในกรณีของสเปน ซึ่งหากพยายามจะทำความเข้าใจการเมืองสเปนแล้วให้กรอบคิดแบบซ้าย/ขวาแล้ว ก็จะไม่มีความเข้าใจ เพราะภูมิทัศน์ทางการเมืองของสเปนนั้นเปลี่ยนไป จุดยืนทางการเมืองของคนไม่ได้หยุดนิ่งอีกต่อไป ไม่ว่าจะเป็นซ้ายหรือขวา และ ความเป็น “ประชาธิปไตย” นั้นถูกขโมยไปโดยกลุ่มคนเพียงเล็กน้อยที่อยู่ด้านบน (oligarch— หรือพวกคณาธิปไตย)⁶³ กล่าวคือ ไม่ว่าจะเป็นซ้ายหรือขวา แต่ก็คือประชาชนหรือพลเมืองที่ถูกขโมยอำนาจจากชนชั้นสูง แนวหน้าทางการเมืองที่ เอะเรฮอน คิดว่าเป็นคู่ตรงข้ามทางการเมืองใหม่ของสเปนก็คือ ประชาชน/ชนชั้นสูง หรือ citizen/casta⁶⁴ ซึ่ง casta นั้นตรงกับ caste ในภาษาอังกฤษ ซึ่งหมายถึงวรรณะ หรือฐานะ/สถานภาพทางสังคม ซึ่งหมายถึงผู้ที่มีสถานภาพทางสังคมในชั้นที่สูงกว่าประชาชนทั่วไป (และยังเป็นชื่อที่ได้มาตั้งแต่การเปลี่ยนผ่านสู่ประชาธิปไตยของสเปนในปี 1978 ซึ่งหมายถึงชนชั้นสูงทั้งในแง่ของเศรษฐกิจ การเมือง และ

⁶³ Ibid., 117-19.

⁶⁴ มีการใช้คำที่แตกต่าง ที่สื่อถึงประชาชนตัวเล็ก มาเป็นคู่ตรงข้ามกับชนชั้นสูงที่เป็นยักษ์ตัวใหญ่ อย่างเช่น new/below/democracy vs old/above/oligarchy ดู Óscar García Agustín and Marco Briziarelli, eds., *Podemos and the New Political Cycle: Left-Wing Populism and Anti-Establishment Politics*, 1st ed. 2018 edition, (Palgrave Macmillan, 2017), 53-54.

วัฒนธรรม⁶⁵) จุดนี้จึงอาจเปรียบเทียบได้กับ 99% vs 1% ที่เป็นการต่อสู้ระหว่างผู้ที่มีและผู้ที่ไม่มี ซึ่งตรงกับลักษณะของประชานิยมทั่วไป ที่เป็นการเคลื่อนไหวของประชาชนธรรมดาตัวเล็กๆ ที่ต่อสู้กับยักษ์ตัวใหญ่⁶⁶

ซึ่งเอเรฮอนยังได้เห็นว่า การที่บอกว่าการแบ่งคูตรงข้ามซ้าย/ขวา ในสเปนนั้นใช้ไม่ได้ เพราะการที่พรรคสังคมนิยมในสเปนมีอำนาจนำ ก็ไม่ได้ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง และปัญหาที่เป็นผลพวงจากเสรีนิยมใหม่นั้นยังคงเป็นปัญหาอยู่ในแบบที่ มูฟ เรียกว่าเป็นการเมืองในสภาวะหลังการเมือง และหลังประชาธิปไตย กล่าวคือ ไม่ว่าจะเป็นการเมืองแบบซ้ายหรือขวา ผลลัพธ์ที่ได้ก็ไม่แตกต่างกัน เป็นการเมืองที่ไม่มีการแข่งขันทางนโยบายทางเศรษฐกิจที่ไม่แตกต่างกัน คือดำเนินแนวมตามเศรษฐกิจเสรีนิยมใหม่ ที่ทำให้ประชาชนมีความมั่นคงลดลง⁶⁷ ดังนั้น ความเป็น “ซ้าย” ดังกล่าวจึงไม่มีความหมายใดในการต่อสู้ พรรคสังคมนิยมดังกล่าวก็ไม่มี ความหมาย เป้าหมายของโปเดมอสจึงไม่ใช่การสร้างแนวหน้าของฝ่ายซ้ายขึ้นมาใหม่ หรือพยายามเป็นฝ่ายซ้ายที่แท้จริง แต่คือการก่อร่างสร้างตัวของ “ประชาชน” ซึ่งเป็นการสร้างเจตจำนงร่วมของพลเมือง ที่จะไปต่อสู้กับชนชั้นสูงเหล่านั้น⁶⁸ ซึ่งนั่นก็คือลักษณะทั่วไปที่เห็นได้ชัดของประชานิยมที่เน้นคำว่า “ประชาชน” ในฐานะองค์รวม มากกว่าที่จะเจาะจงไปยังกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง— ไม่ว่าจะเป็นเสรีนิยมกับอนุรักษนิยม ชนชั้นแรงงานกับชนชั้นนายทุน หรือสงครามระหว่างเพศ— ผู้นำหรือผู้ที่ต้องการความนิยมจึงต้องอ้างถึงความเป็นประชาชนในการเชื่อมโยงเข้ากับทุกๆ อย่างที่จะ

⁶⁵ Franzé, *The Podemos Discourse*, Cited, 52.

⁶⁶ Cas Mudde and Cristóbal Rovira Kaltwasser, eds., *Populism in Europe and the Americas: Threat or Corrective for Democracy?*, Reprint edition, (Cambridge: Cambridge University Press, 2013), 8-9.

⁶⁷ Mouffe, *For a Left Populism*, Cited, 11-12.

⁶⁸ Errejón and Mouffe, *Podemos*, Cited, 119-20.

เสนอ⁶⁹ แม้ว่าลาคลาวเองจะเสนอว่า เมื่อรวบรวม/ดึงประชาชนทุกกลุ่มมาอยู่ด้วยกันแล้ว สิ่งที่ได้ก็คืออัตลักษณ์ร่วมของความเป็นประชาชน (popular identity) ที่มีลักษณะเป็นองค์รวม และองค์รวมนี้เอง จะเป็นกลไกในการชิงอำนาจนำมาเป็นของประชาชนได้ในที่สุด⁷⁰ ก็ตาม ประชาชนยมนั้นก็ยังเป็นการรวบและดึงเอาประชาชนที่แตกต่างหลากหลายเข้ามาอยู่ด้วยกัน เพื่อเป้าหมายบางประการ⁷¹ ซึ่งในกรณีของโปเดมอสนี้ คือการชิงอำนาจมา เพื่อการเปลี่ยนแปลงสเปนให้เป็นประชาธิปไตยที่แท้จริง

แน่นอนว่าบริบทในสเปน โปเดมอสพยายามอยู่ในตำแหน่งที่ก้าวข้ามการแบ่งคู่ตรงข้ามแบบซ้ายและขวา แต่การบอกว่าไม่ใช่ฝ่ายซ้ายก็ทำให้ไม่ได้คะแนนเสียงจากฝ่ายก้าวหน้า แต่เอเรฮอน เห็นว่า การแบ่งขั้วทางการเมืองแบบซ้ายและขวา ทำให้คู่ขัดแย้งและคู่ต่อสู้ทางการเมืองไปตกอยู่เพียงที่ประชาชนสองฝ่ายเท่านั้น ดังนั้น เหล่า “ชนชั้นสูง” หรือ *casta* ที่กุมอำนาจที่แท้จริงอยู่ในสังคมจึงไม่เดือดร้อน “ชนชั้นสูง” จึงอาจจัดตัวเองเป็นขั้วกลางหรือขวากลาง เพื่อความคล่องตัวในการอยู่ในฐานะที่สูงกว่า แต่หากเราหันมามองคู่ตรงข้ามใหม่ ว่าเป็นคู่ขัดแย้งระหว่าง ประชาชน กับ ชนชั้นสูง ก็จะทำให้พวกเขาอยู่ในตำแหน่งที่รู้ตัวว่าเป็นคู่ขัดแย้งของประชาชนทั้งหมด⁷² ไม่ว่าจะเป็นซ้ายหรือขวา ชนชั้นสูงเหล่านี้จึงเป็นสถานะที่ขัดต่อผลประโยชน์ของประชาชนโดยรวม สิ่งนี้จึงไม่ใช่การสลายคู่ตรงข้ามที่เป็นการเมืองทางเลือกที่สาม (The

⁶⁹ Mudde and Kaltwasser, *Populism in Europe and the Americas*, Cited, 3-7.

⁷⁰ Laclau, *On Populist Reason*, Cited, 69-70, 93-96, 231-232.; Laclau and Mouffe, *Hegemony and Socialist Strategy*, Cited, xviii-xix, 176-77, 193.

⁷¹ รวปี ค.ศ. 1977 ได้มีกลุ่ม Combahee River Collective ซึ่งเป็นสมาคมของกลุ่มสตรีนิยมผิวดำเชื้อสายแอฟริกัน-อเมริกัน ที่เคลื่อนไหวในช่วงทศวรรษ 1970-80 ซึ่งเป็นกลุ่มที่รวบรวมความต้องการที่จะปลดแอกตัวเองออกจากความกดขี่ต่อเพศ สีมืด และความไม่เท่าเทียมทางเศรษฐกิจจากระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม ซึ่งเป็นการรวมกลุ่มกันของผู้ที่มีอัตลักษณ์ร่วมกันคล้ายกับแนวคิดที่ลาคลาวและมูฟเสนอ

⁷² Errejón and Mouffe, *Podemos*, Cited, 121.

Third Way)⁷³ หรือสภาวะหลังการเมือง แต่เป็นการสร้างคู่ตรงข้ามใหม่ ที่เป็นคู่ขัดแย้งแนวดิ่ง ระหว่างประชาชนกับชนชั้นสูง ที่ต้องรวบรวมประชาชนในแนวราบ เพื่อสร้างความหมายทางการเมืองแบบใหม่ ภายใต้ความแตกต่างและเอาชนะชนชั้นสูงเหล่านั้นด้วยเจตจำนงของประชาชนที่แท้จริง

ประชานิยมฝ่ายซ้าย ในแง่หนึ่งจึงเป็นการพยายามทำให้ระดับของความเป็นประชาธิปไตยมากยิ่งขึ้น ในแง่ของความเท่าเทียมและการมีเสรีภาพในทุกๆ ด้าน และการทำเช่นนั้นจึงต้องการยุทธศาสตร์แบบประชานิยมฝ่ายซ้าย เพราะการมีเพียงแค่วาระหรือความคิดที่กำหนัดนั้นไม่เพียงพอที่จะบรรลุเป้าหมายได้ ดังนั้น จึงต้องมีการสร้างคู่ตรงข้ามใหม่ ที่ มูฟ เรียกว่าเป็นคู่ตรงข้ามแบบ agonistic ซึ่งหมายถึงการต่อสู้ที่ไม่จำเป็นต้องเอาชนะกันถึงตาย แต่เป็นการต่อสู้กันในสนามทางการเมือง ที่มีกฎกติกา มีแพ้ชนะเสมือนกีฬา คู่ตรงข้ามนั้นจึงจะนำไปสู่การสร้างเจตจำนงร่วมของประชาชน ที่สามารถท้าทายอำนาจของชนชั้นสูงที่เป็นผลผลิตของเสรีนิยมใหม่ได้ มูฟ จึงเห็นว่าประชานิยมฝ่ายซ้ายเป็นทางออกสำหรับการสร้างประชาธิปไตยที่ยั่งยืน จากการทำลายโดยอำนาจนำของเสรีนิยมใหม่⁷⁴ ประชานิยมฝ่ายซ้ายนี้จึงทำให้สามารถสร้างแนวทางทางการเมืองที่แตกต่างจากทั้งซ้ายกลาง และซ้ายสุดโต่งได้ และแน่นอนว่าแตกต่างกับแนวทางประชานิยมฝ่ายขวา⁷⁵ ที่แม้จะมียุทธศาสตร์ที่คล้ายกัน เพราะในความเห็นของมูฟนั้น การเป็นประชานิยมก็เท่ากับเป็นประชาธิปไตย เพราะในแง่มุมมองของประชานิยมคือการสร้างประชาชน หรือมวลชน (*demos*) ดังนั้น ประชานิยมฝ่ายซ้ายคือประชานิยมที่มีเป้าหมายในการสร้างประชาธิปไตยที่ยั่งยืน⁷⁶

⁷³ Mouffe, *For a Left Populism*, Cited, 33.

⁷⁴ Errejón and Mouffe, *Podemos*, Cited, 123-24.

⁷⁵ Ibid., 126.

⁷⁶ Ibid., 127.

สิ่งสำคัญที่เป็นยุทธศาสตร์ของประชานิยมฝ่ายซ้าย โดยโปเดมอส จึงเป็น “การประกอบสร้างประชาชน” (construction of a people) เพื่อเป็นการสร้างแนวหน้าทางการเมืองเพื่อที่จะมาต่อสู้กับคู่ขัดแย้งของประชาชน ผ่านสิ่งที่ลาคลาว และ มูฟ เรียกว่า “ห่วงโซ่แห่งความเท่าเทียม” (chains of equivalence)⁷⁷ ที่เป็นการรวบรวมอัตลักษณ์และความต้องการที่หลากหลาย⁷⁸ ของประชาชนด้วยห่วงโซ่มาร้อยเรียงกันให้เป็นอัตลักษณ์ร่วม (collective identity) หนึ่งเดียว เพื่อที่จะต่อสู้กับคู่ตรงข้ามของประชาชน—ชนชั้นสูงที่กุมอำนาจ—แต่ดังที่ได้กล่าวไปว่าประชาชนนั้นก็มีการให้คุณค่าต่อการเมืองที่แตกต่างกัน การรวมตัวกันเป็นประชาชนดังที่ได้กล่าวไปจึงเป็นส่วนที่สำคัญ แต่การประกอบสร้างของประชาชนนั้นก็อาจนำไปสู่การรวมตัวที่เป็นภัยต่อประชาธิปไตย⁷⁹ ทั้งนี้ จึงขึ้นอยู่กับคุณค่าของประชาชนที่ถูกประกอบสร้างขึ้น ว่าเป็นคุณค่าที่เป็นประชาธิปไตยหรือไม่ ดังที่ได้กล่าวไป มูฟ เห็นว่า สิ่งที่แตกต่างกันระหว่างประชานิยมฝ่ายซ้ายและขวา จึงอยู่ที่การสร้างห่วงโซ่แห่งความเท่าเทียมนี้⁸⁰ โปเดมอสจึงมีเป้าหมายที่จะต้องรวมประชาชนเป็นปึกแผ่น เชื่อมประชาชนให้มีเป้าหมายเหมือนกัน เพื่อนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงระดับชาติ ซึ่งชาตินั้นก็ไม่ได้เป็นสิ่งที่จะถูกผูกขาดโดยฝ่ายขวาหรือฝ่ายอนุรักษนิยมอีกต่อไป โปเดมอสจึงต้องดึงประชาชนจากฝ่ายตรงข้าม หรือประชาชนที่ยังเชื่อในคู่ตรงข้ามแบบเดิมเข้ามาให้ได้มากที่สุด เพราะ “เสียงข้างมาก” นั้น จะต้องรวมถึงเสียงของอีกฝ่ายด้วย⁸¹

⁷⁷ Laclau and Mouffe, *Hegemony and Socialist Strategy*, Cited, 127-34.

⁷⁸ Ernesto Laclau, ‘Populism: What’s in a Name?’, in *Populism and the Mirror of Democracy*, ed. Francisco Panizza, (London; New York: Verso, 2005), 37-38.

⁷⁹ Errejón and Mouffe, *Podemos*, Cited, 143-44.

⁸⁰ Ibid., 144.

⁸¹ Ibid., 148.

3.4 สรุปและบทเรียนจากโปเดมอส

พรรคโปเดมอสนั้นได้นำแนวคิดประชานิยมฝ่ายซ้ายมาปรับใช้ในเชิงยุทธศาสตร์ ตั้งแต่การทำให้ประชาชนตื่นตัวกับการเมือง การสร้างฐานความนิยมจากประชาชน และก่อตั้งเป็นพรรคการเมืองเมื่อสถานการณ์สุกงอม เพื่อบรรลุเป้าหมายของการสร้างประชาธิปไตยที่ยั่งยืน แต่ก็สุดท้ายโปเดมอสนั้นไม่ได้ให้ความสำคัญของการเป็นฝ่ายซ้ายมากเท่าใด เพราะโปเดมอสเชื่อว่าการใช้นามว่าฝ่ายซ้ายนั้น จะทำให้การสร้างคู่ตรงข้ามใหม่นั้น ตกกลับไปอยู่ในวังวนของความขัดแย้งเก่า หรือคู่ขัดแย้งแบบซ้าย/ขวา สิ่งที่โปเดมอสเชื่อคือการคู่ขัดแย้งแบบบน/ล่าง หรือประชาชน/ชนชั้นสูง ซึ่งเป็นคู่ขัดแย้งที่เป็นคู่ขัดแย้งที่แท้จริงในบริบททางการเมืองของสเปน กรณีศึกษาพรรคโปเดมอสในสเปนได้แสดงให้เห็นว่า การดึงและรวบรวมประชาชน เพื่อสร้างแนวทางทางการเมืองโดยประชาชน เพื่อการเปลี่ยนแปลงการเมืองโดยการครองอำนาจนำของประชาชนนั้น สามารถทำได้ และขบวนการเคลื่อนไหว การปรับตัว จากการสร้างฐานเสียงจากการเคลื่อนไหวทางสังคม จนถึงการก่อตั้งพรรคการเมือง แสดงให้เห็นความเคลื่อนไหวของกระบวนการก่อสร้างของประชาชนนั้นเกิดขึ้นได้จริง แต่การทำให้สำเร็จนั้น ยังคงต้องใช้เวลาในการสร้างฐานของประชาชนมากกว่านี้ และขณะเดียวกัน ตัวของพรรคเอง ก็ยังต้องพิสูจน์ตัวเองว่าจะสามารถประคับประคองทั้งอุดมการณ์ รักษาทั้งฐานเสียง และรักษาสถานภาพในการเป็นสถาบันทางการเมืองได้หรือไม่ เพราะการปรับเปลี่ยนรูปแบบจากขบวนการที่มีความเป็นอิสระ เข้ามาสู่การเมืองในระบบที่มีโครงสร้างชัดเจนนั้น ย่อมมีความไม่ลงรอยกันของการบริหารจัดการ โจทย์ที่สำคัญที่สุดอย่างหนึ่งของโปเดมอสก็คือจะประสานร้อยร้าวระหว่างประชาชนกับพรรคได้อย่างไร จึงจะเป็นพรรคการเมืองที่เป็นเครื่องมือที่จะเชื่อมประชาชนกับอำนาจนำอย่างแท้จริง

4. กรณีพรรคซิริซา (Syriza) ในประเทศกรีซ

พรรคซิริซานั้นก่อตั้งเมื่อปี 2004 ซึ่งเป็นพรรคกลุ่มฝ่ายซ้าย ที่เป็นสถาบันทางการเมืองที่เป็นตัวแทนขององค์กรฝ่ายซ้ายต่างๆ ซึ่งเป็นแนวหน้าทางการเมืองที่มีความแตกต่างหลากหลายอย่างมาก ตั้งแต่ผู้ที่ศรัทธาในลัทธิทรอตสกี (Troskyism) ไปจนถึงลัทธิเหมา (Maoism)⁸² แต่ซิริซานั้นได้รับความนิยมเพิ่มขึ้นอย่างมากหลังจากวิกฤตเศรษฐกิจในปี 2008 และการเคลื่อนไหวของประชาชนในช่วงปี 2010-2011 ทำให้ซิริซาได้ที่นั่งเพิ่มขึ้นจาก 13 สู่ 149 ที่นั่ง ในปี 2015 สิ่งที่ทำให้ประชาชนหันมานิยมพรรคซิริซานั้น นอกจากวิกฤตเศรษฐกิจที่นำมาซึ่งนโยบายรัดเข็มขัดก็คือการชุมนุมครั้งใหญ่ที่เรียกว่า *aganaktismenoi* หรือ 'squares movement' ที่เกิดขึ้นพร้อมๆ กันกับการชุมนุมประท้วงที่มีลักษณะเดียวกัน และมีชื่อเรียกร่องคล้ายกันทั่วโลกในปี 2011 ซึ่งต่างกับกรณีโปเดมอสซึ่งพรรคโปเดมอสนั้นตั้งหลังการชุมนุม ดังนั้น การจะทำความเข้าใจบริบททางการเมืองในส่วนนี้ จึงต้องเข้าใจว่า การใช้การสื่อสารทางการเมืองของพรรคการเมืองต่างๆ ในช่วงที่มีบริบททางการเมืองของกรีซหลังวิกฤตนั้น แตกต่างกันอย่างไร

แม้ว่าการเมืองของกรีซนั้นจะมีรากฐานมาจากระบบประชาธิปไตยทางตรง แต่ในปัจจุบันระบบการเมืองของกรีซนั้นเป็นการปกครองในระบอบประชาธิปไตยแบบตัวแทนที่เป็นสาธารณรัฐ กล่าวคือ มีประธานาธิบดีมาจากการเลือกของรัฐสภา ซึ่งรัฐสภานั้นก็มาจากการเลือกตั้งของประชาชน ประธานาธิบดีมีอำนาจในการแต่งตั้งนายกรัฐมนตรี และรัฐมนตรีอย่างเป็นทางการ ซึ่งทั้งนี้ขึ้นอยู่กับเสียงของตัวแทนในสภา ซึ่งมาจากพรรคการเมือง

⁸² Giorgos Katsambekis, "The Populist Radical Left in Greece: Syriza in Opposition and in Power," in *The Populist Radical Left in Europe*, ed. Giorgos Katsambekis and Alexandros Kioupiolis, Routledge Advances in European Politics, (London; New York: Routledge, 2019), 23.

นั่นเอง ซึ่งกรีซนั้นเป็นระบบการเมืองที่มีหลายพรรค หลังจากการเปลี่ยนผ่าน มาสู่ประชาธิปไตยในปี 1974 นั้น กรีซได้ถูกปกครองโดยพรรคการเมืองที่สลับ กันระหว่างขวากลางและซ้ายกลางอยู่เสมอ ความเป็นการเมืองจึงไม่ได้มีผล ต่อการเปลี่ยนแปลงมากนัก นอกจากนั้นยังเป็นการสลับขั้วไปมาในการดำรง ตำแหน่งรัฐบาล ระหว่างพรรคฝ่ายขวากลางอย่าง ND (New Democracy) กับ พรรคที่มีลักษณะเป็นซ้ายกลางอย่าง PASOK (Panhellenic Socialist Movement) ขณะที่การเวลาผ่านไปจากทศวรรษ 1990 พรรคทั้งสองได้ลดความ ชัดเจนในการเป็นขั้วซ้าย/ขวาลง เกิดสภาวะการเมืองในทางเลือกที่สาม คือไม่ ได้มุ่งเน้นหลักการหรืออุดมการณ์ทางการเมือง เพียงแต่มุ่งเน้นเศรษฐกิจที่ดี สำหรับทุกคนเท่านั้น ดังที่ได้กล่าวไปข้างต้น อีกทั้งยังสลับกันขึ้นสู่อำนาจ ไม่ ว่าจะเป็นารอยู่ในอำนาจแบบพรรคเดียว หรือรัฐบาลผสม เรื่อยมาจนถึงปี 2015⁸³ ทำให้การเมืองของกรีซนั้นตกอยู่ในสภาวะหลังการเมือง แม้ว่า ประชาธิปไตยจะตั้งมั่นแล้ว และมีการเปลี่ยนผ่านอำนาจอย่างสันติตั้งแต่ปี 1974

แต่ปัญหาเศรษฐกิจจากวิกฤตแฮมเบอร์เกอร์ในปี 2008 นั้นทำพิช ทำให้การเมืองของกรีซนั้น กลับมามีความขัดแย้งอีกครั้ง วิกฤตเศรษฐกิจนี้ จึงเป็นเสมือนสารตั้งต้นให้กับ “ประชานิยมซ้าย” ในกรีซ โดยปัญหาได้เริ่ม จากการเลือกตั้งในปี 2009 ที่พรรค PASOK ได้จัดตั้งรัฐบาล โดยหาเสียง ด้วยการใช้นโยบายที่มีลักษณะเป็นฝ่ายซ้าย หรือเป็นแบบชุมชนนิยม (communitarianism) มากขึ้น เช่น การพยายามแจกจ่ายทรัพยากรและความ มั่งคั่งให้มีความยุติธรรมมากขึ้น การเก็บภาษีที่เป็นธรรมเพื่อให้ผลประโยชน์ กับคนชั้นกลางและชั้นล่างของสังคม นอกจากนี้ยังมีนโยบายเพื่อเพิ่มการมี ส่วนร่วมของประชาชน นโยบายสีเขียว หรือนโยบายการบริหารด้วย

⁸³ Ibid., 24.

อิเล็กทรอนิกส์ (electronic governance) แต่แล้วเมื่อ PASOK ได้เข้าสู่อำนาจ โดยการเป็นรัฐบาลจริง การบริหารกลับกลายเป็นตรงกันข้าม คือ ได้มีการยื่น ข้อตกลงฉุกเฉิน (memorandum) กับสหภาพยุโรปและกองทุนสำรองระหว่าง ประเทศ (International Monetary Fund: IMF) ซึ่งรายละเอียดของข้อตกลงนั้น เป็นการใช้นโยบายรัดเข็มขัดและเข้มงวดทางเศรษฐกิจ ในแนวทางที่ค่อนข้าง ทางการเสรีนิยมใหม่ ทำให้ PASOK นั้นเสียคะแนนนิยม แต่ก็ยังสามารถรวบรวม เสียงส่วนมากไว้ได้ ทำให้เกิดความโกรธของประชาชนกรีกจำนวนมาก จนเกิด แรงกดดันจนทำให้รัฐบาลอยู่ไม่ได้ ต้องลาออกจากตำแหน่ง ทำให้ต้องเปิดทาง ร่วมรัฐบาลกับพรรค ND และพรรค LAOS (Popular Orthodox Rally) ซึ่งเป็น พรรคฝ่ายขวาสุดโต่งขนาดเล็ก ในปี 2011 โดยมี Lucas Papademos ผู้ที่ไม่ ได้เป็นสมาชิกรัฐสภา ได้รับการแต่งตั้งเป็นนายกรัฐมนตรี⁸⁴ แน่นนอนว่าระหว่าง นี้ได้เกิดการชุมนุมประท้วงใหญ่ในนามของ *aganaktismenoi* หรือ ‘squares movement’ ที่เป็นการรวมกลุ่มของผู้ไม่พอใจในนโยบายรัดเข็มขัดดังกล่าว คล้ายกับกรณีของสเปน จึงทำให้รัฐบาลต้องเผชิญกับความยากลำบากเป็น อย่างมาก

ซึ่งการชุมนุม ‘squares movement’ นั้นเกิดขึ้นหลังจากการชุมนุม ใหญ่ *indignados* ในสเปนเพียงไม่กี่วัน จึงกล่าวได้ว่าเป็นการชุมนุมในลักษณะ เดียวกัน ที่มีข้อเรียกร้องคล้ายกันในเวลาพร้อมๆ กัน นอกจากนี้ ยังมีโครงสร้าง ของผู้เข้าชุมนุมที่คล้ายกัน คือเป็นมวลชนกลุ่มรากหญ้าที่รวมตัวกันแบบ จับพลัน โดยทราบจากสื่อที่น่าเชื่อถือข่าว เพื่อต่อต้านนโยบายรัดเข็มขัด การ เรียกร้องนั้นเป็นไปในนามของ “ประชาชน” ที่ถูก “ชนชั้นสูง” หรือชนชั้นนำ ผู้มีอำนาจนั้นหักหลัง ในการที่ทำให้เศรษฐกิจของกรีซนั้นพังทลายลง จึง เป็นการแสดงออกถึงความไม่พอใจและโกรธเกรี้ยวในการบริหารจัดการรัฐใน วงกว้าง ทำให้เกิดการตั้งคำถามกับระบบสองพรรคในกรีซ ว่าระบบการเมือง

⁸⁴ Ibid.

แบบดั้งเดิมที่เป็นอยู่นี้ ทำให้ประเทศเกิดวิกฤตดังกล่าว และยังทำให้ประชาชน เลิกศรัทธาในการเมืองระบบรัฐสภา และสถาบันทางการเมืองและสถาบันทาง สังคมต่างๆ เช่น สหภาพแรงงาน เป็นต้น การชุมนุมนี้จึงเป็นการสะท้อนถึงวิกฤต ของความชอบธรรมของระบบการเมืองของกรีซทั้งระบบ⁸⁵

แน่นอนว่าการชุมนุมประท้วงในลักษณะนี้เกิดขึ้นด้วยความถดถอย ของความเชื่อมั่นในการเมืองในระบบสถาบันทางการเมือง แต่พรรคซิรีซ่านั้น เป็นพรรคการเมืองเดียวที่สนับสนุนการเคลื่อนไหว ‘square’ อย่างเปิดเผย⁸⁶ ซึ่งในจุดนี้เอง ทำให้ซิรีซ่านั้นพยายามประพาดิตัวเป็นพรรคการเมืองลูกผสม ที่พยายามจะขับเคลื่อนการเมืองในสภาและการเมืองในท้องถื่นไปด้วยกัน เพื่อบรรลุเป้าหมายทางการเมือง ด้วยยุทธศาสตร์แบบประชานิยม โดยการใช้ ความต้องการของประชาชนเป็นแรงผลักดันในการได้รับความนิยม เพื่อใช้ ประชานิยมเป็นกลไกในการสร้างประชาธิปไตย ในแง่ที่เป็นประชานิยมแบบ ครอบคลุม (inclusionary populism) ไม่ใช่เป็นประชานิยมแบบแบ่งแยก (exclusionary populism) ที่สร้างศัตรูแบบประชานิยมฝ่ายขวา⁸⁷ และสร้าง ความเชื่อมั่นในระบบรัฐสภาอีกครั้ง

4.1 การพัฒนาเป็นพรรคการเมืองที่มีลักษณะเป็นประชานิยม ฝ่ายซ้าย

ดังที่ได้กล่าวไปว่าการเมืองของกรีซนั้นอยู่ในสภาวะหลังการเมืองมา ตั้งแต่ปี 1974 แต่ด้วยวิกฤตเศรษฐกิจและนโยบายรัดเข็มขัดที่เป็นผลพวงจาก เสรีนิยมใหม่ ทำให้พรรคซิรีซ่านั้นพยายามสร้างขั้วทางการเมือง (polarisation) ขึ้นอีกครั้งในสังคมกรีก ท่ามกลางการขยายตัวและการครองอำนาจนำของ เสรีนิยมใหม่ ไม่ว่าจะใช้การเข้าสู่อำนาจแบบประชาธิปไตยแบบตัวแทนหรือ

⁸⁵ Ibid., 25.

⁸⁶ Ibid.

⁸⁷ Grigoris Markou, “The Rise of Inclusionary Populism in Europe: The Case of SYRIZA,” *Contemporary Southeastern Europe*, Vol. 4, No. 1 (2017), 54-55.

ไม่ก็ตาม ความชอบธรรมที่อ้างถึงของรัฐมักเป็นการกล่าวถึงการทำเศรษฐกิจให้ดีขึ้น ซึ่ง Grigoris Markou ได้เสนอว่า การเมืองกรีกร่วมสมัยนั้นกลายเป็นฉันทามติของสภาวะที่เป็นการเมืองแบบหลังประชาธิปไตย ที่สถาปนาการเมืองแบบ “อยู่ตรงกลาง” โดยมีความร่วมมือของสองพรรค (คือ ND และ PASOK) และองค์การของเสรีนิยมใหม่เป็นตัวขับเคลื่อน⁸⁸ ในที่นี้จึงเห็นได้ว่า แม้ว่า ND และ PASOK จะอยู่คนละเขตทางอุดมการณ์ทางการเมือง ซึ่งเป็นขวากลาง และซ้ายกลาง ตามลำดับ แต่จุดรวมของทั้งสองนั้นคือ มีความ “อยู่ตรงกลาง” ร่วมกัน ซึ่งสิ่งที่ทั้งสองพรรคมีร่วมกันนี้ ทำให้ทั้งสองพรรค ไม่ว่าจะด้วยความตั้งใจหรือไม่ สร้างสภาวะตรงกลางทางการเมืองที่ไม่มีความเป็นการเมือง เพราะทำให้ระบบการเมืองไม่สามารถถูกเปลี่ยนแปลงได้ด้วยวิถีทางการเมือง เช่น การเลือกตั้ง เป็นต้น พรรคชิริซาจึงเข้ามาเพื่อมีเป้าหมายในการทำให้การเมืองมีความเป็นการเมืองอีกครั้ง

ดังนั้น สิ่งที่พรรคชิริซาเสนอ จึงเป็นปฏิกิริยาต่อเสรีนิยมใหม่และการกระทำดังกล่าวของภาครัฐกรีซและสหภาพยุโรป ซึ่งเป็นการต่อต้านนโยบายรัดเข็มขัด และแสดงตนเป็นทางเลือกทางการเมืองใหม่ที่มีความเป็นการเมืองสิ่งที่ชิริซาทำจึงเป็นสร้างขั้วทางการเมืองขึ้นมาอีกครั้งจากสภาวะหลังการเมืองและหลังประชาธิปไตย ที่สนับสนุนให้ตัวแสดงทางการเมือง— ซึ่งในที่นี้คือประชาชน— นั้นมีความตื่นตัวทางการเมือง และสื่อสารกับสังคมว่าสภาวะที่เป็น “ตรงกลาง” ทางการเมืองอย่าง อำนาจนำของเสรีนิยมใหม่นั้นเป็นปัญหาและทำให้กรีซและประชาชนนั้นเดือดร้อน ในจุดนี้ ชิริซาจึงได้สวมบทบาทในฐานะที่เป็นพรรคการเมืองที่เป็นตัวแทนในการต่อสู้ทางสังคมโดยการสถาปนา

⁸⁸ Markou, *The Rise of Inclusionary Populism in Europe*, Cited, 56.; Grigoris Markou, “The Left-Wing Populist Revolt in Europe: SYRIZA in Power,” *Identities: Journal for Politics, Gender and Culture* 14 (1 June 2017), 149, <https://doi.org/10.51151/identities.v14i1-2.326>.

ข้อตรงข้ามทางการเมืองที่เป็น “พวกเรา ปะทะ พวกเขา” ขึ้น โดย “พวกเรา” นั้น หมายถึงเหยื่อของเสรีนิยมใหม่ และโลกาภิวัตน์ เช่น การแปรรูปองค์กรเป็น เอกชน หรือการลดบทบาทของรัฐในการควบคุมกฎเกณฑ์ต่างๆ ของตลาด เช่น กลุ่มแรงงาน กลุ่มเปราะบางทางเศรษฐกิจ หรือกลุ่มคนรุ่นใหม่ ส่วน “พวกเขา” นั้นหมายถึง ผู้ที่กุมอำนาจ ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มชนชั้นสูง สถาบันทางการเมืองต่างๆ พรรคการเมืองในระบบสองพรรคอย่าง ND และ PASOK กลุ่มธนาคาร หรือพวกคณาธิปไตย⁸⁹

การสร้างคู่ตรงข้ามในลักษณะนี้ จึงมีความคล้ายคลึงกันมากในกรณีของพรรคโปเดมอสของสเปน ไม่ว่าจะเป็นชุดของคำอธิบายในการเกิดปรากฏการณ์การครองอำนาจนำของเสรีนิยมใหม่ สภาวะหลังการเมืองและหลังประชาธิปไตย และการใช้นโยบายรัดเข็มขัดของภาครัฐต่อประชาชน และตามมาด้วยการตอบโต้ของประชาชนในรูปแบบของการเคลื่อนไหวทางสังคม โดยการชุมนุมประท้วง ทำให้เห็นถึงตัวแบบที่คล้ายกันในปรากฏการณ์ทางการเมืองในลักษณะนี้ แน่นนอนว่าวิกฤตเศรษฐกิจครั้งใหญ่ และการสูญเสียความเชื่อมั่นของรัฐและสถาบันทางการเมืองนั้นเป็นบรรยากาศที่เอื้อให้เกิดปรากฏการณ์ประชานิยม ดังที่เคยเกิดขึ้นมากมายในยุโรป⁹⁰ และเคยถูกมองว่าเป็นเสมือนโรคภัย ที่บ่อนทำลายประชาธิปไตย และเสถียรภาพของสหภาพยุโรป⁹¹ แต่ในอีกแง่หนึ่งนั้น ประชานิยมดังที่ได้กล่าวไปว่าสามารถเป็นได้ทั้ง

⁸⁹ Katsambekis, *The Populist Radical Left in Greece*, Cited, 27.

⁹⁰ Yannis Stavrakakis, “Populism, Anti-Populism and Democracy,” *Political Insight*, Vol. 9, No. 3 (1 September 2018), 33-35, <https://doi.org/10.1177/2041905818796577>.

⁹¹ Giorgos Katsambekis and Yannis Stavrakakis, “Populism, Anti-Populism and European Democracy: A View from the South,” *openDemocracy*, 23 July 2013, <https://www.opendemocracy.net/en/can-europe-make-it/populism-anti-populism-and-european-democr/>.

การแก้ไข และเป็นได้ทั้งภัยคุกคามของประชาธิปไตย⁹² ด้วยความที่ในแง่หนึ่งประชาชนก็เป็นส่วนหนึ่งของประชาธิปไตย แต่การใช้เพียงเสียงข้างมากของประชาชนเป็นตัวตัดสินเพียงอย่างเดียวก็เป็นการละเลยคุณค่าอื่นๆ ของประชาธิปไตยไปด้วยเช่นกัน

ดังนั้น ในสถานการณ์วิกฤตที่ปะทุขึ้นในกรีซหลังปี 2008 นั้น จึงเป็นโอกาสของประชานิยมที่จะเกิดขึ้น ซิริซ่าจึงใช้โอกาสนั้นเช่นกัน แต่เป็นการตีความการเป็นประชานิยมใหม่ที่ไม่ใช่ประชานิยมในฝ่ายขวา แต่เป็นประชานิยมที่พยายามรวบรวมความต้องการของประชาชนเพื่อที่จะตอบสนองความต้องการนั้น โดยใช้วิถีทางที่เป็นประชาธิปไตยมากขึ้น โดยการประกาศต่อต้านนโยบายและแนวทางที่ขัดต่อผลประโยชน์ของประชาชน เพื่อที่จะรวบรวมเสียงของประชาชนในการเข้าสู่อำนาจ และแสดงตนเป็นตัวแทนของประชาชน โดยอ้างอำนาจอธิปไตยของประชาชนที่ประชาชนฝากไว้กับตนในการตัดสินใจต่างๆ ทางการเมือง การใช้ยุทธศาสตร์นี้ในการเข้าสู่อำนาจของซิริซ่า จึงเป็นการชี้ให้เกิดการตีความใหม่ต่อกรอบคิดของประชานิยม ว่าประชานิยมสามารถเป็นกลไกที่ทำลายต่อสภาวะที่ไม่เป็นการเมืองหรือสภาวะหลังประชาธิปไตยโดยเฉพาะในยุโรปได้⁹³ หรืออีกแง่หนึ่ง กล่าวคือ ประชานิยม นั้นเป็นกลไกในเชิงชาตินิยม—ที่มีการตีความชาติใหม่ ในลักษณะที่ถือว่าชาตินั้นประกอบด้วยประชาชน—ที่ต่อต้านเสรีนิยมใหม่ที่นำมาซึ่งบรรษัทข้ามชาติ การลดอำนาจของรัฐในการควบคุมตลาด ประชานิยมฝ่ายซ้ายจึงต่อต้านโลกาภิวัตน์และภูมิภาคนิยม (regionalism) การรวมกลุ่มทางภูมิภาคไปโดยปริยาย เพราะ กลุ่มทางภูมิภาคนั้นสามารถใช้ที่ประชุมและมติในการกดดันให้เกิดการตัดสินใจของรัฐหนึ่งๆ ที่เป็นสมาชิก และสามารถนำมาซึ่งการขัด

⁹² Mudde and Kaltwasser, *Populism in Europe and the Americas*, Cited, 16.

⁹³ Yannis Stavrakakis, "Populism in Power: Syriza's Challenge to Europe," *Juncture*, Vol. 21, No. 4 (2015), 274-76, <https://doi.org/10.1111/j.2050-5876.2015.00817.x>.

ผลประโยชน์ของประชาชนในรัฐได้ ในแง่นี้ กรณีของกรีซที่ถูกครอบงำด้วยอิทธิพลของสหภาพยุโรปซึ่งต้องการทำให้ภูมิภาคมีความเป็นเสรีนิยมใหม่มากขึ้น จึงเป็นผลลบต่อผลประโยชน์ของประชาชนในกรีซ ดังนั้น การเอาประชาชนเป็นที่ตั้งของประชานิยมฝ่ายซ้ายในแง่นี้ จึงหลีกเลี่ยงไม่ได้ที่จะเป็นชาตินิยมไปด้วยควบคู่กันไป แม้ว่าอาจเป็น “ชาตินิยมฝ่ายซ้าย” ด้วยก็ตามที่

การตีความใหม่ของประชานิยมฝ่ายซ้ายของซิริซาจึงไม่ใช่ประชานิยมที่พยายามผลักดันกลุ่มต่างๆ ออกเป็นศัตรู แต่เป็นประชานิยมที่เชื่อมโยงความต้องการของประชาชนที่แตกต่างกันและหลากหลายเข้าด้วยกัน โดยการมองว่าความต้องการต่างๆ ของประชาชนทุกๆ คน ทุกๆ กลุ่มนั้นมีค่าเท่าเทียมกัน ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มนักเรียนนักศึกษาที่มีปัญหา กลุ่มแรงงาน กลุ่มสิ่งแวดล้อม กลุ่มความหลากหลายทางเพศ หรือกลุ่มผู้ลี้ภัยก็ตาม⁹⁴ สิ่งเหล่านี้จึงตรงกับสิ่งที่ลาคลาวเรียกว่า เป็นห่วงโซ่แห่งความเท่าเทียม ที่เป็นการมองว่า ความต้องการของทุก ๆ กลุ่มนั้นเท่าเทียมกันและต้องได้รับการสะท้อนและแก้ไขโดยอำนาจนำของประชาชนที่แท้จริง⁹⁵ เป้าหมายของซิริซาจึงเป็นการสร้างความเป็นปึกแผ่นทางสังคมใหม่ ที่รวบรวมคนทุกสถานะภาพ ทุกชนชั้น รวมถึงกลุ่มชายขอบที่ถูกลืม⁹⁶

4.3 จุดเปลี่ยน (nodal point) ที่ทำให้เกิดประชานิยมแนวใหม่ในกรีซ: ห่วงโซ่แห่งความเท่าเทียม

ซิริซาโดยการนำของอเล็กซิซอส ซีปราส (Alexis Tsipras) ตั้งแต่ปี 2009 จึงเลือกที่มองความเดือดร้อนและความต้องการของประชาชนทุก ๆ กลุ่ม ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มคนอายุน้อย กลุ่มแรงงาน สหภาพแรงงาน กลุ่มที่ถูกจ้างงานอย่างเปราะบาง (precarious workers) กลุ่มผู้ประกอบการรายย่อย หรือแม้แต่

⁹⁴ Katsambekis, *The Populist Radical Left in Greece*, Cited, 27.

⁹⁵ Laclau, *Populism: What's in a Name?*, Cited, 37-39.

⁹⁶ Katsambekis, *The Populist Radical Left in Greece*, Cited, 27.

กลุ่มอัตลักษณ์ กลุ่มชายขอบต่างๆ⁹⁷ ที่ได้รับผลกระทบทั้งทางตรงและทางอ้อม แม้จะไม่ใช่เรื่องเศรษฐกิจที่เป็นผลกระทบโดยตรง แต่ชิริซาก็ถือว่าความต้องการของประชาชนนั้น เป็นความต้องการที่เท่าเทียมกันหมด สิ่งที่ชิริซ่าทำ จึงเป็นการสร้าง “ห่วงโซ่แห่งความเท่าเทียม” ในสังคมกรีก และสามารถได้รับความนิยมาจากทุกๆ กลุ่มที่มีความเดือดร้อนและมีความต้องการ ทำให้พวกเขา รู้สึกว่า พรรคการเมืองอย่างชิริซ่า เป็นตัวแทนเสียงของเขา จึงทำให้เกิดลักษณะแบบประชานิยมขึ้น

ชิริซ่าจึงได้ใช้โอกาสในวิกฤตเศรษฐกิจนี้ในการสร้างห่วงโซ่แห่งความเท่าเทียมขึ้นท่ามกลางความต้องการที่หลากหลายในสังคมกรีก โดยการใช้วิธีการหาเสียงอย่าง “รัฐบาลโดยฝ่ายซ้าย” ซึ่งเป็นการรวมกลุ่มของพรรคฝ่ายซ้ายที่แยกตัวออกจากพรรค PASOK โดยเป็นการหาเสียงเพื่อรวมเสียงของพรรคฝ่ายซ้ายเพื่อจัดตั้งรัฐบาลผสม โดยการพยายามรวบรวมกลุ่มต่างๆ ให้กลายเป็น “ประชาชน” ที่เป็นองค์รวมเดียว เป็น “ประชาชน” ที่เดือดร้อน ที่ได้รับผลกระทบจากวิกฤตเศรษฐกิจและนโยบายรัดเข็มขัดจากรัฐ “ประชาชน” คนธรรมดาสามัญที่อยู่ในห่วงโซ่แห่งความเท่าเทียม ที่ต้องต่อสู้กับกลุ่มชนชั้นนำที่ทำข้อตกลงกับสหภาพยุโรปที่เป็นพวกหลังการเมือง/หลังประชาธิปไตย อย่างพรรค PASOK และ ND “ประชาชน” เหล่านี้จึงต้องการที่จะให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ทั้งนี้เพื่อเป็นการขยายฐานของผู้มาใช้สิทธิเลือกตั้ง ให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งรู้สึกว่ามีความเป็นพวกเดียวกับ “ประชาชน” เพื่อชิงเสียงส่วนใหญ่ในการเลือกตั้งในปี 2012 ดังนั้น ไม่ว่าประชาชนผู้ที่ได้รับผลกระทบดังกล่าว จะอยู่ในกลุ่มใด ก็ถือว่าเป็น “ประชาชน” เหมือนกันหมด นี่จึงเป็นจุดเปลี่ยนที่ทำให้พรรคชิริซ่าเป็นพรรคตัวแทนของประชาชน เพราะไม่ได้พยายามกำหนดว่าเป็น

⁹⁷ Ibid., 28.

ตัวแทนของใคร แต่เป็นตัวแทนของทุกคน ซึ่งเป็นคนส่วนมาก⁹⁸ ซึ่งตรงนี้อาจทำให้ชิริชานั้นแตกต่างกับปรากฏการณ์ประชานิยมที่เคยเกิดมาก่อนในประเทศอื่นๆ⁹⁹

โดยชิริชาได้เข้าไปมีส่วนร่วมกับการเคลื่อนไหวหลายกลุ่ม ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มเคลื่อนไหวเพื่อสิ่งแวดล้อม กลุ่มเคลื่อนไหวเพื่อต่อต้านการจ่ายค่าผ่านทาง กลุ่มแรงงาน ประสบบัญหาการเลิกจ้าง ฯลฯ¹⁰⁰ ดังนั้น การเดินทางเข้าไปหาเสียงกับกลุ่มต่างๆ เหล่านั้น จึงเป็นการขยายฐานเสียงให้กับชิริชา ที่สามารถรวบรวมความต้องการของทุกๆ กลุ่ม และมอบอุปทาน (supply) ในทางนโยบายให้กับกลุ่มเหล่านั้น จะยังได้กล่าวว่า กลุ่มของประชาชนทุกกลุ่มนั้นเป็นประชาชนที่มีความต้องการเหมือนกัน และความต้องการเหล่านั้น มีค่าเท่ากัน ไม่มีความต้องการของใครสำคัญไปกว่ากัน การเป็นประชาชนเหมือนกัน ทำให้ได้รับความสำคัญที่เท่ากัน และพรรคการเมืองอย่างชิริชา เป็นพรรคการเมืองที่สามารถให้คำมั่นสัญญาว่าจะตอบสนองให้กับความต้องการต่างๆ เหล่านั้นได้ โดยประชาชนมีคู่ตรงข้ามที่เป็นศัตรูร่วมกันก็คือชนชั้นสูง ที่ถืออำนาจรัฐอยู่ ดังนั้น จึงต้องเปลี่ยนอำนาจรัฐ สิ่งที่ชิริชาทำ จึงเป็นการสร้างห่วงโซ่แห่งความเท่าเทียม หรือ chain of equivalence ที่จะเป็นการทำให้ทุกความต้องการของประชาชนนั้นมีความหมาย และได้รับการตอบสนองอย่างเท่าเทียม เช่นเดียวกับการชุมนุม ‘square movement’ ที่ชิริชาได้เข้าไปเป็นคู่ขัดแย้ง โดยการเสนอคู่ตรงข้าม โดยแบ่งพวกของผู้ที่ต่อต้านนโยบายรัดเข็มขัดที่มาในรูปแบบของข้อตกลงจากสหภาพยุโรป (anti-memorandum) และผู้ที่สนับสนุนข้อตกลงดังกล่าว (pro-memorandum) ซึ่งเป็นการฉายภาพให้เห็นชัดถึงการแบ่งขั้วทางซ้ายและขวา พอสมควร ในแง่ของการต่อต้านแนวทาง

⁹⁸ Ibid., 30.

⁹⁹ Ibid., 28-29.

¹⁰⁰ Ibid., 30.

และอุดมการณ์แบบเสรีนิยมใหม่ ทั้งในระดับโลกและระดับชาติ ชิริซ่าจึงทำตัวเป็นกระบอกเสียงของผู้คนเหล่านี้ ที่ต่อต้านนโยบายและข้อตกลงดังกล่าว ทำให้ชิริซ่าสามารถใช้แรงกระแทกในการชุมนุมนี้ในการขึ้นเป็นพรรคที่มาแรง และสามารถก้าวเป็นพรรคที่เป็นคู่แข่งสำคัญในการเลือกตั้งที่กำลังจะถึงในปี 2012 ได้¹⁰¹ เนื่องจากเป็นพรรคเดียวที่สามารถสื่อสารกับการชุมนุมได้อย่างชัดเจน และสามารถใช้กระแสของการชุมนุมในการเพิ่มความนิยมกับพรรคได้มากที่สุด ซึ่งต่างกับพรรค ND ที่อยู่ตรงกันข้ามในแง่ของนโยบาย หรือ PASOK, LAOS หรือแม้แต่พรรคคอมมิวนิสต์อย่าง KKE เอง ก็ยังไม่สามารถเชื่อมโยงกับการชุมนุมได้อย่างแนบชิดเหมือนกับชิริซ่า¹⁰² ชิริซ่าจึงสามารถได้รับคะแนนนิยมพุ่งสูงขึ้นจากการเลือกตั้งปี 2009 ในการเลือกตั้งปี 2012¹⁰³

ในการเลือกตั้งทั้งสองครั้งในปี 2012 พรรคชิริซ่าได้คะแนนเพิ่มมากขึ้นเป็นอันดับที่สอง อยู่ระหว่างพรรค ND และ PASOK ซึ่งแม้ว่าจะไม่พอต่อการจัดตั้งรัฐบาลแต่ก็เป็นการสร้างแนวหน้าทางการเมืองใหม่ระหว่างประชาชน ผู้ได้รับผลกระทบที่ต่อต้านนโยบายรัดเข็มขัดและข้อตกลงฯ กับชนชั้นสูง/ผู้สนับสนุนข้อตกลงฯ ทำให้เกิดความคิดเรื่องห่วงโซ่แห่งความเท่าเทียมของประชาชน และที่สำคัญที่สุดคือการทำให้การเมืองกลับมามีความเป็นการเมือง โดยการทลายสภาวะการเมืองแบบสองพรรค ND/PASOK ลง และเสนอแนวทางที่ทำให้การเมืองเป็นประชาธิปไตยที่ให้ผลประโยชน์กับประชาชนมากขึ้น จึงทำให้ในปี 2015 ชิริซ่าได้ขยับมาพูดเรื่องประชาชนเป็นใหญ่ กล่าวว่า การต่อสู้ครั้งนี้เป็นการต่อสู้ระหว่าง ประชาชน 99% กับ ชนชั้นสูง 1% ที่กีดกัน

¹⁰¹ Daniele Albertazzi and Davide Vampa, eds., *Populism and New Patterns of Political Competition in Western Europe*, (Abingdon, Oxon ; New York, NY: Routledge, 2021), 231.

¹⁰² Katsambekis, *The Populist Radical Left in Greece*, Cited, 32.

¹⁰³ Albertazzi and Vampa, *Populism and New Patterns of Political Competition in Western Europe*, Cited, 232.

ผลประโยชน์ ดังนั้น จึงต้องให้ประชาชนมีอำนาจอธิปไตยอย่างแท้จริง¹⁰⁴ ถือเป็นการกล่าวถึงปัญหาในกรีซเชื่อมโยงกับปัญหาในประเทศอื่นๆ ทั่วโลก ทำให้ชนชั้นการเลือกตั้งเป็นอันดับหนึ่ง ได้ที่นั่งไปถึง 149 ที่นั่งและสามารถจัดตั้งรัฐบาลได้

4.3 การขึ้นสู่ [และลงจาก] อำนาจของซิริซา

แม้ว่าซิริซาจะจัดตั้งรัฐบาลได้ แต่รัฐบาลผสมกับพรรค ANEL (Independent Greeks) ซึ่งเป็นพรรคที่ต่อต้านนโยบายรัดเข็มขัดที่แยกตัวออกจาก ND ในปี 2012 นั้น มีอายุได้ราว 8 เดือนเท่านั้น เนื่องจากในเดือนกรกฎาคม 2015 นั้น กรีซมีข้อตกลงกับสหภาพยุโรป กองทุนการเงินระหว่างประเทศ และธนาคารกลางยุโรป ที่จะต้องรับเงินสนับสนุน และทำข้อตกลงที่จะต้องคงนโยบายรัดเข็มขัดให้มากขึ้น¹⁰⁵ ซึ่งรัฐบาลผสมซิริซาได้ทำประชามติว่าจะให้รัฐบาลรับข้อตกลงดังกล่าว หรือจะยอมออกจากสหภาพยุโรป โดยผลประชามติออกมาว่า “ไม่รับ” กว่าร้อยละ 61 แต่ชีปราชกลับลำ ไม่ทำตามประชามติ ทั้งยังอาศัยเสียงของฝ่ายค้านในการใช้เป็นมติในสภาเพื่อรับข้อเสนอของสหภาพยุโรป จึงเกิดการเลือกตั้งใหม่เนื่องจากรัฐบาลเสียเสถียรภาพในด้านความชอบธรรมในการสวนประชามติ จึงเป็นเรื่องทางศีลธรรมที่ควรทำที่จะต้องจัดให้มีการเลือกตั้งใหม่อีกครั้ง เพื่อถามเสียงจากประชาชนว่าอยากให้ซิริซาไปต่อหรือไม่ และเพื่อให้ประชาชนตัดสินใจว่าพรรคการเมืองใดควรที่จะนำข้อตกลงนี้ไปใช้¹⁰⁶ เนื่องจากซิริซาได้กลับลำทำในสิ่งที่เคยต่อต้านไว้ แม้จะทำได้ด้วยความจำเป็นก็ตาม ดังนั้น ชีปราชในฐานะนายกรัฐมนตรีจึงลาออกและ

¹⁰⁴ Ibid., 34.

¹⁰⁵ Gabriele Steinhauser and Tom Fairless, “Greece Requests Three-Year Bailout in First Step Toward Meeting Creditors’ Demand,” *WSJ*, <http://www.wsj.com/articles/greek-prime-minister-pledges-concrete-proposals-to-bridge-creditor-impasse-1436348229>. (accessed 19 August 2022).

¹⁰⁶ Katsambekis, *The Populist Radical Left in Greece*, Cited, 37.

จัดให้มีการเลือกตั้งใหม่ในเดือนกันยายน 2015¹⁰⁷ ซึ่งผลปรากฏว่า ซิรีซา ยังได้ที่นั่งมากถึง 145 ที่นั่ง ซึ่งน้อยกว่าเดิมเพียง 4 ที่นั่ง ซิรีซาจึงยังได้รับความชอบธรรมในการเป็นรัฐบาลต่อ โดยจัดตั้งรัฐบาลผสมกับพรรค ANEL ที่ได้ไป 10 ที่นั่งเช่นเดิม ซึ่งซีปราสได้กล่าวว่า การเลือกตั้งครั้งนี้ เป็นชัยชนะของประชาชน แสดงว่าประชาชนยังให้ความเชื่อมั่นในแนวทางของซิรีซาว่าจะสามารถพากรีซออกจากวิกฤตได้หรือไม่?

แน่นอนว่าสิ่งนี้จึงส่งผลให้การหาเสียงของซิรีซาในการเลือกตั้งเดือนมกราคม และกันยายน 2015 นั้นแตกต่างกัน ซึ่งในเดือนมกราคมนั้นซิรีซาได้ใช้การหาเสียงที่เคยพูดมาโดยตลอด ซึ่งหนักไปในแง่เศรษฐกิจ เช่น จะไม่เอานโยบายรัดเข็มขัดทางเศรษฐกิจ จะสร้างสวัสดิการ ปฏิรูประบบเศรษฐกิจ และกระตุ้นการจ้างงาน แต่ในเดือนกันยายนนั้นเปลี่ยนเป็นการอธิบายถึงความจำเป็นในการยอมรับข้อตกลง และการกล่าวถึงความแตกต่างระหว่างพรรคเก่า ND และพรรคใหม่ซิรีซา ว่าซิรีซาจะก้าวผ่านวิกฤตที่เรื้อรังจากพรรคฝีมือของพรรคเก่า และจะพากรีซพ้นวิกฤตให้ได้ โดยการยืนอยู่เคียงข้างประชาชน¹⁰⁸ ซึ่งในช่วงหลังนั้น นโยบายพรรคและการหาเสียงนั้นผูกติดกับตัวของผู้นำพรรค ซึ่งก็คือตัวของซีปราสมากขึ้น มากกว่าที่จะพูดถึง “ประชาชน” เป็นหลัก¹⁰⁹ เมื่อซิรีซาชนะเลือกตั้งในเดือนกันยายนอีกครั้ง ซิรีซาได้เปลี่ยนเป้าไปที่การคอร์รัปชันของพรรคเก่า โดยการเล่นบทบาทที่อิงกับคุณธรรมมากขึ้น เพราะในเรื่องเศรษฐกิจนั้น ถูกกำหนดด้วยข้อตกลงที่ทำกับสหภาพยุโรป ทำให้ไม่สามารถเปลี่ยนแปลงได้มาก ซิรีซาจึงเน้นไปที่การทำสงครามกับการทุจริต เชื่อมโยงว่าทำให้เกิดปัญหาทางเศรษฐกิจและสังคม อีกทั้งก็ยังพยายามดำเนิน

¹⁰⁷ 'Greece Crisis: PM Alexis Tsipras Quits and Calls Early Polls', *BBC News*, sec. Europe, <https://www.bbc.com/news/world-europe-34007859>. (20 August 2015).

¹⁰⁸ Katsambekis, *The Populist Radical Left in Greece*, Cited, 38.

¹⁰⁹ Ibid., 39; Zizek, *The Courage of Hopelessness*, Cited, 46.

นโยบายในทางสังคมที่เป็นนโยบายก้าวหน้ามากขึ้น เช่น การให้สิทธิชาติกับผู้อพยพรุ่นที่สอง การให้สิทธิจดทะเบียนกับคูรักรเพศเดียวกัน การให้สิทธิคูรักรเพศเดียวกันในการรับอุปการะบุตรบุญธรรม หรือการให้สิทธิเปลี่ยนแปลงอัตลักษณ์ทางเพศสำหรับบุคคลที่อายุเกิน 15 ปี เป็นต้น

แน่นอนว่าข้อผิดพลาด หรือการเป็นรัฐบาลฝ่ายซ้ายอย่างที่ถูกต้องความหวังไว้นั้น คงจะเป็นเรื่องยาก เพราะแต่ละคนก็คาดหวังกับความเปลี่ยนแปลงที่แตกต่างกัน ข้ออ้างที่มักจะถูกใช้ก็คือ ยังไม่มีรัฐบาลฝ่ายซ้าย “ที่แท้จริง” ที่สามารถต่อสู้กับเสรีนิยมใหม่ได้อย่างประสบความสำเร็จ¹¹⁰ หรือจะบอกว่าเราไม่สามารถสู้กับเสรีนิยมใหม่ได้ ในบริบทของสถาบันทางการเงิน หรือระบบทุนนิยมโลกแบบนี้ได้¹¹¹ ซึ่งนั่นก็เท่ากับว่า เป็นการยอมรับว่า การมีพรรคการเมืองที่เป็นพรรคซ้ายสุดขั้วและเข้ามาเพื่อเล่นการเมืองในระบบรัฐสภานั้น—ไม่ว่าจะได้รับการสนับสนุนจากการเคลื่อนไหวทางสังคมหรือไม่—ไม่สามารถประสบความสำเร็จได้ในทางปฏิบัติหรือไม่? เพราะอย่างไรก็ตาม ไม่ว่าจะชนะเลือกตั้งหรือไม่ ก็ไม่สามารถแก้ไขปัญหของเสรีนิยมใหม่ที่เป็นปัญหาใจกลางทางเศรษฐกิจ ที่สำคัญที่สุดที่พรรคประชานิยมฝ่ายซ้ายกล่าวว่า เป็นปัญหาที่สำคัญที่สุด แม้การกล่าวอ้างว่า อย่างน้อยให้พวกเราทำสิ่งที่เลวร้ายเสียเอง ดีกว่าให้ฝ่ายตรงข้ามทำ อาจทำให้ความเลวร้ายนั้นลดลงของนักวิชาการที่สนับสนุนซิริซานั้น¹¹² ก็คงจะใช้ไม่ได้ เพราะสุดท้ายผลลัพธ์ก็ไม่ได้ต่างจากเดิม และความนิยมของซิริซาก็ลดลงยิ่งขึ้น

¹¹⁰ อ้างใน Zizek, *The Courage of Hopelessness*, Cited, 46-47.

¹¹¹ Stathis Kouvelakis, “Syriza’s Rise and Fall,” *New Left Review*, No. 97 (1 February 2016), 69.

¹¹² Zizek, *The Courage of Hopelessness*, Cited, 47-48.

5. สร้างประชาชนโคนล้มเผด็จการ: พรรคอนาคตใหม่กับทฤษฎี ประชานิยมฝ่ายซ้ายและการสถาปนาประชาธิปไตยอันตั้งมั่น ในสังคมไทย

ตลอดระยะเวลากว่า 20 ปีที่ผ่านมา สังคมการเมืองไทยนั้นตกอยู่ภายใต้ความขัดแย้ง “สงครามระหว่างสี” ระหว่างฝ่ายแรกที่ใช้ “เสื้อเหลือง” เป็นสัญลักษณ์ โดยมีนัยถึงการปกป้องสถาบันพระมหากษัตริย์และค่านิยมตามจารีตต่างๆ ของสังคมไทย กับฝ่ายหลังที่ใช้ “เสื้อแดง” เป็นสื่อบ่งบอกถึงความยากลำบากของคนชั้นล่างที่ปรารถนาในระบบประชาธิปไตยอันเป็นธรรมไม่สองมาตรฐาน¹¹³ ความขัดแย้งทางการเมืองดังที่วาทันนี้เป็นหนึ่งในประเด็นยอดนิยมในการศึกษาทางรัฐศาสตร์และสังคมศาสตร์ นักวิชาการบางท่านเสนอว่าความขัดแย้งตรงนี้เป็นภาพสะท้อนผลกระทบจากการเข้ามาของวัฒนธรรมทุนนิยมที่ส่งผลกระทบก่อการทำลายคุณค่าทางศีลธรรมและจริยธรรมทางการเมืองซึ่งเคยร้อยรัดประชาชนไทยให้มีความเป็นหนึ่งเดียว¹¹⁴ ขณะที่นักวิชาการอีกส่วนหนึ่งกลับเล็งเห็นว่าความขัดแย้งดังกล่าวคือผลลัพธ์จากพัฒนาการทางเศรษฐกิจในช่วงสามทศวรรษก่อนหน้าที่ได้เปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางสังคมจนให้กำเนิดชนชั้นใหม่ผู้มีผลประโยชน์และทัศนคติทางการเมืองแตกต่างกระทั่งก่อให้เกิดความขัดแย้งกับชนชั้นผู้ครองอำนาจเดิมในสังคม¹¹⁵ กระนั้นแม้อาจมีคำอธิบายอันหลากหลาย แต่คงมีอาจปฏิเสธได้ว่าหนึ่งในปัจจัยพื้นฐานที่เป็นต้นตอความขัดแย้งทางการเมืองตามที่กล่าวไปนี้ ก็คือท่าทีที่

¹¹³ เกษียร เตชะพีระ, *สงครามระหว่างสี*, (กรุงเทพฯ: Open Books, 2553).

¹¹⁴ สมบัติ จันทวงศ์, “ประชาธิปไตยไทย: ปรัชญาและความเป็นจริง,” *นารีนาวา-ประชา-รัฐ: รวมบทความสัมมนา ประจำปี 2555 คณะรัฐศาสตร์ ธรรมศาสตร์*, (บก.) กิตติ ประเสริฐสุข, (กรุงเทพฯ: คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2555), 45-76.

¹¹⁵ อภิชาติ สถิตนิรามัย, ยุक्ति มุกดาวิจิตร และนิติ ภวัครพันธุ์, *บททวนภูมิทัศน์การเมืองไทย*, (เชียงใหม่: แผนงานสร้างเสริมนโยบายสาธารณะที่ดี (นสธ.) และสถาบันศึกษานโยบายสาธารณะ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2556).

แต่ละฝ่ายมีต่อบทบาทและผลกระทบเชิงนโยบายจากรัฐบาลของทักษิณ ชินวัตร อดีตนายกรัฐมนตรีผู้ดำรงตำแหน่งตั้งแต่ปี พ.ศ. 2544 ก่อนจะถูก รัฐประหารในปี พ.ศ. 2549 กล่าวคือ ในขณะที่ฝ่ายที่ใช้สื่อเหลืองเป็น สัญลักษณ์ทางการเมืองจะเป็นฝ่ายอนุรักษ์นิยมผู้หวาดระแวง กังขาและต่อต้านทักษิณ (จนเลยเถิดไปถึงการต่อต้านกระบวนการเลือกตั้งตามระบอบ ประชาธิปไตย) ฝ่ายสีแดงก็คือฝ่ายประชาธิปไตยที่ชื่นชอบในผลงานการ บริหารประเทศของทักษิณ (และดังนั้นจึงให้การสนับสนุนกระบวนการคัดสรร ผู้บริหารประเทศด้วยการเลือกตั้งตามแนวทางประชาธิปไตย)

ด้วยเหตุนี้ ความขัดแย้งทางการเมืองระหว่าง “สื่อเหลือง” กับ “สื่อ แดง” จึงอาจเป็นภาพสะท้อนของความขัดแย้งทางสัญลักษณ์ที่เชื่อมต่อกับ จุดยึด (nodal point) อันเป็นฐานความชอบธรรมทางการเมืองในสังคม ประชาธิปไตยอย่าง “ประชาชน” ระหว่างฝ่ายที่เชื่อมต่อกับประชาชนผ่าน ตำแหน่งของสถาบันพระมหากษัตริย์ กับฝ่ายที่เชื่อมต่อกับประชาชนผ่านกลไก การเลือกตั้ง กล่าวอย่างถึงที่สุด ความขัดแย้งทางการเมืองในรอบเกือบๆ สอง ทศวรรษตั้งแต่กลางทศวรรษ 2540 เป็นต้นมา คือผลของวิกฤตทางสัญลักษณ์ ซึ่งทำหน้าที่เชื่อมต่อนเป็นภาพตัวแทน (representation) ประชาชน ที่แต่ละฝ่าย ต่างก็ไม่สามารถยึดครองและผูกขาดความเป็นภาพตัวแทนที่เชื่อมต่อกับ ประชาชนได้อย่างสมบูรณ์ นั่นจึงไม่แปลกที่ชัยชนะทางการเมืองของฝ่ายใด ฝ่ายหนึ่งจะนำมาซึ่งการต่อต้านจากภาพตัวแทนประชาชนอีกฝั่งหนึ่งเสมอ ใน แง่นี้ นับตั้งแต่ปลายปี พ.ศ. 2559 อันเป็นการย่างเข้าปีที่สามหลังการรัฐประหาร สังคมการเมืองไทยก็ได้เข้าสู่ภาวะสุญญากาศที่แกนหลักซึ่งเคยเป็นแกนกลาง ของแต่ละฝ่ายในการยึดเหนี่ยวการเชื่อมต่อเพื่อเป็นภาพตัวแทนของประชาชน เริ่มเสื่อมถอย จนเปิดโอกาสและความเป็นไปได้ในการเชื่อมต่อเพื่อสร้างภาพ ตัวแทนชุดใหม่ของประชาชน ดังความเห็นของเกษียรที่ชี้ให้เห็นว่าการหายหน้า ไปจากสังคมการเมืองของผู้นำสูงสุดทั้งสองฝ่ายในช่วงผลัดแผ่นดินตลอดจน

การลี้ภัยทางการเมืองได้สร้างสิ่งที่เรียกกันว่าจังหวะประชานิยม (populist moment) ซึ่งก็คือจังหวะเวลาที่มีการเชื่อมต่อเดิมเพื่อเป็นภาพตัวแทนของประชาชนถึงจุดวิกฤต ส่งผลก่อให้เกิดพลังประชานิยมทางการเมืองที่รอคอยให้กลุ่มและฝ่ายทางการเมืองหน้าใหม่สร้างการเชื่อมต่อเข้ากับฝ่ายของตนในฐานะภาพตัวแทนชุดใหม่ของประชาชน¹¹⁶

ข้อวิเคราะห์สถานการณ์ความเปลี่ยนแปลงของสังคมการเมืองไทยข้างต้นนี้ ถือได้ว่าสอดคล้องกับความเห็นของชัยวัช ตูลาธร อดีตผู้ร่วมก่อตั้งพรรคอนาคตใหม่ที่ให้สัมภาษณ์กับคณะผู้วิจัยว่าจุดเริ่มต้นสำคัญที่เป็นแรงขับเคลื่อนในการสร้างพรรคอนาคตใหม่นั้น จะมาจากลักษณะของการเมืองไทยยุคเปลี่ยนรัชสมัยที่ฝ่ายนำทางการเมืองเดิมไม่สามารถสถาปนาภาวะนำด้วยการผูกขาดการเชื่อมต่อกับประชาชนเอาไว้ได้ ไม่ว่าจะเป็นความไม่พอใจของผู้คนจำนวนมากจากการบริหารเศรษฐกิจของรัฐบาลเผด็จการ หรือการเพิ่มขึ้นของผู้ลงคะแนนหน้าใหม่ที่ยังไม่ถูกเชื่อมต่อเข้ากับฝ่ายการเมืองฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ประกอบกับท่าทีของพรรคเพื่อไทยซึ่งเป็นแกนหลักของฝ่ายประชาธิปไตยในขณะนั้น ที่ไม่สามารถตอบสนองเสียงเรียกร้องทางสังคมของกลุ่มต่างๆ ที่ต้องการประชาธิปไตยได้อย่างเป็นที่น่าพอใจ จึงถือเป็นโอกาสครั้งสำคัญที่เอื้อให้ผู้เล่นทางการเมืองหน้าใหม่ๆ สามารถลงแข่งขันเป็นทางเลือกใหม่ในการสร้างการเชื่อมต่อเพื่อสร้างภาพตัวแทนประชาชนแทนสองขั้วการเมืองเดิม โดยเฉพาะการผสมผสานพลังจากสองขั้วการเมืองเดิมภายใต้เป้าหมายสำคัญอย่างการล้มล้างเผด็จการและจัดตั้งระบอบประชาธิปไตยอันยั่งยืนในสังคมการเมืองไทย¹¹⁷

¹¹⁶ Kasian Tejapira, "Elite Realignment, a populist moment: reflections on Thailand's 2019 general elections", *new mandala*, (4 April 2019), <https://www.newmandala.org/elite-realignment-a-populist-moment-reflections-on-thailands-2019-general-elections/> (สืบค้นเมื่อ 30 กรกฎาคม 2565).

¹¹⁷ ชัยวัช ตูลาธร, สัมภาษณ์โดยผู้เขียน, 14 กรกฎาคม 2565.

จึงเป็นที่ชัดเจนว่าการเกิดขึ้นของพรรคอนาคตใหม่นั้นไม่ได้อาศัยเพียงแค่ปัจจัยแรงขับเคลื่อนทางการเมืองของคณะผู้ก่อตั้ง หากแต่ยังเป็นผลพวงจากความขัดแย้งที่สองขั้วการเมืองเดิมต่างก็กัดกร่อน บ่อนเซาะรากฐานของแต่ละฝ่ายในการเชื่อมต่อเพื่อเป็นภาพตัวแทนของประชาชน จนเปิดโอกาสให้ผู้เล่นทางการเมืองหน้าใหม่สามารถเข้ามาช่วงชิงการเชื่อมต่อสร้างภาพตัวแทนใหม่ๆ ของประชาชนเพื่อขับเคลื่อนวาระทางการเมืองของตน ดังเช่นพรรคอนาคตใหม่ที่อาศัยโอกาสทางการเมืองดังกล่าวสถาปนาการเชื่อมต่อให้ตนเองกลายเป็นภาพตัวแทนของประชาชนเพื่อขับเคลื่อนวาระทางการเมืองอย่างการล้มล้างเผด็จการและจัดตั้งระบอบประชาธิปไตยอันตั้งมั่นในสังคมการเมืองไทยต่อไป

5.1 พรรคอนาคตใหม่กับยุทธศาสตร์การก่อร่างสร้างประชาชน (ขึ้นมาใหม่)

พรรคอนาคตใหม่เกิดขึ้นในปี พ.ศ. 2561 เป็นพรรคที่สื่อสารเป้าหมายของตนผ่านสัญลักษณ์ได้อย่างชัดเจน นั่นคือการให้ความสำคัญกับ “ประชาชน” ในฐานะผู้ทรงอำนาจสูงสุดผู้ที่จะเป็นกำลังหลักของการผลักดันสังคมไทยให้มุ่งไปสู่อนาคตใหม่อันก้าวหน้า เท้าตันโลก¹¹⁸

การมุ่งเน้นความสำคัญไปที่ “ประชาชน” ของพรรคอนาคตใหม่ดังที่อธิบายไปนี้มีเพียงแต่จะปรากฏในรูปสัญลักษณ์ของพรรคเท่านั้น หากยังสะท้อนออกมาผ่านคำพูดของปิยบุตรหนึ่งในผู้ก่อตั้งพรรคที่ได้กล่าวออกมาขณะกล่าวปราศรัยว่า “ประชาชนคือเจ้าของอำนาจอธิปไตย ดังนั้นพรรค

¹¹⁸ อ้างอิงข้อมูลจาก “คู่มือเลือกตั้ง 2562”, ใน *The Standard*, <https://thestandard.co/thailandelection2019party/%E0%B8%9E%E0%B8%A3%E0%B8%A3%E0%B8%84%E0%B8%AD%E0%B8%99%E0%B8%B2%E0%B8%84%E0%B8%95%E0%B9%83%E0%B8%AB%E0%B8%A1%E0%B9%88/>, (สืบค้นเมื่อ 15 สิงหาคม 2565).

อนาคตใหม่จะให้ความสำคัญต่อประชาชนผ่านนโยบายรูปแบบประชานิยม¹¹⁹ ซึ่งคำกล่าวนี้นี้มีเพียงแต่จะตอกย้ำให้เห็นถึงน้ำหนักของประชาชนที่ทางพรรคถือว่าเป็นเจ้าของอำนาจปกครองสูงสุด หากแต่ยังมีนัยสื่อไปถึงทฤษฎีประชานิยมซ้ายของลาคลาวและมูฟผ่านการกล่าวถึงแนวทางกำหนดนโยบายภายใต้รูปแบบของประชานิยม ซึ่งก็คือการขับเคลื่อนนโยบายที่เน้นตอบสนองความต้องการขั้นพื้นฐานที่ประชาชนทุกคนควรได้รับ เช่นเดียวกับคำให้สัมภาษณ์ในอีกวาระหนึ่งที่ตัวเขาได้เน้นย้ำว่าหัวใจสำคัญอันเป็นเข็มทิศกำหนดแนวทางของพรรคอนาคตใหม่คือแนวคิดเรื่องประชานิยมของลาคลาวและมูฟ ซึ่งเป็นแนวคิดที่เชื่อในพลังของประชาชน มีศูนย์กลางอยู่ในการ “คืนการเมืองให้ประชาชน” ผ่านการเปิดให้ประชาชนสามารถเข้ามามีส่วนร่วม ถกเถียง แลกเปลี่ยน และกำหนดนโยบายสาธารณะต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับชีวิตและความเป็นอยู่ของประชาชนเอง¹²⁰ โดยประชาชนของพรรคอนาคตใหม่นั้นจะเป็นประชาชนที่อยู่เหนือความแตกต่างอันเป็นต้นตอความขัดแย้งในสังคมไทยมาก่อน ไม่ว่าจะเป็นความแตกต่างด้านทัศนคติทางการเมือง สถานะทางเศรษฐกิจ วัย อาชีพหรือเพศสภาพ ฯลฯ เพราะหัวใจที่กำหนดลักษณะของความ เป็นประชาชนตรงนี้ คือความต้องการที่จะมีชีวิตที่ดี ที่มั่นคงสมศักดิ์ศรีในฐานะมนุษย์ อันเป็นความต้องการที่ทุกคนทุกฝ่ายต่างก็ปรารถนาไม่ต่างกัน ด้วยเหตุนี้ การก่อร่างสร้าง “ประชาชน” ตามแนวทางของพรรคอนาคตใหม่จึงไม่ใช่การ ก่อร่างที่จะกลับมาซ้ำรอยการแบ่งข้างตามขั้วคู่ขัดแย้งทางการเมืองเดิม แต่คือ

¹¹⁹ ปิยบุตร แสงกนกกุล, “การเมืองใหม่ อนาคตใหม่ประเทศไทย”, *อนาคตใหม่—Future Forward*, วันที่ 7 มิถุนายน 2018, <https://www.youtube.com/watch?v=DJRa4uenYIM>, (สืบค้นเมื่อ 15 สิงหาคม 2565).

¹²⁰ ปิยบุตร, “หนึ่งปีอนาคตใหม่: จากกรั้มซี่—ลาคลาว—มูฟ—ถึงปฏิบัติการทำนรกของปิยบุตร แสงกนกกุล”, <https://www.the101.world/piyabutr-saengkanokkul-interview/>, (สืบค้นเมื่อ 15 สิงหาคม 2565).

ปฏิบัติการที่มุ่งเน้นจุดร่วมที่ทุกฝ่าย—ไม่ว่าจะมีความแตกต่างกันแค่ไหน—ต่างก็มีเหมือนกัน นั่นก็คือความปรารถนาหรือต้องการบรรลุถึงชีวิตที่ดี¹²¹

นั่นจึงไม่แปลก ที่จุดเน้นสำคัญสำหรับการสร้าง “ประชาชน” ตามแนวทางของพรรคอนาคตใหม่ จะไม่ได้อยู่ที่ความจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์ หรือเสียงข้างมากภายใต้กลไกจากการเลือกตั้ง เพราะจุดเน้นทั้งคู่คือจุดเน้นที่จะกลับมาตอกย้ำความขัดแย้งทางการเมืองเดิมๆ ในสังคมไทย ตรงกันข้ามการสร้าง “ประชาชน” ดังกล่าวจะเริ่มมาจากหลักการที่สามารถเชื่อมร้อยและขับเคลื่อนความเหมือนในฐานะที่ทุกคนต่างก็เป็นส่วนหนึ่งของประชาชน ตามแนวทางทฤษฎีซ้ายประชานิยมของลาคลาวและมูฟ ซึ่งเน้นย้ำว่าหัวใจสำคัญในการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองคือการสถาปนาอัตลักษณ์ทางการเมืองขึ้นมาใหม่ผ่านการสร้างจุดยึด (nodal point) ทางอัตลักษณ์โดยอาศัยการสร้าง “ห่วงโซ่แห่งความเท่าเทียม” ที่จะช่วยสลายความแตกต่างรายบุคคลด้วยการเชื่อมร้อยทุกฝ่ายภายใต้อัตลักษณ์ทางการเมืองที่เหมือนกัน ดังนั้น ถ้าจุดยึดทางอัตลักษณ์ในกรณีของสังคมไทยและพรรคอนาคตใหม่คือ “ประชาชน” ห่วงโซ่ที่ทางพรรคใช้ก็คือการเชื่อมต่อและนิยาม “ประชาชน” ขึ้นมาเสียใหม่พร้อมไปกับสลายความแตกต่างในข้อขัดแย้งทางการเมืองเดิม

ถึงตรงนี้จึงเป็นที่ชัดเจนว่านอกจากยุทธศาสตร์การสลายความขัดแย้งตามข้อวิจารณ์เมืองเดิมเพื่อนำเสนอความเหมือนที่เชื่อมร้อยทุกฝ่ายในฐานะประชาชนเข้าด้วยกันแล้ว การนำเสนอคู่ขัดแย้งร่วมของทุกคนใหม่ในฐานะ “ปรปักษ์” (antagonist) ของประชาชน ก็ถือเป็นองค์ประกอบหนึ่งที่จำเป็นต้องนำเสนอออกมา เพราะยังมีการเน้นย้ำข้อขัดแย้งอันเป็นด้านตรงข้ามให้ชัดเจน

¹²¹ ปิยบุตร แสงกนกกุล, “อนาคตใหม่ต้องการคุณ”, *อนาคตใหม่—Future Forward*, วันที่ 14 ตุลาคม 2018, <https://www.youtube.com/watch?v=mXc46ViOmG4>, (สืบค้นเมื่อ 15 สิงหาคม 2565).

มากเท่าใด ความเหมือนซึ่งเป็นผลจากการเชื่อมต่อผ่านห่วงโซ่ที่เชื่อมโยงทุกคนบนอัตลักษณ์ร่วมก็จะยิ่งชัดเจนมากขึ้นเท่านั้น ในแง่นี้ อัตลักษณ์ของลาคาลาและมูฟ คือการสร้างตัวตนของประชาชนหนึ่งๆ ที่มีความต้องการต่างๆ ที่เรียงร้อยอยู่ในห่วงโซ่แห่งความเท่าเทียม และรอการเติมเต็มของอัตลักษณ์นั้นโดยการได้รับการตอบสนองต่อความต้องการนั้นๆ กล่าวคือ ยิ่งการที่อุปสรรคมาขัดขวางการเติมเต็ม “อัตลักษณ์” ของประชาชนมากเท่าใด อัตลักษณ์ของประชาชนก็จะยิ่งชัดเจนมากยิ่งขึ้น

พรรคอนาคตใหม่จึงขีดเส้นแบ่งแยกและนิยามประชาชนเสียใหม่ด้วยการกำหนดว่าปรัภักษ์ของประชาชนคือความเหลื่อมล้ำ ในฐานะอุปสรรคร่วมที่คอยขวางกั้นความปรารถนาของทุกคน (ไม่ว่าจะเคยมีอัตลักษณ์ทางการเมืองแบบเสื้อเหลืองหรือเสื้อแดง) ให้ไม่สามารถบรรลุเป้าหมายตามที่ต้องการเพราะฉะนั้น หากใครก็ตามเป็นผู้ที่ได้รับประโยชน์จากความเหลื่อมล้ำ หรือสถาปนาอำนาจของตนผ่านการเอาัดเอาเปรียบบุคคลอื่นๆ ก็จะถูกถือว่าเป็นปรัภักษ์หรือส่วนหนึ่งของอุปสรรคขวางกั้นความปรารถนาถึงชีวิตที่ดีของทุกคนตามไปด้วยนั่นเอง ซึ่งในที่นี้ปรัภักษ์หรือศัตรูทางการเมืองของประชาชนก็คือความเหลื่อมล้ำหรือความอยุติธรรมทั้งในมิติของการเมืองและเศรษฐกิจ ในแง่นี้ หากจะเปรียบเทียบกับกรณีของโปแลนด์และชิลีแล้ว แม้กรณีของอนาคตใหม่จะไม่ได้มีความชัดเจนในลักษณะ 1% vs 99% แต่นัยของประชาชนที่เป็น “ผู้ร่วมประสบภัยทางการเมืองและความอยุติธรรม” ย่อมทำให้มีลักษณะที่ใกล้เคียงในฐานะผู้ที่ถูกอำนาจของสถาบันทางการเมืองและสังคมที่มีความเกี่ยวพันกับชนชั้นสูงกดขี่อยู่ จุดนี้จึงเป็นแรงขับที่ทำให้เกิดการแบ่งคู่ตรงข้ามทางการเมืองผ่านแนวหน้าทางการเมือง อันเป็นข้อเสนอหลักของลาคาลาและมูฟ

การสร้างคู่ตรงข้ามในฐานะปรัภักษ์ของประชาชน จึงเป็นส่วนหนึ่งในยุทธศาสตร์ก่อร่างสร้างประชาชนของพรรค จึงเป็นเรื่องเข้าใจได้หากพรรค

อนาคตใหม่อาจถูกพิจารณาว่าเป็นกลุ่มที่สร้างความแตกแยกในสังคมไม่ต่างไปจากสองชั่วการเมืองเดิมที่สร้างความขัดแย้งให้กับสังคมการเมืองไทยก่อนหน้านี้ กระนั้น เมื่อพิจารณาไปที่ทฤษฎีของลาคลาวและมูฟที่ให้ความสำคัญกับคู่ตรงข้ามในฐานะจุดอ้างอิงที่ช่วยให้แต่ละฝ่ายสามารถผลิตและยืนยันอัตลักษณ์ผ่านการปฏิเสธสิ่งที่อยู่ตรงกันข้ามกับตน การตอกย้ำถึงการดำรงอยู่ของปรปักษ์ว่าเป็นส่วนหนึ่งในการก่อร่างสร้างประชาชนก็ย่อมเป็นแนวทางที่จำเป็นภายใต้เป้าหมายสำคัญคือการขับเคลื่อนห่วงโซ่ที่เชื่อมต่อกันต่าง ๆ จนมีอัตลักษณ์ร่วมทางการเมืองที่เหมือนกัน อย่างไรก็ตาม แม้ยุทธศาสตร์การก่อร่างสร้างประชาชนของพรรคอนาคตใหม่อาจดูเหมือนยุทธศาสตร์ที่ขับเคลื่อนความแตกแยกบนการนิยามขอบเขตอัตลักษณ์ว่าใครคือประชาชนและใครคือปรปักษ์ของประชาชน แต่เส้นแบ่งที่พรรคอนาคตใหม่ใช้เพื่อกำหนดขอบเขตอัตลักษณ์ของความเป็นประชาชนดังกล่าว ก็กลับมิใช่เส้นแบ่งแนวตั้งที่ชี้ว่าการเมืองตามคู่ขัดแย้งชุดเดิมใช้ (เช่นการแบ่งแยกเป็นฝ่ายเสื้อเหลืองและฝ่ายเสื้อแดง) แต่จะเป็นเส้นแบ่งแนวนอนซึ่งตั้งอยู่บนความสัมพันธ์ทางชนชั้นระหว่างประชาชนซึ่งก็คือผู้คน 99 เปอร์เซ็นต์ของประเทศ กับชนชั้นนำผู้เป็นเพียงคนจำนวน 1 เปอร์เซ็นต์ของประเทศ

การก่อร่างสร้างประชาชนขึ้นมาใหม่ตามแนวทางของพรรคอนาคตใหม่ (ซึ่งได้รับแรงบันดาลใจมาจากข้อเสนอทางทฤษฎีของลาคลาวและมูฟ) จะไม่ใช่อะไรเลยนอกจากการสลายความเป็นปรปักษ์ที่กำหนดเนื้อหาความขัดแย้งทางการเมืองของไทยแต่เดิมอย่างเสื้อเหลือง/เสื้อแดง ด้วยการผสมผสานเชื่อมโยงทั้งสองชั่วการเมืองเข้าไว้ด้วยกันภายใต้คำว่า “ประชาชน” พร้อมกับนิยามปรปักษ์ร่วมของทั้งสองฝ่าย ว่าเป็นความเหลื่อมล้ำและชนชั้นนำ/อภิสิทธิ์ชนที่อยู่เบื้องหลังความเหลื่อมล้ำดังกล่าว จากตรงนี้ จึงเป็นที่ชัดเจนว่าการนิยามปรปักษ์ของประชาชนก็คือพวกอภิสิทธิ์ชนหรือชนชั้นนำที่อยู่เบื้องหลังความเหลื่อมล้ำนั้น จะสอดคล้องเข้ากันพอดีกับวาระทางการเมืองของ

พรรคอนาคตใหม่อย่างการต่อต้านรัฐประหารและเสริมสร้างการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอย่างยั่งยืน

5.2 ประชาธิปไตยของอนาคตใหม่: ลักษณะเฉพาะของสังคมไทยและความแตกต่างจากการประยุกต์ใช้ทฤษฎี

จากที่เห็นก่อนหน้านี้ ทฤษฎีประชานิยมซ้ายนั้นมักมีการประยุกต์ใช้ในประเทศที่ประชาธิปไตยตั้งมั่นแล้ว แต่ในบริบทสังคมการเมืองไทยนั้น การที่พรรคอนาคตใหม่นำทฤษฎีดังกล่าวมาใช้ยังเป็นภาวะที่ประชาธิปไตยยังไม่ได้หยั่งรากลึก ซ้ำยังเป็นช่วงจังหวะที่ประเทศไทยยังไม่ได้เปลี่ยนผ่านจากรัฐบาลที่มาจากคณะรัฐประหาร และความสัมพันธ์แบบ “ประชาธิปไตยแบบคู่ปรับ” (agonistic democracy)¹²² นั้นยังไม่สามารถเป็นไปได้เนื่องจากความสัมพันธ์ทางอำนาจของคู่ขัดแย้งมีอำนาจไม่เท่าเทียมกัน¹²³ แต่การนำทฤษฎีประชานิยมซ้ายมาปรับใช้กับสังคมไทยนั้น ไม่ได้เป็นการสร้างประชาธิปไตยแบบคู่ปรับ แต่เป็นการยืนยันถึงความเท่าเทียมกันของประชาชนในฐานะหลักการขึ้นพื้นฐานของระบอบประชาธิปไตยที่ผู้เป็นเจ้าของอำนาจอปครองสูงสุดจะไม่ใช้ใครอื่นนอกจากประชาชน ซึ่งหนึ่งในหลักการที่สำคัญของลาคลาวและมูฟคือการสร้างความเป็นการเมืองและการสร้างอัตลักษณ์ทางการเมืองผ่านการดำรงอยู่ของปรปักษ์ร่วม ในแง่นี้ จุดเน้นถึงประชาธิปไตยตามแบบที่พรรคอนาคตใหม่เสนอ จึงย่อมไม่ใช่การถ่วงดุลความขัดแย้งด้วยการแปลงปรปักษ์ให้กลายเป็นคู่แข่งดังที่มูฟเสนอ แต่คือการส่งเสริมการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ผ่านการเปิดพื้นที่ให้มีการถกเถียงถึงประเด็นสาธารณะต่างๆ โดยไม่ถูกผูกขาดอยู่ในกลุ่มของข้าราชการและผู้เชี่ยวชาญไม่กี่คน

¹²² Chantal Mouffe, “For an Agonistic Model of democracy,” *Chantal Mouffe: Hegemony, Radical Democracy, and the Political*, (Ed.) James Martin, (Oxen: Routledge, 2013), 203-204.

¹²³ David Matijasevich, *Radical Democracy and Its Limits*, (Cham: Palgrave Macmillan, 2019), 247-249.

ดังนั้น เมื่อพิจารณาจากแง่มุมดังที่ว่านี้แล้ว ประชาธิปไตยตามที่พรรคอนาคตใหม่เน้นย้ำจะมีลักษณะเอนเอียงไปตามวิธีคิดแบบเสรีนิยมซึ่งเป็นวิธีคิดที่มูฟวิพากษ์วิจารณ์ เพราะด้วยนิยามความเป็นการเมืองของปิยนุตร ช่างต้น จะเห็นได้ว่าหัวใจสำคัญของประชาธิปไตยนั้นไม่ใช่การแปลงปรปักษ์ให้กลายเป็นคู่แข่ง มากเท่ากับการเปิดพื้นที่ให้พลเมืองหรือประชาชนสามารถใช้เหตุผลถกเถียงถึงประเด็นสาธารณะต่างๆ อย่างเท่าเทียม นี่จึงอาจไม่ได้เกินไปนักหากจะกล่าวว่าในขณะที่ข้อเสนอถึงตัวแบบประชาธิปไตยของมูฟจะเป็นข้อเสนอที่ก้าวหน้าท้าทายวิธีคิดแบบเสรีนิยมภายใต้บริบทของสังคมการเมืองตะวันตกที่ระบอบประชาธิปไตยตั้งมั่นเป็นค่านิยมหลัก การนำเสนอประชาธิปไตยของพรรคอนาคตใหม่กลับมีลักษณะแบบเสรีนิยมเพื่อยืนยันหลักพื้นฐาน “ขั้นต่ำ” ของระบอบประชาธิปไตยเสียมากกว่า เนื่องจากบริบทของการเมืองมีลักษณะดังกล่าว สิ่งที่พรรคอนาคตใหม่เริ่มทำจึงเป็นการเริ่มต้นสร้างหลักการประชาธิปไตยในระดับพื้นฐาน เพื่อที่จะนำไปสู่การสร้างประชาธิปไตยที่ยั่งยืนในอนาคต โดยการประยุกต์ใช้ทฤษฎีของลาเคลาวและมูฟ ในบริบทของไทย คือ ก่อร่างสร้างประชาชนเพื่อรวมพลัง ไม่ใช่สำหรับต่อต้านทุนนิยมและระเบียบของเสรีนิยมใหม่ (ดังที่ปรากฏในกรณีของประเทศตะวันตก) แต่เพื่อต่อต้านระเบียบและวัฒนธรรมเผด็จการ พร้อมๆ ไปกับลงหลักปักฐานให้หลักการและวัฒนธรรมประชาธิปไตยสามารถหยั่งรากในสังคมไทยได้อย่างมั่นคง

แม้ในวันที่ 21 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2563 ศาลรัฐธรรมนูญได้มีคำสั่งตัดสินยุบพรรคอนาคตใหม่ และตัดสิทธิกรรมการบริหารพรรคในการลงสมัครเลือกตั้งเป็นเวลา 10 ปี¹²⁴ แต่ความตื่นตัวของเยาวชนคนรุ่นใหม่ ก็คือดัชนีที่แสดง

¹²⁴ “อนาคตใหม่: มติศาลรัฐธรรมนูญสั่งยุบพรรคอนาคตใหม่ ตัดสิทธิ กก.บห. 10 ปี”, *BBC NEWS*, 21 กุมภาพันธ์ 2020, <https://www.bbc.com/thai/thailand-51582581>, (สืบค้นเมื่อ 15 สิงหาคม 2565).

ให้เห็นถึงพลวัตทางการเมืองของสิ่งที่เรียกว่าประชาชนเอง โดยเฉพาะอย่างยิ่งเยาวชนมีความตื่นตัวทางการเมืองมากเท่าใด ประชาธิปไตยซึ่งยืนยันถึงฐานะความเป็นเจ้าของอำนาจปกครองสูงสุดของประชาชนก็จะยิ่งตั้งมั่นมากเท่านั้น¹²⁵

ด้วยเหตุนี้ เมื่อพิจารณาจากแง่มุมดังกล่าว พรรคอนาคตใหม่ก็ดูเหมือนจะบรรลุภารกิจทางการเมืองของตนแล้ว นั่นก็คือการปักธงประชาธิปไตยลงในสังคมไทยอย่างหนักแน่น มั่นคง ยิ่งไปกว่านั้น เมื่อพิจารณาว่าส่วนหนึ่งในความสำเร็จของพรรคอนาคตใหม่นี้ มาจากการปรับประยุกต์ใช้ทฤษฎีซึ่งถือกำเนิดภายใต้บริบททางการเมืองในประเทศตะวันตกอย่างทฤษฎีซ้ายประชานิยมของลาคลาวและมูฟ ก็ยิ่งน่าทึ่งว่าเมื่อถูกนำมาประยุกต์ใช้ในบริบทที่แตกต่างออกไปจากเดิมนั้น ทฤษฎีดังกล่าวจะมีชีวิตของตนเองที่แตกต่างไปจากที่มันเคยเป็น โดยเฉพาะการก่อตัวของพลังประชานิยมที่แม้จะไม่ได้ทำลายทุนนิยมหรือระเบียบทางการเมืองแบบเสรีนิยมใหม่โดยตรง แต่คือพลังประชานิยมที่ต่อต้านอำนาจเผด็จการซึ่งดำรงเป็นส่วนหนึ่งในวัฒนธรรมทางการเมืองของไทยตลอดมา ซึ่งแม้ว่าความเป็น “ซ้าย” ของอนาคตใหม่จะถูกทำลายในแง่หนึ่ง แต่ก็ไม่ได้หมายความว่า “ความเป็นซ้าย” จะถูกจำกัดในกรอบของการต่อต้านทุนนิยม/เสรีนิยมใหม่เสมอไป ความสำเร็จของพรรคอนาคตใหม่ดังที่นำเสนอในบทนี้ จึงมิใช่แค่ความสำเร็จทางการเมืองภายใต้การประยุกต์ใช้ทฤษฎีจากสังคมนิยมเมืองตะวันตก แต่คือความสำเร็จที่สามารถสร้าง “ชีวิตใหม่” ให้กับทฤษฎีที่ตนใช้ ความสำเร็จที่จะไม่ได้มาจากนักปรัชญาผู้เป็นต้นคิดทฤษฎีดังกล่าว แต่เป็นผลมาจากผู้ปฏิบัติการที่ประยุกต์ใช้ทฤษฎีภายใต้บริบทอันแปลกใหม่ จนสามารถยกระดับให้ทฤษฎีนี้มีมิติอันลุ่มลึกรอบด้านมากกว่าที่เคยเป็น

¹²⁵ ชัยธวัช ตุลากร, สัมภาษณ์โดยผู้เขียน, 14 กรกฎาคม 2565.

6. สรุป: บทเรียน และอนาคตของการเมืองของฝ่ายซ้าย

จากการศึกษาทั้ง 3 ประเทศจะเห็นได้ว่ากระแสของอุดมการณ์ประชานิยมฝ่ายซ้ายในทั่วโลกนี้ ยังคงเป็นกระแสหลักในการตอบโต้กับการขยายตัวของอุดมการณ์เสรีนิยมใหม่ ซึ่งงานศึกษาวิจัยชิ้นนี้ได้ชี้ให้เห็นถึงจุดร่วมสำคัญในการตอบโต้ดังกล่าวอย่างการเกิดขึ้นของประชานิยมฝ่ายซ้ายซึ่งเป็นการแสวงหาพลัดทางการเมืองที่มุ่งขยายขอบเขตการเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงภายในระบอบประชาธิปไตยที่จะไม่หยุดอยู่แค่กลไกเชิงสถาบันอย่างการเลือกตั้ง แต่จะมุ่งผ่นสานเครือข่ายระหว่างตัวแสดงในพื้นที่ของสถาบันการเมืองกับการเคลื่อนไหวภาคประชาชนภายนอกสถาบันการเมือง

เป็นที่น่าสังเกตว่าจากทั้ง 3 กรณีศึกษาข้างต้น ในสองกรณีแรก (คือ สเปน และกรีซ) จะเป็นประเทศที่แต่เดิมมิได้อยู่ภายใต้การปกครองแบบเผด็จการอำนาจนิยม หากแต่เป็นประเทศที่ปกครองไปตามลักษณะของระบอบประชาธิปไตย ซึ่งมีรัฐธรรมนูญ มีการเลือกตั้ง และมีการเปลี่ยนผ่านอำนาจตามกลไกทางกฎหมายโดยมิได้ยึดเอาความปรารถนาของผู้นำมาเป็นศูนย์กลางแต่เพียงผู้เดียว ดังนั้น การเกิดขึ้นของปรากฏการณ์ประชานิยมฝ่ายซ้ายในทั้งสองประเทศ จึงเป็นภาพสะท้อนความไม่พึงพอใจต่อระบอบประชาธิปไตยที่เป็นอยู่ โดยเฉพาะกลไกและโครงสร้างต่างๆ ของระบอบที่ดูเหมือนจะไม่สามารถสนองตอบความต้องการที่จะมีคุณภาพชีวิตที่ดี ตลอดจนความยุติธรรมของประชาชน ทำให้ประชาธิปไตยในทั้งสองประเทศนี้ถูกพิจารณาจากผู้คนภายในประเทศตนเองว่ายังไม่ได้เป็นประชาธิปไตยที่สมบูรณ์ ที่ยังรากลึกในสังคมอันมีสาเหตุมาจากการที่ประชาชนยังไม่ได้เป็นเจ้าของอำนาจที่แท้จริง จนทำให้การตัดสินใจต่างๆ ไม่ได้สะท้อนเจตจำนงของประชาชน มากเท่ากับความต้องการของอภิสิทธิ์ชน

ตัวอย่างที่ชัดเจนที่สุด ก็คือ ความเข้มงวดในการใช้นโยบายรัดเข็มขัดทางเศรษฐกิจภายหลังจากวิกฤตเศรษฐกิจในปี ค.ศ. 2008 ซึ่งทำให้ประชาชนทั้งในสเปนและกรีซต้องตกงานและสูญเสียความมั่นคงในชีวิต ทั้งจากการที่ต้องจ่ายภาษีมากขึ้นและการตัดลดสวัสดิการทางสังคม เกิดการชุมนุมซึ่งเป็นผลมาจากความเหลื่อมล้ำ ความไม่เท่าเทียม จากอิทธิพลของคำขวัญ “99% vs 1%” จนกลายเป็นโอกาสให้กลุ่มการเมืองฝ่ายก้าวหน้า นำอุดมการณ์และทฤษฎีประชานิยมฝ่ายซ้ายมาใช้เป็นแกนในการเคลื่อนไหวและตั้งเป็นพรรคการเมืองในที่สุด ในแง่นี้ จุดตั้งต้นของกระแสประชานิยมฝ่ายซ้ายที่เกิดขึ้นในประเทศสเปนและประเทศกรีซจึงมีใช่อะไรเลยนอกจากนโยบายทางเศรษฐกิจของรัฐบาลที่มาจากการเลือกตั้ง การสร้างพรรคการเมืองทางเลือกไม่ว่าจะเป็นพรรคโปเดมอสในสเปน หรือพรรคซิริซาในกรีซ จึงกลายเป็นทางเลือกใหม่ภายใต้กระแสประชานิยมฝ่ายซ้าย ที่หน้าที่หลักของพรรคจะมีใช่อะไรเลยนอกจากการสร้างประชาชนและดำเนินนโยบายตามความต้องการของประชาชนที่ถูกสร้างใหมดังกล่าว

กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ เพื่อได้ตอบกับการจัดการทางเศรษฐกิจอย่างไม่ประนีประนอม พรรคโปเดมอส และพรรคซิริซาได้ใช้ยุทธศาสตร์ประชานิยมฝ่ายซ้าย ในการก่อร่างสร้างประชาชน ผ่านการเชื่อมต่อความต้องการของกลุ่มต่างๆ ในสังคม ด้วยการผนวกและผสมผสานการชุมนุมประท้วงบนท้องถนนเข้ากับกลไกการเลือกผู้แทนเข้าไปในสภา เพื่อเข้าไปเปลี่ยนแปลงแนวทางการจัดการทางเศรษฐกิจดังกล่าว พร้อมๆ กับปฏิรูปสังคมตามแนวทางแบบฝ่ายซ้ายร่วมสมัยซึ่งมีเป้าหมายสำคัญคือการสร้างสังคมที่เปี่ยมไปด้วยความเสมอภาคเท่าเทียม (egalitarianism) อย่างสมบูรณ์ อย่างไรก็ตาม แม้อาจประสบผลสำเร็จในการก่อร่างสร้างประชาชนใหม่ตามแนวทางของแบบฝ่ายซ้าย แต่ก็ควรต้องกล่าวในที่นี้ถึงความล้มเหลวในเวลาต่อมาของพรรคอย่างโปเดมอสที่ไม่สามารถรักษางจังหวะการนำเอาไว้ได้ ด้วยปัญหาความไม่เป็นประชาธิปไตย

ภายในพรรคที่ทำให้ห่วงโซ่แห่งความเชื่อมโยงเท่าเทียมที่พรรคสร้างขึ้นสำหรับการสร้างประชาชน ต้องแตกหักออกไป จนส่งผลต่อความน่าเชื่อถือและทำให้แกนนำผู้ก่อตั้งพรรคทยอยลาออกไปในท้ายที่สุด

เชกเซินเดียวกับพรรคชิริซา ที่ถึงแม้จะประสบความสำเร็จผ่านการรณรงค์ต่อต้านนโยบายรัดเข็มขัดทางเศรษฐกิจ แต่เมื่อเข้าสู่อำนาจรัฐ ทางพรรคกลับไม่สามารถแก้ไขนโยบายรัดเข็มขัดดังกล่าวได้ ชีร์รายยังได้ลงนามข้อตกลงถึงแนวทางจัดการเศรษฐกิจแบบเสรีนิยมใหม่ตามที่สหภาพยุโรปเรียกร้อง ทำให้แม้ทางพรรคอาจยังคงความนิยมในหมู่ประชาชน แต่การดำรงอยู่ในอำนาจของพรรคเองนั้นก็ดูเหมือนจะเป็นการดำรงอยู่ที่สูญเปล่า เนื่องจากการถืออำนาจรัฐของชิริซานั้นมีข้อจำกัด ซึ่งไม่สามารถทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจอย่างถึงรากได้ ไม่ว่าทั้งจากปัจจัยภายในและภายนอก จนต้องพ่ายแพ้ต่อพรรคฝ่ายขวากลางอย่างพรรค ND ในปี 2019 ในที่สุด เป็นตัวอย่างได้ดีว่าแม้จะได้เข้าสู่อำนาจเป็นผู้นำฝ่ายบริหารในรัฐบาล แต่ความล้มเหลวในการขับเคลื่อนนโยบายให้เป็นไปตามที่หาเสียงเอาไว้ก็อาจทำให้ทางพรรคเสื่อมความนิยมลงได้เช่นกัน

สำหรับในกรณีของประเทศไทยนั้นจะมีความแตกต่างจากสองกรณีแรกอย่างชัดเจน เนื่องจากแรงขับเคลื่อนสำคัญในทางการเมืองนั้น มีได้มาจากปัญหาทางเศรษฐกิจ แต่เป็นปัญหาทางการเมืองโดยเฉพาะความไม่พอใจของผู้คนที่มีการรัฐประหาร ดังการเกิดขึ้นของพรรคอนาคตใหม่ซึ่งถือกำเนิดภายหลังจากการรัฐประหารในปี ค.ศ. 2014 (พ.ศ. 2557) โดยมีเป้าหมายสำคัญคือขจัดต้นตอของการรัฐประหารอย่างการแก้ไขปัญหาคความแตกแยกอันเกิดมาจากการแบ่งขั้วทางการเมือง เป้าหมายสำคัญของพรรคอนาคตใหม่จึงมิใช่การจัดการแก้ปัญหาอันเกิดมาจากนโยบายทางเศรษฐกิจที่เคร่งครัดอย่างที่เกิดขึ้นในสเปนและกรีซแต่คือการสลายหรือก้าวข้ามความแตกแยกทางการเมืองเดิมด้วยการเสนอวาระทางการเมืองแบบฝ่ายซ้ายอย่างการต่อสู้กับอภิสิทธิ์ชนที่อยู่

เบื้องหลังการรัฐประหาร และสร้างประชาชนใหม่ที่หัวใจสำคัญจะมีได้อยู่ที่การเป็นผู้จรรงักติดต่อสถาบันการเมืองสูงสุด แต่คือการเชื่อมั่นในความเสมอภาคเท่าเทียมในเหล่าประชาชนด้วยกัน อย่างไรก็ตามแม้อาจได้รับคะแนนเสียงจากการเลือกตั้งทั่วไปอย่างเกินความคาดหมาย ทั้งยังมีส่วนในการผลักดันประเด็นการปฏิรูปประเทศถึงรากถึงโคน แต่การที่พรรคอนาคตใหม่ถูกยุบด้วยคำสั่งจากศาลรัฐธรรมนูญ ก็คงทำให้เป็นการยากที่จะกล่าวว่าการเคลื่อนไหวแบบซ้ายประชาชนนิยมในเมืองไทยประสบความสำเร็จอย่างสวยงาม ดังนั้น สำหรับประเทศไทย พรรคอนาคตใหม่นั้นไม่ได้ขีดเส้นแบ่งทางการเมืองด้วยวาระทางเศรษฐกิจเป็นหลัก แต่เป็นการขีดเส้นแบ่งด้วยวาระทางการเมืองแบบอำนาจนิยม และเสนอคู่ปรปักษ์ของประชาชนที่แตกต่างกับสองกรณีข้างต้น แต่อย่างไรก็ตาม ยังเป็นการนำกรอบคิดและยุทธศาสตร์ประชานิยมฝ่ายซ้ายมาใช้ โดยเป็นการสร้างและแบ่งแนวหน้าทางการเมืองที่ชัดเจน และยังมีจุดร่วมในความเป็น “ซ้าย” ที่อาจแตกต่างกันในเนื้อหาและรายละเอียด แต่ยังขับเคลื่อนด้วย “ประชาชน” ที่เป็นตัวแสดง (แทน) เหมือนกัน

อย่างไรก็ตาม แม้การเคลื่อนไหวผ่านอุดมการณ์/ทฤษฎี/ยุทธศาสตร์ประชานิยมฝ่ายซ้าย อาจไม่สำเร็จ ไม่ว่าจะด้วยการไม่ได้ขึ้นสู่การมีอำนาจรัฐ หรือการที่ได้เข้าสู่อำนาจรัฐแล้วแต่ไม่สามารถขับเคลื่อนนโยบายและการเปลี่ยนแปลงได้ อาจสรุปได้ว่าการชนะเลือกตั้งและถืออำนาจรัฐนั้นอาจไม่ใช่ตัวชี้วัดความสำเร็จของประชานิยมฝ่ายซ้าย เนื่องจากข้อจำกัดของความเป็นรัฐ หากแต่ความสำเร็จอาจไม่ใช่สิ่งที่ทำได้ในระยะเวลาอันสั้น หรือเป็นความสำเร็จในระยะสั้น แต่เป็นความสำเร็จที่ได้ปลุกชีวิตของความเป็นการเมืองขึ้นอีกครั้งในรัฐ โดยประชาชนนั่นเองที่มีบทบาทสำคัญในการทำให้การเมืองมีความเป็นการเมือง ความตื่นตัวทางการเมือง ทำให้ประชาชนได้ตระหนักถึงปัญหาว่าการเมืองของตนเองคืออะไร และกระตุ้นให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองมากขึ้นต่อไปในอนาคต ก็ถือเป็นความสำเร็จในระยะแรกของ

ประชาานิยมฝ่ายซ้ายได้ ในแง่นี้ ความรับรู้ของ “ประชาชน” จึงมีความสำคัญที่สุด และการที่ประชาชนจะสามารถเข้าถึงอำนาจอธิปไตยด้วยตัวเองได้มากยิ่งขึ้น ซึ่งในอนาคตอาจนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงในระดับที่ใหญ่ขึ้น เช่น เรื่องการต่อสู้กับอุดมการณ์เศรษฐกิจแบบเสรีนิยมใหม่ หรือการก้าวไปสู่ระบอบประชาธิปไตยที่ยังรากลึกมากยิ่งขึ้น

ด้วยเหตุนี้ จึงคงไม่เกินไปนัก หากจะกล่าวว่า ความนิยมต่อการเคลื่อนไหวแบบประชาานิยมฝ่ายซ้ายจะเป็นความนิยมที่ตั้งอยู่บนความผันผวน มีขึ้นมีลง ไปตามสถานการณ์โดยเฉพาะการรักษาสัญญา หรือข้อเสนอที่เป็นส่วนหนึ่งในการก่อร่างสร้างประชาชนของตน เพราะหากไม่สามารถรักษาสัญญาหรือข้อเสนอส่วนนี้ไว้ได้ ความนิยมของประชาานิยมฝ่ายซ้าย หรือของพรรคการเมืองที่สมาทานประชาานิยมฝ่ายซ้ายนั้นย่อมหมดลงเช่นเดียวกัน อนาคตทางการเมืองของพรรคการเมืองและการเคลื่อนไหวทางการเมืองแบบประชาานิยมฝ่ายซ้าย จึงเป็นอนาคตที่ขึ้นอยู่กับการรักษาสัญญาและวาระต่างๆ ไม่ใช่เพราะสัญญาดังกล่าวคือสิ่งที่ทำกับประชาชน แต่เพราะสัญญาและวาระดังกล่าวคือสิ่งที่สร้างประชาชน หากไม่สามารถรักษาสัญญาหรือวาระเหล่านั้น ก็ย่อมหมายถึงการสิ้นสุดของประชาชนเช่นกัน การสิ้นสุดซึ่งรูปธรรมก็คงเป็นอย่างอื่นไปเสียมิได้นอกจากการเสื่อมความนิยมและความพ่ายแพ้ทางการเมืองนั่นเอง

บรรณานุกรม

หนังสือ

- กนกรัตน์ เลิศชูสกุล, *สงครามเย็น (ใน)ระหว่าง โบว์ขาว*, (กรุงเทพฯ: มติชน, 2564).
- เกษียร เตชะพีระ, “ระบอบทักษิณ,” *วารสารฟ้าเดียวกัน*, (กรุงเทพฯ: ฟ้าเดียวกัน, 2547), 43-48.
- เกษียร เตชะพีระ, *สงครามระหว่างสี*, (กรุงเทพฯ: openbooks, 2553).
- ปฤณ เทพนรินทร์, “อุดมการณ์ราชาชาตินิยมกับกระบวนการแปลงเจตจำนงมหาชนให้กลายเป็นเจตจำนงแห่งราชา,” *วารสารฟ้าเดียวกัน*, (กรุงเทพฯ: ฟ้าเดียวกัน, 2555).
- ปิยบุตร แสงกนกกุล, *การเมืองแห่งความหวัง*, (กรุงเทพฯ: พรรคอนาคตใหม่, 2562).
- สมบัติ จันทรวงศ์, “ประชาธิปไตยไทย: ปรัชญาและความเป็นจริง,” ใน *นารี-นาวา-ประชา-รัฐ: รวมบทความสัมมนา ประจำปี 2555 คณะรัฐศาสตร์ ธรรมศาสตร์*, (บก.) กิตติ ประเสริฐสุข, (กรุงเทพฯ: คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2555).
- อภิชาติ สถิตนิรามัย, ยุกติ มุกตาวิจิตร และ นิติ ภาวครพันธุ์, *ทบทวนภูมิทัศน์การเมืองไทย*, (เชียงใหม่: แผนงานสร้างเสริม นโยบายสาธารณะที่ดี (นสธ.) และสถาบันศึกษานโยบายสาธารณะ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2556).
- เออเจนี เมอริโอ, “รัฐไร้หลักในไทย พระราชอำนาจและศาลรัฐธรรมนูญ (พ.ศ. 2540-2558),” *วารสารฟ้าเดียวกัน*, (กรุงเทพฯ: ฟ้าเดียวกัน, 2559), 13-46.

- A. M. Ophir et al., *Political Concepts: A Critical Lexicon*, (New York: Fordham University Press, 2018).
- C. Douzinas, *Syriza in Power: Reflections of an Accidental Politician*, (London: Polity, 2017).
- C. F. Fominaya, *Democracy Reloaded: Inside Spain's Political Laboratory from 15-M to Podemos: Inside Spain's Political Laboratory from 15-M to Podemos*, (New York, NY: Oxford University Press, 2020).
- C. Mouffe, *Agonistics: Thinking The World Politically*, (London: Verso, 2013).
- C. Mouffe, *For a Left Populism*, (London: New York: Verso, 2018).
- C. Mouffe, *For an agonistic model of democracy*, (London: Routledge, 2013).
- C. Mouffe, *On the Political*, (London: New York: Routledge, 2005).
- C. Mouffe, *The Return of the Political*, (London: Verso, 2020).
- C. Mouffe, *Towards a Green Democratic Revolution: Left Populism and the Power of Affects*, (London: Verso Books, 2022).
- C. Mudde and C. R. Kaltwasser, Eds., *Populism in Europe and the Americas: Threat or Corrective for Democracy?*, (Cambridge: Cambridge University Press, 2012).
- C. Mudde and C. R. Kaltwasser, *Populism: A Very Short Introduction*, (New York, NY: Oxford University Press, 2017).
- C. Mudde, *The Far Right Today*, (Cambridge, UK; Medford, MA: Polity, 2019).

- D. Albertazzi and D. Vampa, Eds., *Populism and New Patterns of Political Competition in Western Europe*, Abingdon, (Oxon: New York, NY: Routledge, 2021).
- D. Matijasevich, *Radical Democracy and Its Limits*, (Cham, Switzerland: Palgrave Macmillan, 2019).
- E. Laclau and C. Mouffe, *Hegemony and Socialist Strategy: Towards a Radical Democratic Politics*, (London: Verso, 2001).
- E. Laclau, "Populism: What's in a Name?," in *Populism and the Mirror of Democracy*, F. Panizza, Ed., (London: New York: Verso, 2005).
- E. Laclau, *Emancipation(s)*, (London: Verso, 2007).
- E. Laclau, *Ernesto Laclau: Post-Marxism, Populism and Critique*, (London: Routledge, 2014).
- E. Laclau, *New Reflections on the Revolution of Our Time*, (London: New York: Verso Books, 1990).
- E. Laclau, *On Populist Reason*, (London: New York: Verso, 2005).
- E. Laclau, *Politics and Ideology in Marxist Theory: Capitalism, Fascism, Populism*, (London: Verso Books, 2012).
- E. Laclau, *The Rhetorical Foundations of Society*, (London: Verso, 2014).
- F. Panizza, Ed., *Populism and the Mirror of Democracy*, (London: New York, NY: Verso, 2005).
- G. Charalambous and G. Ioannou, Eds., *Left Radicalism and Populism in Europe*, (London: New York: Routledge, 2019).
- G. Katsambekis and A. Kioupiolis, Eds., *The Populist Radical Left in Europe*, in *Routledge Advances in European Politics*, (London: New York: Routledge, 2019).

- G. Katsambekis, "The Populist Radical Left in Greece: Syriza in opposition and in power," in *The Populist Radical Left in Europe*, G. Katsambekis and A. Kioupkiolis, Eds., in Routledge Advances in European Politics, (London: New York: Routledge, 2019).
- Í. Errejón and C. Mouffe, *Podemos: In the Name of the People*, (London: Lawrence and Wishart Ltd, 2016).
- J. Booth and P. Baert, *The Dark Side of Podemos?: Carl Schmitt and Contemporary Progressive Populism*, (Routledge, 2018).
- J. Butler, E. Laclau, and S. Zizek, *Contingency, Hegemony, Universality: Contemporary Dialogues on the Left*, Second Edition, (London: Verso, 2011).
- J. Martin, Ed., *Chantal Mouffe: Hegemony, Radical Democracy, and the Political*, (London; New York: Routledge, 2013).
- J. S. Koliopoulos and T. M. Veremis, *Modern Greece: A History since 1821*, (Malden, MA: Wiley-Blackwell, 2009).
- J.-W. Müller, *Democracy Rules*, (London: Penguin, 2022).
- J.-W. Müller, *What Is Populism?*, (Philadelphia: University of Pennsylvania Press, 2016).
- K. Ovenden and P. Mason, *Syriza: Inside the Labyrinth*, (London: Pluto Press, 2015).
- L. Althusser, E. Balibar, and J. Bidet, *On The Reproduction of Capitalism: Ideology and Ideological State Apparatuses*, Later Printing edition, (London; New York: Verso, 2014).
- L. Althusser, *For Marx*, (London; New York: Verso, 2006).

- M. Damiani, *Populist Radical Left Parties in Western Europe: Equality and Sovereignty*, (London: Routledge, 2020).
- M. Foucault, *Archaeology of Knowledge*, (London; New York: Routledge, 2002).
- M. Foucault, *Power: Essential Works of Foucault 1954-1984 (Volume 3)*, (New York: The New Press, 2001).
- M. Mann, *The Dark Side of Democracy: Explaining Ethnic Cleansing*, (New York: Cambridge University Press, 2004).
- M. Prentoulis, *Left Populism in Europe: Lessons from Jeremy Corbyn to Podemos*, (London: Pluto Press, 2021).
- Ó. G. Agustín and M. Briziarelli, Eds., *Podemos and the New Political Cycle: Left-Wing Populism and Anti-Establishment Politics*, 1st ed. 2018 edition., (Cham, Switzerland: Palgrave Macmillan, 2017).
- P. Anderson, *The H-Word: The Peripeteia of Hegemony*, (London: Verso, 2017).
- P. B. Radcliff, *Modern Spain: 1808 to the Present*, (Singapore: Wiley-Blackwell, 2017).
- P. Iglesias, *Politics in a Time of Crisis: Podemos and the Future of Democracy in Europe*. (London: Verso, 2015).
- P. Taggart, *Populism*, (Buckingham England; Philadelphia: Open University Press, 2000).
- R. E. Goodin, P. Pettit, and T. W. Pogge, Eds., *A Companion to Contemporary Political Philosophy*, (Malden, MA; Oxford: Wiley-Blackwell, 2007).

- S. Zizek, *The Courage of Hopelessness: Chronicles of a Year of Acting Dangerously*, (London: Allen Lane, 2017).
- T. Brass, *Peasants, Populism and Postmodernism: The Return of the Agrarian Myth*, (London: Portland, OR: Routledge, 2000).
- T. S. Pappas, *Populism and Liberal Democracy: A Comparative and Theoretical Analysis*, (Oxford: Oxford University Press, 2019).
- The Combahee River Collective, *The Combahee River Collective Statement*, (1977).
- Y. Mounk, *The People vs. Democracy: Why Our Freedom Is in Danger and How to Save It*, (Cambridge, Massachusetts, London, England: Harvard University Press, 2018).

บทความ

- ณรงญา ตัญญาพัฒน์กุล, “อ่านสเปน กับ นุชธิดา ราศีวิสุทธิ,” The 101 World. Accessed: Jun. 19, 2022. [Online]. Available: <https://www.the101.world/nuchthida-rasiwisut-interview/>
- ปกป้อง จันวิทย์, “หนึ่งปีอนาคตใหม่ : จากกรัมซี-ลาคลาว-มูฟ ถึงปฏิบัติการทำ ‘นรก’ ของปิยบุตร แสงกนกกุล,” The 101 World. Accessed: Jan. 25, 2023. [Online]. Available: <https://www.the101.world/piyabutr-saengkanokkul-interview/>
- “พรรคอนาคตใหม่,” THE STANDARD. Accessed: Jan. 25, 2023. [Online]. Available: <https://thestandard.co/thailandelection2019party/%e0%b8%9e%e0%b8%a3%e0%b8%a3%e0%b8%84%e0%b8%ad%e0%b8%99%e0%b8%b2%e0%b8%84%e0%b8%95%e0%b9%83%e0%b8%ab%e0%b8%a1%e0%b9%88/>

- “สนท.จัดแฟลชม็อบ หลังยุบพรรคอนาคตใหม่,” Thai PBS. Accessed: Jan. 25, 2023. [Online]. Available: <https://www.thaipbs.or.th/news/content/289189>
- “อนาคตใหม่ : มติศาลรัฐธรรมนูญสั่งยุบพรรคอนาคตใหม่ ดัดสิทธิ์ กก.บห. 10 ปี,” *BBC News ไทย*. Accessed: Jan. 25, 2023. [Online]. Available: <https://www.bbc.com/thai/thailand-51582581>
- A. Borriello, “Spanish Left populism is dead, long live Spanish left populism?,” *Populism in Action*. Accessed: Jun. 30, 2022. [Online]. Available: <https://more.bham.ac.uk/populism-in-action/2021/06/21/spanish-left-populism-is-dead-long-live-spanish-left-populism/>
- A. Cely and A. Mantilla, “Left Populism and Taking Back Democracy: A Conversation with Chantal Mouffe,” *Versobooks.com*. Accessed: Feb. 19, 2023. [Online]. Available: <https://www.versobooks.com/blogs/2566-left-populism-and-taking-back-democracy-a-conversation-with-chantal-mouffe>
- C. de la Torre, “Is left populism the radical democratic answer?,” *Irish Journal of Sociology*, Vol. 27, No. 1, 64-71, Apr. 2019, doi: 10.1177/0791603519827225.
- C. de la Torre, “The Resurgence of Radical Populism in Latin America,” *Constellations*, Vol. 14, No. 3, 384-397, 2007, doi: 10.1111/j.1467-8675.2007.00453.x.
- C. Mudde, “The Populist Zeitgeist,” *Government and Opposition*, Vol. 39, No. 4, 541-563, ed 2004, doi: 10.1111/j.1477-7053.2004.00135.x.

- D. Halikiopoulou, "Economic Crisis, Poor Governance and the Rise of Populism: The Case of Greece," *Intereconomics*, Vol. 55, No. 1, 34-37, Jan. 2020, doi: 10.1007/s10272-020-0866-4.
- E. Economakis, "How Syriza Lost the Left," *Dissent Magazine*. Accessed: Aug. 20, 2022. [Online]. Available: https://www.dissentmagazine.org/online_articles/how-syriza-lost-the-left-upcoming-greek-elections
- E. Mavrozacharakis, D. Kotroyannos, and S. I. Tzagkarakis, "Mediterranean Left-Wing Populism: The Case of SYRIZA," *European Quarterly of Political Attitudes and Mentalities*, Vol. 6, No. 2, 40-54, 2017.
- G. Katsambekis and Y. Stavrakakis, "Populism, anti-populism and European democracy: a view from the South," *openDemocracy*. Accessed: Aug. 10, 2022. [Online]. Available: <https://www.opendemocracy.net/en/can-europe-make-it/populism-anti-populism-and-european-democr/>
- G. Markou, "The Left-wing Populist Revolt in Europe: SYRIZA in Power," *Identities: Journal for Politics, Gender and Culture*, Vol. 14, 148-154, Jun. 2017, doi: 10.51151/identities.v14i1-2.326.
- G. Markou, "The Rise of Inclusionary Populism in Europe: The Case of SYRIZA," *Contemporary Southeastern Europe*, Vol. 4, No. 1, 54-71, 2017.
- G. Siniloo, "A radical left party? The ideology of SYRIZA," Thesis, Tartu Ülikool, 2016. Accessed: Jun. 09, 2022. [Online]. Available: <https://dspace.ut.ee/handle/10062/52647>

- G. Steinhauser and T. Fairless, "Greece Requests Three-Year Bailout in First Step Toward Meeting Creditors' Demand," *WSJ*. Accessed: Aug. 19, 2022. [Online]. Available: <http://www.wsj.com/articles/greek-prime-minister-pledges-concrete-proposals-to-bridge-creditor-impasse-1436348229>
- G. Tremlett, "The Podemos revolution: how a small group of radical academics changed European politics," *The Guardian*, Mar. 31, 2015. Accessed: Feb. 19, 2023. [Online]. Available: <https://www.theguardian.com/world/2015/mar/31/podemos-revolution-radical-academics-changed-european-politics>
- G. Younge, "Syriza's defeat shows the left needs a plan to hold on to power, not just win it," *The Guardian*, Jul. 12, 2019. Accessed: Aug. 20, 2022. [Online]. Available: <https://www.theguardian.com/commentisfree/2019/jul/12/syriza-left-election>
- "Greece crisis: PM Alexis Tsipras quits and calls early polls," *BBC News*, Aug. 20, 2015. Accessed: Aug. 19, 2022. [Online]. Available: <https://www.bbc.com/news/world-europe-34007859>
- J. C. C. Rubio, "'Todo está casi perdonado' A propósito de la Transición, debate historiográfico y propuestas metodológicas," *Studium: Revista de humanidades*, No. 18, 257-272, 2012.
- J. Franzé, "The Podemos Discourse: A Journey from Antagonism to Agonism," in *Podemos and the New Political Cycle: Left-Wing Populism and Anti-Establishment Politics*, Ó. García Agustín and M. Briziarelli, Eds., Cham: Springer International Publishing, 2018, 49-74. doi: 10.1007/978-3-319-63432-6_3.

- K. Dumrongkwan, “จากชีวิตขนาดยาวกับความฝันนอกหมวกนักวิชาการของ ‘ปิยบุตร แสงกนกกุล,’” *The MATTER*. Accessed: Jan. 25, 2023. [Online]. Available: <https://thematter.co/social/long-interview-with-piyabutr/76766>
- K. Tejapira, “Elite realignment, a populist moment: reflections on Thailand’s 2019 general elections,” *New Mandala*. Accessed: Jan. 25, 2023. [Online]. Available: <https://www.newmandala.org/elite-realignment-a-populist-moment-reflections-on-thailands-2019-general-elections/>
- M. Gold, R. S. Helderman, G. S. Schneider, and F. S. Sellers, “For Trump adviser Stephen Bannon, fiery populism followed life in elite circles,” *Washington Post*, Nov. 19, 2016. Accessed: Jun. 20, 2022. [Online]. Available: https://www.washingtonpost.com/politics/for-trump-adviser-stephen-bannon-fiery-populism-followed-life-in-elite-circles/2016/11/19/de91ef40-ac57-11e6-977a-1030f822fc35_story.html
- P. Liargovas and N. Tzifakis, “Left-Wing Populism: The Rise of syriza and Its Consolidation as a Pillar of the Greek (Post-Crisis) Political System,” *Southeastern Europe*, Vol. 45, No. 1, 1-18, May 2021, doi: 10.30965/18763332-45010002.
- R. B. Desmoulières, “Chantal Mouffe, the philosopher who inspires Jean-Luc Mélenchon,” *Versobooks.com*. Accessed: Feb. 19, 2023. [Online]. Available: <https://www.versobooks.com/blogs/3037-chantal-mouffe-the-philosopher-who-inspires-jean-luc-melenchon>

- S. Ellner, "Latin America's Radical Left in Power: Complexities and Challenges in the Twenty-first Century," *Latin American Perspectives*, Vol. 40, No. 3, 5-25, May 2013, doi: 10.1177/0094582X13478398.
- S. Schavelzon and J. R. Webber, "Podemos and Latin America," in *Podemos and the New Political Cycle: Left-Wing Populism and Anti-Establishment Politics*, Ó. García Agustín and M. Briziarrelli, Eds., Cham: Springer International Publishing, 2018, 173-199. doi: 10.1007/978-3-319-63432-6_8.
- T. Aphornsuvan, "The Search for Order: Constitutions and Human Rights in Thai Political History." Faculty of Liberal Arts, Thammasat University, 2001. [Online]. Available: <https://core.ac.uk/download/pdf/156617373.pdf>
- Y. Palaiologos and T. Pelagidis, "How to Damage an Already Fragile Economy: The Rise of Populism in Greece," *Georgetown Journal of International Affairs*, Vol. 18, No. 2, 51-58, 2017.
- Y. Stavrakakis, "Populism in power: Syriza's challenge to Europe," *Juncture*, Vol. 21, No. 4, 273-280, 2015, doi: 10.1111/j.2050-5876.2015.00817.x.
- Y. Stavrakakis, "Populism, Anti-Populism and Democracy," *Political Insight*, Vol. 9, No. 3, 33-35, Sep. 2018, doi: 10.1177/2041905818796577.

สัมภาษณ์

นายชัยวัช ตุลาธน, สัมภาษณ์โดยผู้เขียน, 15 กรกฎาคม 2565.

นายปิยนุตร แสงกนกกุล, สัมภาษณ์โดยผู้เขียน, 22 กรกฎาคม 2565.

เอกสารอื่นๆ

อนาคตใหม่ - Future Forward, *การเมืองใหม่ อนาคตใหม่ประเทศไทย*, (Jun. 07, 2018). Accessed: Jan. 25, 2023. [Online Video]. Available: <https://www.youtube.com/watch?v=DJRa4uenYIM>

อนาคตใหม่ - Future Forward, *อนาคตใหม่ต้องการคุณ*, (Oct. 04, 2018). Accessed: Jan. 25, 2023. [Online Video]. Available: <https://www.youtube.com/watch?v=mXc46ViOmG4>

อนาคตใหม่ - Future Forward, *ปิยนุตรปราชัยที่บางโหลง สมุทรปราการ*, (Jan. 20, 2019). Accessed: Jan. 25, 2023. [Online Video]. Available: <https://www.youtube.com/watch?v=C5wIFNCytxA>